

VÝROČNÍ ZPRÁVA
O ČINNOSTI A HOSPODAŘENÍ
MASARYKOVA ÚSTAVU A ARCHIVU
AKADEMIE VĚD
ČESKÉ REPUBLIKY, V. V. I.,
ZA ROK 2023

Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.
IČO: 67985921
Sídlo: Gabčíkova 2362/10, 182 00 Praha 8

**VÝROČNÍ ZPRÁVA
O ČINNOSTI A HOSPODAŘENÍ
MASARYKOVA ÚSTAVU
A ARCHIVU AKADEMIE VĚD
ČESKÉ REPUBLIKY, V. V. I.,
ZA ROK 2023**

Radou pracoviště projednána dne 6. 5. 2024
Dozorčí radou pracoviště schválena dne 23. 5. 2024

Obsah

Úvodní slovo, Rudolf Kučera, ředitel.....	4
Návštěva prezidenta republiky a otevření Knihovny T. G. Masaryka	6
<i>Spisy T. G. Masaryka</i> jsou zpřístupněny online.....	7
Projekt <i>Genome of Melody</i> : gregoriánský chorál a bioinformatické metody.....	8
<i>Obrazy vody: Jihočeské přehrady a jejich otisk v krajině a společnosti</i>	10
Jan Vondráček: „Věřím, že umělá inteligence nabízí historikům řadu výhod“	12
Mezinárodní konference o výzkumu holokaustu „Lessons & Legacies“ v Praze.....	14
Od purkmistrů k primátorům: první ucelený přehled představitelů Prahy	14
<i>Ve znamení energie. Dějiny Ústavu termomechaniky a Ústavu pro elektrotechniku</i>	15
Ocenění pracovníků	16
Informace o složení orgánů pracoviště, o jejich činnosti a změnách	18
a) Výchozí složení orgánů pracoviště.....	18
b) Změny ve složení orgánů pracoviště.....	19
c) Informace o činnosti orgánů pracoviště	19
Informace o změnách zřizovací listiny.....	20
Hodnocení hlavní činnosti včetně informací o výsledcích výzkumné činnosti	21
a) Organizační struktura Masarykova ústavu a Archivu AV ČR	21
b) Činnost vědeckých a odborných oddělení.....	21
c) Archivní a servisní činnost	25
d) Činnost knihovny.....	25
e) Činnost nakladatelství	27
f) Výzkumné týmy a jejich činnost	28
g) Výsledky vědecké činnosti (výběrová bibliografie).....	36
h) Mezinárodní spolupráce	43
ch) Výuka na vysokých a středních školách	47
i) Vzdělávání veřejnosti (výběrově)	47
j) Popularizační činnost (výběrově).....	53
k) Grafické znázornění genderových poměrů na pracovišti	55

Hodnocení další a jiné činnosti	56
Informace o opatřeních k odstranění nedostatků v hospodaření; zpráva, jak byla splněna opatření k odstranění nedostatků uložená v předchozím roce	56
Stanoviska dozorčí rady	56
Informace požadované zákonem č. 563/1991 Sb., o účetnictví	56
a) O skutečnostech, které nastaly až po rozvahovém dni a jsou významné pro naplnění účelu výroční zprávy	56
b) O předpokládaném vývoji pracoviště	56
c) O aktivitách v oblasti výzkumu a vývoje	56
d) O nabytí vlastních akcií nebo vlastních podílů	56
e) O aktivitách v oblasti ochrany životního prostředí a pracovněprávních vztazích	56
f) O tom, zda pracoviště má pobočku nebo jinou část v zahraničí	57
g) Informace požadované podle zvláštních právních předpisů	57
Poskytování informací podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím	57
a) Počet podaných žádostí o informace a počet vydaných rozhodnutí o odmítnutí žádosti	57
b) Počet podaných odvolání proti rozhodnutí	57
c) Opis podstatných částí rozsudků soudu ve věci přezkoumání zákonnosti rozhodnutí povinného subjektu o odmítnutí žádosti o poskytnutí informace a přehled všech výdajů vynaložených pracovištěm v souvislosti se soudním řízením o právech a povinnostech podle zákona č. 106/1999 Sb.	57
d) Účel poskytnutých výhradních licencí včetně odůvodnění nezbytnosti poskytnutí výhradní licence	57
e) Počet stížností podaných na postup při vyřizování žádosti o informace, důvody jejich podání a popis způsobu jejich vyřízení	57
f) Další informace vztahující se k uplatňování zákona č. 106/1999 Sb.	57
Příloha: Účetní závěrka a zpráva o jejím auditu	58

Úvodní slovo, Rudolf Kučera, ředitel

Úvodník k výroční zprávě je tradičně příležitostí k bilancování uplynulého roku a ke zmínce toho nejdůležitějšího, co se na našem pracovišti odehrálo. Viděno širší optikou předchozích let můžeme konstatovat, že rok 2023 se asi nejvíce blížil ideálu standardního provozu. Akutní energetická krize způsobená ruskou agresí na Ukrajině pominula, a přestože ceny energií nezbytných pro běžný provoz vzrostly, dokázali jsme se s tímto nárůstem vypořádat díky pomoci Akademie věd a díky vlastním úsporám natolik, že neměly na chod ústavu větší vliv. Totéž lze říct o vzrůstu cen všech ostatních komodit a služeb. Z ekonomického i provozního hlediska se tak Masarykův ústav a Archiv AV ČR v uplynulém roce těšil ze stability, která v lecčems připomínala „předcovidové“ roky.

V roce 2023 jsme tudíž mohli ustoupit od krizového managementu majícího za cíl udržet základní chod ústavu a začít sklízet plody dlouhodobé práce na části z našich klíčových projektů. Konkrétně se jednalo o dovršení katalogizace knihovny T. G. Masaryka

a dokončení monumentální edice všech jeho spisů. Završení prvního cíle jsme oslavili v červnu 2023 veřejným otevřením Masarykovy knihovny za přítomnosti prezidenta České republiky Petra Pavla. Dokončení edičního projektu *Spisů TGM* nám zase otevřelo dveře k jejich plnotextovému převedení do online prostoru. Kompletní Masarykovo dílo jsme tím zpřístupnili veřejnosti pokrokovou formou, kdy si kdokoli může přečíst cokoli z tvorby prvního československého prezidenta, ověřit si jeho názory na různorodá témata a konfrontovat je s dnešní situací. Kladný mediální ohlas na toto plnotextové zveřejnění *Spisů* i již dnes patrný nárůst přítomnosti Masarykova díla v mediálním a politickém diskursu současné České republiky ukazuje, že jsme se vydali správnou cestou a že výsledky naší práce mají potenciál oslovovat tu nejširší veřejnost a zároveň přispívat k debatám o navýsost aktuálních společenských tématech. Slavnostní otevření prezidentské knihovny TGM a zpřístupnění online verze kompletních *Spisů TGM* proto po zásluze otvírají i tuto výroční zprávu.

Kromě těchto dvou mimořádných počínů se nám v roce 2023 podařilo dosáhnout také dalších pozoruhodných výsledků v oblasti vědy a výzkumu. V inovativním projektu *Genome of Melody* jsme s využitím moderních bioinformatických metod zkoumali vývoj gregoriánského chorálu, a přispěli jsme tak k hlubšímu pochopení této fascinující hudební tradice. Širokou veřejnost jsme oslovili prostřednictvím putovní výstavy *Obrazy vody* věnované historii jihočeských přehrad a dopadu jejich stavby na krajinu a společnost. Naše projekty vygenerovaly desítky studií časopiseckého, sborníkového a knižního charakteru. Podíleli jsme se na organizaci téměř dvou desítek mezinárodních konferencí s partnery z celé Evropy a ze zámorí, na nichž jsme diskutovali průběžné výsledky s kolegy ze všech obydlených světadílů. Speciální zmínku si zde zaslouží zejména spolupráce s Massachusetts Institute of Technology v oblasti digital humanities a globální konference v oboru dějin holokaustu „Lessons & Legacies“, která se i díky nám poprvé odehrála v zemi bývalého východního bloku.

Bližší informace o všech důležitých výsledcích naší činnosti sahajících od odborných konferencí přes vědecké publikace, univerzitní výuku na tuzemských

a zahraničních vysokých školách až po oslovování veřejnosti prostřednictvím médií, popularizačních akcí nebo výstav naleznete v příslušných oddílech této výroční zprávy. Stejně tak přinášíme informace o aktuálně řešených projektech národních a evropských poskytovatelů. Těší nás, že i v roce 2023 jsme s pomocí externího financování mohli zahájit několik nových projektů. Vedle již zmíněného výzkumu zaměřeného na gregoriánský chorál, který finančně velkoryse podpořila britská Templetonova nadace, se jednalo o dva ambiciózní projekty financované z programu NAKI. Další projekty jsou již tradičně financovány ze strany Grantové agentury ČR. Rovněž jsme se v loňském roce zapojili do rozsáhlé výzkumné infrastruktury LINDAT/CLARIAH, kde koordinujeme tematický uzel dedikovaný podpoře výzkumu holokaustu.

Naše projektová činnost se tím samozřejmě nevyčerpala a také v roce 2023 jsme si podrželi historicky vysokou úspěšnost v národních soutěžích. Do roku 2024 tak vstupujeme se čtyřmi novými projekty GA ČR, včetně dvou projektů bilaterálních, v rámci kterých navážeme pro nás novou spolupráci s Jagellonskou univerzitou v Krakově a s univerzitou v německém Freiburgu. Za úspěch považuji i schválenou přihlášku do programu Strategie AV21, v němž budeme spolu s partner-

ským Etnologickým ústavem AV ČR koordinovat zcela nový program s tematikou identit ve světě válek a krizí. Opomenout nelze ani výrazné individuální úspěchy, kdy bylo našim zaměstnancům a zaměstnankyním uděleno několik prestižních českých a zahraničních cen. Pestrá škála řešených projektů a s nimi spojených finančních zdrojů i individuální uznání potvrzují, že Masarykův ústav a Archiv AV ČR zůstal v roce 2023 pevnou součástí mezinárodního vědeckého bádání, které významnou měrou dlouhodobě obohacuje.

Výroční zpráva se pravidelně vedle přehledu vývoje v oblasti vědy a výzkumu věnuje naší činnosti v oblasti archivnictví. Také letos zde zájemci nalezou přehledné statistiky a další informace přibližující relevantní aktivity v péči o cenné archivní sbírky vzniklé z činnosti současné Akademie věd i všech jejích předchůdců. Veškeré aktivity a výsledky, kterých jsme dosáhli, podávají jasné svědectví, že Masarykův ústav a Archiv AV ČR alespoň částečně stabilizace vnějšího prostředí využil bezzbytku a v roce 2023 obnovil svou vnitřní dynamiku. Pokud se zásadně nezmění vnější kontext našeho fungování, jsem si jist, že tento pozitivní trend bude pokračovat i v roce následujícím.

Návštěva prezidenta republiky a otevření Knihovny T. G. Masaryka

V úterý 27. června 2023 navštívil v doprovodu manželky Masarykův ústav a Archiv AV ČR prezident České republiky Petr Pavel. Jednalo se o první prezidentskou návštěvu jak v dějinách této instituce, tak o první návštěvu hlavy státu na půdě nadace Ústavu T. G. Masaryka po roce 1948. Prezident Pavel se svou návštěvou přihlásil k odkazu obou prvních československých prezidentů a na rozdíl od svých dalších předchůdců v úřadě projevil konstruktivní zájem o život těchto dvou osobností, jejich dílo a význam pro přítomnost i budoucnost. Vzácná návštěva byla v areálu Gabčíkova 10 přivítána představiteli Akademie věd, Masarykova ústavu a Archivu AV ČR i Ústavu T. G. Masaryka. Hodinová návštěva pana prezidenta umožnila jeho detailnější seznámení s posláním, prací i výsledky obou masarykovských institucí. Návštěvě nakonec přálo i nádherné letní počasí, které umožnilo v samém závěru neformální setkání prezidenta Pavla s pracovníky Masarykova ústavu a Archivu AV ČR a jejich rodinnými příslušníky. Ukázalo se, že úřadující prezident republiky je vtipným, pohotovým a příjemným diskutérem s upřímným zájmem jak o moderní českou a československou historii, tak o současné problémy české vědy.

Návštěva prezidenta republiky na našem pracovišti ovšem nebyla samoučelnou ani čistě kurtoazní. Jejím důvodem primárně bylo slavnostní otevření právě zkatalogizované a uspořádané Knihovny T. G. Masaryka veřejnosti. Zpřístupněním prezidentské knihovny se tak podařilo naplnit věkovité přání T. G. Masaryka, které v roce 1932 vedle dalších úkolů vložil do vínku jím založenému Ústavu T. G. Masaryka. Oba totalitní režimy i často laxní přístup polistopadové politické elity naplnění tohoto přání zakladatele naší moderní stát-

nosti buď zcela znemožnily, nebo odsouvaly na neurčito. Díky příhodným okolnostem a soustředěnému úsilí, stejně jako ochotě Akademie věd a vstřícnosti českých vlád v letech 2017 až 2019 se však splácení dávných dluhů podařilo uvést do pohybu. V roce 2017 byla dokončena novostavba vědecké části Masarykova ústavu a Archivu AV ČR v Gabčíkově ulici a naši pracovníci spolu se zatím nezpracovanou Knihovnou T. G. Masaryka mohli opustit nevyhovující prostory v ulici Na Florenci. Stěhování předcházela rekonstrukce dvou rozlehlých prostor v budově bývalé tiskárny Prométheus v areálu sousedního Ústavu struktury a mechaniky hornin AV ČR do podoby moderních klimatizovaných depozitářů. Po roční přípravě (čištění a pořádání fondu původně děleného podle tří set oborů a podoborů) byly do nich postupně přestěhovány knihovní fondy jak z Florence, tak z venkovského depozitáře v Jenštejně. Na jednom místě a ve vyhovujícím prostředí tedy byly soustředěny všechny dosud roztržité části původní Masarykovy knihovny, které dnes v depozitářích zabírají více než 4 500 běžných metrů. Větší část, patřící od roku 1990 opětovně ÚTGM, byla v roce 2019 formou dlouhodobé zápůjčky doplněna o cca 25 000 svazků původní tzv. Profesorské knihovny, části, která se souhrou

okolností v roce 1990 dostala do vlastnictví Univerzity Karlovy. Spolu s písemnými archivy T. G. Masaryka a E. Beneše, uloženými v areálu v Gabčíkově ulici již od roku 2006, tudíž vznikla jedinečná kolekce unikátních studijních materiálů k našim novodobým dějinám.

Veřejnosti se tak k využití otevírá světově ojedinelá knihovna mimořádné osobnosti, která je oborově zaměřena především na filozofii, historii, státovědu, politiku, sociologii, teologii či právo. Vedle nich však obsahuje i rozsáhlou beletristickou

část nebo rozsáhlou kolekci dobových tuzemských a zahraničních periodik a unikátní staré tisky ze sbírky Rudolfa Hirsche. Mnohdy se přitom jedná o jediné exempláře na území České republiky.

Na místě je jistě otázka, co dále. Kromě dokončení zpracování Masarykova osobního archivu a meziválečného archivu ÚTGM, které aktuálně finišuje, nás čeká poněkud detektivní pátrání po osudu cca 18 000 svazků původní Masarykovy knihovny, které jsou dnes nezvěstné. Část z nich se jistě nachází v českých veřejných knihovnách, další výtisky pak byly pravděpodobně jako „válečná kořist“ odvezeny do Německa. Nemálo z nich mohlo různými cestami skončit též v antikvariátech či soukromých knihovnách. Pátrání po jejich osu-

du bude bezpochyby zajímavé. Další výzvou vědecké obci však pro následující roky a desetiletí bude odpovídající odborné využití a zpracování tohoto obrovského množství často zcela neznámých pramenů k životu T. G. Masaryka a vůbec k vývoji českých a československých moderních dějin.

Prezident Petr Pavel během své návštěvy Masarykova ústavu a Archivu AV ČR opakovaně vysoce ocenil vykonanou práci a vůbec celkovou péči o hmotný i intelektuální odkaz „prezidenta zakladatele“. Po prohlídce našich fondů konstatoval, že Masaryk pro něj nabývá zcela nového a mnohem plastičtějšího a barevnějšího obrazu.

Spisy T. G. Masaryka jsou zpřístupněny online

Spisy T. G. Masaryka patří k nejrozsáhlejším edičním projektům v naší polistopadové historii. Jeho realizace trvala takřka tři desetítky let, první svazek vyšel již v roce 1993 (*Juvenilie*, ed. Stanislav Polák), nedlouho po obnovení Ústavu T. G. Masaryka, který vydávání v prvních letech koncepčně a finančně zajišťoval. Od roku 2000 pak ediční příprava probíhala ve spolupráci Ústavu T. G. Masaryka s Masarykovým ústavem AV ČR, od roku 2006 Masarykovým ústavem a Archivem AV ČR.

Spisy zachycují v třiceti devíti svazcích téměř celé Masarykovo dílo z let 1876–1937, na jejich přípravě se podílely na tři desetítky editorů a editorek, celkový rozsah přesahuje 15 000 stran. Všechny svazky jsou opatřeny vysvětlivkami, ediční poznámkou a rozšířeným jmenným rejstříkem. Metodologickou a personální kontinuitu od počátku zajišťoval literární historik, kritik a editor Jiří Brabec. Ten také rozvrhl chronologickou koncepci, rozdělenou na dvě části. Prvních patnáct svazků tvoří původně knižně vydaná díla, a to včetně univerzitních přednášek z praktické filozofie, etiky a dějin filozofie, patnáctý svazek obsahuje poslední Masarykovo knižní dílo, které vydal samostatně – *Světovou revoluci* z roku 1925.

Šestnáctý svazek se vrací na počátek Masarykovy publikační dráhy, do období vídeňských a lipských studií a také soukromé docentury, tedy před vydání *Sebevraždy* (1881, česky poprvé 1904), jež coby první svazek *Spisy* otevírá. Příprava svazků této „druhé řady“ byla většinou časově náročnější, již vzhledem k množství publikačních platforem, mnohojazyčnosti, častému

užívání šifer či publikování textů anonymně, nebo naopak v rámci kolektivu. Soustředit různorodé, mnohdy neznámé časopisecké texty, projevy, memoranda či rozhovory z jednotlivých časových úseků bylo možné jen na základě podrobného bibliografického průzkumu, jehož možnosti samozřejmě narůstaly s rozvojem digitalizace dobového tisku napříč evropskými knihovnami. Tyto soubory představují vzhled do živého, často polemicky vyostřeného Masarykova uvažování a jednání, proměnu jeho témat, akcentů i žánrů a jsou také důležitým doplňkem víceméně známých knižních prací. Například svazky, které zachycují stati po založení měsíčníku *Naše doba* (1893), rozšiřují kontext problémových okruhů *České otázky* a *Otázky sociální. Parlamentní projevy* (sv. 21 a 29) z obou poslaneckých působení (mladočeského v letech 1891–1893 a realistického

v letech 1907–1914) o svazky s publikovanými díly a texty ze stejného období – vztahují se k podobnému tematickému okruhu, mj. Friedjungově a Wahrjungově aféře, anexi Bosny a Hercegoviny, česko-německému vyrovnání apod. Stejně tak válečný spis *Nová Evropa* (sv. 14) doplňuje trojdílný cyklus *Válka a revoluce I–III* (sv. 30–32) s klíčovými programovými články, memorandy a rozhovory z období Masarykova exilu a tzv. zahraniční akce. Prezidentské období představuje jak kvadriptych *Cesta demokracie I–IV* (sv. 33–36) a spis *Světová revoluce*, tak Čapkovy *Hovory s TGM* (sv. 37) a kniha rozhovorů novináře Emila Ludwiga s Masarykem *Duch a čin* (sv. 38). *Spisy* uzavírá edice programů Masarykových politických stran (sv. 39).

Ediční projekt *Spisů* byl završen v roce 2022. Vzhledem k bohatosti a rozsahu *Spisů* i k významu T. G. Masaryka, který po více než padesát let výrazně ovlivňoval českou společnost, naléhavě vyvstala otázka digitálního zpřístupnění celého korpusu textů odborné i laické veřejnosti. V průběhu roku 2023 byly shromážděny všechny svazky v elektronické podobě a díky spolupráci pracovníků Masarykova ústavu a Archivu AV ČR Milana Hanyše a Jana Hrona vznikla databáze, která umožňuje fulltextové vyhledávání napříč všemi svazky *Spisů*, stejně jako vyhledávání dle různých filtrů (rok původního vydání, svazek spisu, dubia atp.). Texty lze číst v online čtečce integrované do webových stránek nebo si je ve formátu pdf stáhnout do vlastního zařízení a zde s dokumentem pracovat dle zvyklostí badatelů.

Databáze *Spisy TGM online* je volně přístupná na stránkách Masarykova ústavu a Archivu AV ČR (<https://masaryk.mua.cas.cz>), zájemce o konkrétní svazky navede k jejich digitalizátům i knihovnický

system Aleph (ať již přes souborný katalog Národní knihovny, či katalog knihovny Masarykova ústavu a Archivu AV ČR). Cílem fulltextové databáze je usnadnit práci s Masarykovými texty badatelům, kteří se zajímají buď přímo o Masaryka, nebo o konkrétní filozofická či politická témata spojená s jeho osobností třeba jen kontextově. Cílovou skupinu představují i studenti, učitelé či novináři, kteří si mohou vyhledávat například Masarykova stanoviska k různým společenskopolitickým problémům. Do budoucna je však naším záměrem vytvořit platformu otevřenou ještě širší veřejnosti, kde budou propojeny texty, výběrově také archivní dokumenty, obrazový materiál a bibliografie, a prezentovány Masarykovy myšlenky a postoje prostřednictvím tematických okruhů a doporučených zdrojů pro ty, kdo se s Masarykovým dílem setkají poprvé.

Spisy TGM online tak mohou podněcovat přemýšlení a sebevzdělávání v tom smyslu, jak k tomu vyzýval sám Masaryk: „Otázka sebevzdělání je velmi důležitá. Neustávejte v sebevzdělávání. Sebevzdělání je vlastnost mravní, je doznání, že mi něco schází. Jdu za tím k pramenům, ke knihám, přednáškám atd. Takové živé sebevzdělání dělá teprve inteligenta. Pozoruji, že tak mnoho lidí studovaných má sice vysvědčení, ale nemá už zájmu o vzdělání, zapomíná, čemu se naučil, a tak se z něho stává polovzdělaný šosák. Věda, vzdělanost se stále zdokonalují a rostou. Proto chtít se vzdělávat stále, ale nejít za mnohovědností; vzdělání znamená přemýšlení. Jde tu o vnitřní potřebu duchovní, která nás nutí duchovně se nezastavit.“ (T. G. Masaryk, *Prezident Masaryk o výchově*, in: *Cesta demokracie IV. Projekty – články – rozhovory 1929–1937*, *Spisy TGM*, sv. 36, ed. Vojtěch Fejlek, Praha 1997, s. 370.)

Projekt *Genome of Melody*: gregoriánský chorál a bioinformatické metody

Gregoriánský chorál byl ve středověké Evropě všude přítomný. Zpíval se denně v monumentálních katedrálách i malých farních kostelech, v centrech měst i v odlehklých kláštorech; byl nezbytnou hudební osou středověkého náboženského života. Chorál byl totiž v prostředí latinské Evropy „globalizován“: Když Karel Veliký zahájil po roce 800 sjednocování liturgie, aby Svaté říši římské vtiskl jasnější identitu, z řady tehdejších tradic

liturgického jednohlasého zpěvu upřednostnil tu, kterou dnes známe jako chorál gregoriánský.

Chorál pak zůstal bez ohledu na proměnlivé politické hranice jedním z hlavních výrazů evropské kulturní jednoty. Každý gregoriánský zpěv má své místo v plynutí církevního roku a naopak: Ať šel poutník na čtvrtou adventní neděli na mši kdekoliv, na začátku měl slyšet vstupní zpěv *Rorate coeli* stejně jako doma. Zpě-

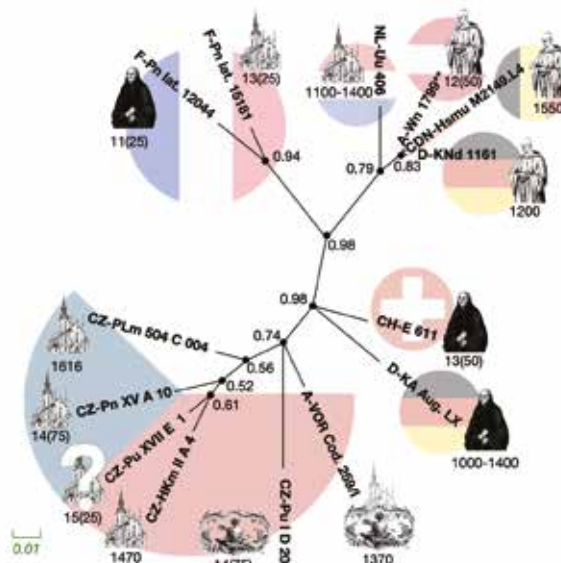
vy jsou přidělené nejen různým adventním a postním nedělím, Vánocům, Velikonocům, hromnicím a dalším svátkům, ale i každé obyčejné neděli, dokonce každému všednímu dni.

Tento předpis je vyjádřen v liturgických knihách. Pohled do stovek či tisíců dochovaných liturgických knih však odhaluje, že gregoriánská tradice byla mnohem nejednotnější, než by takovýto úvod – častý ve výkladech dějin hudby – naznačoval. Texty zůstávaly stabilní, byť jejich výběr nebyl zdaleka konzistentní, nikoli však už melodie. Pokud bychom vedle sebe otevřeli různé mešní knihy na stránce pro čtvrtou neděli adventní, uvidíme prakticky ve všech onen introit *Rorate coeli* – avšak téměř jistě nebudou žádné dvě melodie zcela stejné. Chorální tradice se během středověku rozrůznily natolik, že jako součást liturgických reform tridentského koncilu v polovině 16. století západní církev přistoupila k radikální standardizaci a vydala nové autoritativní (a už tištěné) chorální knihy.

Co se tedy s chorálními melodiemi ve středověku dělo? Jak se vyvíjely, ačkoliv měly zůstávat stejné? Vznikaly lokální „melodické dialekty“? Dala by se tedy spolehlivě rozlišit melodie polská či česká od melodie francouzské nebo italské? Anebo je rozmanitost melodií spíše náhodná, nesystematická, pouhý vedlejší efekt chyb při opisování či stopa nedokonalé lidské paměti?

Tyto otázky kolem chorálních melodií zkoumá *Genome of Melody*, jeden z pilotních projektů podpořených ve výzvě Cultural Evolution Society Transformation Fund vypsané katedrou antropologie univerzity v Durhamu a finančně zaštitěné Templetonovou nadací. Masarykův ústav a Archiv AV ČR na projektu spolupracuje s Ústavem hudební vědy Masarykovy univerzity. Gregorianistika disponuje desítky let budovanou infrastrukturou pro výzkum v digitální doméně: Přes jednotné rozhraní Cantus Index můžeme zkoumat tradici gregoriánského chorálu z více než 900 000 katalogizačních záznamů posbíraných ze stovek liturgických knih z celé Evropy a především u více než 10 000 z nich máme k dispozici celou melodii ve strojově čitelné podobě. Nabízí se tak využít výpočetní metody.

Z řady přístupů, jak hledat v této záplavě melodických variant významné podskupiny a jak sledovat jejich vztahy a vývoj – kulturní evoluci, přirozeně vyčnívá bioinformatika. Melodii totiž lze pro účely počítačového zpracování reprezentovat jako prostou posloupnost písmen, které kódují posloupnost jejich tónů, stejně jako se reprezentují proteiny coby řetězec písmen za příslušné aminokyseliny. Konkrétně jsou pro nás důležité nástroje z fylogenetiky – nauky o evoluční historii a vztazích ve skupinách organismů. Fylogenetický strom by mohl roztrždit prameny podle vzájemné podobnosti jejich melodií, podobně jako lze organismy uspořádat podle příbuznosti na základě jejich evoluční historie.

První pokusy s hudbou pro nešpory (večerní liturgii) na Štědrý den ukazují, že propojení gregorianistiky a bioinformatiky je nadějně. Výsledný fylogenetický strom odpovídá předpokladům, které na základě hudebně-historických znalostí máme. Je zřetelný vliv geografie a institucionální hudební kultury: cisterciáci – „bílí“ mniši – na konzistentnost svých liturgických knih ve vlastních organizačních pokynech velmi dbali; nově zakládaný klášter musel mít knihy opsané přímo z prvního kláštera v Citeaux, zatímco benediktini – „černí“ mniši – takto přísná pravidla neměli, což je ve stromě reflektováno jejich rozmístěním podle zeměpisné oblasti. Navíc nám topologie stromu pomohla odhalit souvislost mezi augustiniánským pramenem a pramenem vyšehradské kapituly – při hledání důvodu, proč jsou zrovna tyto dva prameny „zavěšeny“ na stejném vnitřním uzlu stromu, jsme zjistili, že kapituly byly organizovány částečně podle augustiniánské řehole.

Projekt nicméně narazil i na řadu obtíží. To, co se zdálo být poměrně velkou datovou sadou více než 10 000 melodií, ve skutečnosti obsahuje melodie pouze z hrstky plně transkribovaných pramenů, takže musíme vytvářet vlastní částečné transkripcce z pramenů, které Evropu pokryjí lépe. Zároveň není jasné, jak vnitřní uzly ve stromech interpretovat: Mohou například představovat pořizování opisů? Jak najít hypotetickou melodii reprezentovanou takovýmto vnitřním uzlem, a tedy dojít od stromu pramenů k charakteristice melodií v jednotlivých nalezených podskupinách? Jak najít ve fylogenetickém stromu kořen, když nevíme, jak se melodie chronologicky vyvíjela. Pilotní projekt *Genome of Melody* tak spěje do své závěrečné třetiny v roce 2024 s výzkumnými úspěchy, novými metodami pro analýzu gregoriánské melodiky a především s řadou nových otázek.

Obrazy vody: Jihočeské přehrady a jejich otisk v krajině a společnosti

Na počátku záměru přiblížit širší veřejnosti téma historie přehradních nádrží na Vltavě stál rozsáhlý fond Komise prezidia ČSAV pro vodní hospodářství, uchovávaný v Archivu AV ČR. Tzv. fond Orlík obsahuje dokumentační materiál shromážděný na konci 50. let 20. století během průzkumu zátopové oblasti orlické přehrady. Pestrá směs fotografií, kreseb a plánů inspirovala k myšlence vyprávět rozporuplný příběh poválečných vodních děl právě skrze mozaiku dobových

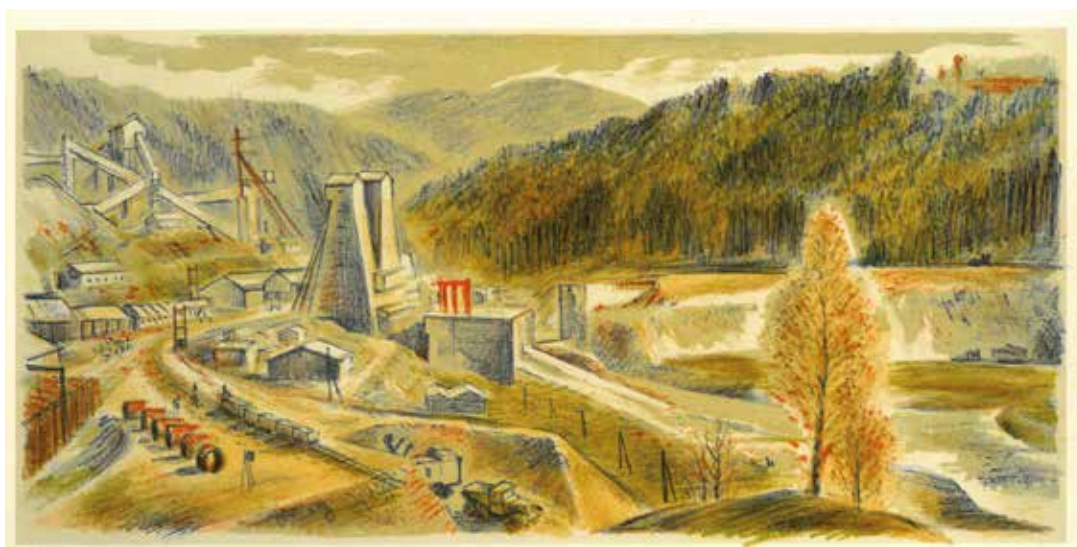
obrazových materiálů. Trojice badatelů Michal Kurz, Martin Pácha a Eliška Švarná zaměřila svou pozornost na dvě nejvýznamnější části Vltavské kaskády – Orlík a Lipno. Výsledky dvouletého výzkumu byly prezentovány formou putovní exteriérové výstavy *Obrazy vody* s doprovodným katalogem. Záměr se podařilo uskutečnit díky podpoře Strategie AV21 a jejího výzkumného programu *Voda pro život*.

Výstava *Obrazy vody* byla prezentována od června do září 2023 na čtyřech místech Jihočeského kraje: na náměstích v Českých Budějovicích (foto) a Horní Plané, na nádvoří hradu Zvíkov a na nábřeží před kulturním domem v Písku. Foto: Michal Kurz

Autoři výstavy *Obrazy vody* Eliška Švarná a Michal Kurz na vernisáži v Písku. Foto: Jan Chodějovský

Přehrady se v poválečném období zařadily mezi preferované náměty umělecké tvorby, na jejich stavenišťe proto zavítala řada umělců, kteří zachycovali průběh prací i zástupce jednotlivých profesí. Výtvarník Jiří Tichý vytvořil na Lipně v letech 1952–1957 sérii kreseb a maleb; výběr z nich prezentoval přímo na stavbě v tamějším závodním klubu. Barevná litografie, 1953, Regionální muzeum Český Krumlov.

Propaganda 50. let nazývala přehrady „velkými stavbami socialismu“, čímž odkazovala k vyspělosti poúnorového režimu. „Dobyvačný“ vztah ke krajině a přírodním zdrojům, které si člověk „podmaňuje“ technickými zásahy, však ve stejné době rezonoval i na Západě. Plakát Čsl. stavebních závodů *Stavíme Lipno*, 50. léta, Státní okresní archiv České Budějovice.

V zátopovém území obou přehrad se ocitla řada cenných historických památek. Argumenty pracovníků památkové péče pro jejich záchranu však zůstávaly ve srovnání s vodohospodářskými zájmy výrazně upozaděny. Mezi stavby, které se po složitých jednáních nakonec podařilo zachránit, patřil románský kostelík sv. Bartoloměje v Červené (Orlicko). Vzhledem k jeho mimořádnému stáří bylo rozhodnuto jej rozebrat a přesunout o cca 40 metrů nad zátopovou čáru. Zachovány tím byly alespoň nejcennější původní prvky (klenby, části románského zdiva, fragmenty fresek) zapojené do nové stavby (dokončena 1961). Barokní zvonici nahradila replika. Foto: M. Jiránek, 1960, Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Prvotní energetickou funkci přehrad začala po jejich dokončení rychle doplňovat funkce rekreační. Jejím populárním symbolem se staly vyhlídkové plavby motorových lodí (na Orlicku od roku 1961, na Lipně od května 1959). Většina lodí byla vyrobena v maďarském Vácu, a musela tak při přepravě na jih Čech překonat trasu několika set kilometrů. Na snímku Josefa Falty z ledna 1959 přeprava lodi Vltava určené pro Lipno. Foto: Regionální muzeum Český Krumlov

Umělecká díla odrážela i frekventované poválečné metafory vody jako člověkem „zkroceného“ živlu. Alegorická socha Ladislava Nováka, osazená roku 1963 na pylon před vstupem do orlické hydrocentrály, znázornila výrobu elektřiny. Figury ženy a muže (ovládnutá síla Vltavy) společně nesou bronzové kolo (rotor turbíny) proťaté bleskem (elektřina). Ladislav Novák, sousoší, písekovec, 1955–1963. Foto: Filip Nalevajko

Jan Vondráček: „Věřím, že umělá inteligence nabízí historikům řadu výhod“

Historik dějin každodennosti a politické správy Protektorátu Čechy a Morava Jan Vondráček v rozhovoru představuje vývoj unikátního softwaru, na němž v uplynulých dvou letech pracoval ve spolupráci s IT specialisty z Massachusettského technologického institutu (MIT) ve Spojených státech amerických.

Massachusetts Institute of Technology je dle různých světových žebříčků nejlepších univerzit většinou na úplně prvním místě. Jak se ti podařilo spolupráci s MIT navázat?

V prosinci 2018 jsem se bavil s kolegyní z USA, která mi doporučila, abych se zúčastnil každoroční konference Asociace německých studií (GSA) se sídlem v USA. S podporou Německé akademické výměnné služby (DAAD) jsem pak v září 2019 poprvé do Spojených států vycestoval a zúčastnil se pracovního workshopu k metodám digital humanities s tématem, které vycházelo z mé knihy o protektorátu. Moje přednáška se týkala především hledání nových způsobů zpřístupnění pramenů pro výuku a širokou veřejnost. Po přednášce mě oslovil Dr. Kurt Fendt z MIT a navázali jsme spolupráci. Pravidelně jsme si spolu volali na Zoomu a dvakrát jsem prezentoval online své metodologické přístupy k pramenům na jeho seminářích na MIT. Když pak byla v zimě 2021 vyhlášena spolupráce mezi Akademií

věd a MIT, neváhali jsme a připravili jsme projektovou žádost.

Vaše spolupráce byla podpořena z programu MIT-Czech Republic Seed Fund. Co jste v projektu řešili?

Projekt *Institutional Data Shaping Digital History* začal v květnu 2022 a dokončení připadá na začátek roku 2024. Hlavním cílem bylo prozkoumat a vytvořit nové digitální metody práce s historickými prameny, dále propojit izolované prameny a prozkoumat složitě dějiny vývoje různých institucí v kontextu druhé světové války, zejména se zaměřením na přídělové hospodářství v Protektorátu Čechy a Morava. Věřím, že umělá inteligence nabízí historikům řadu výhod, protože poskytuje efektivní metody analýzy a interpretace dat. Automatizované zpracování velkého množství historických dat umožňuje rychlejší rozpoznání vzorců a souvislostí, které by pro lidské badatele jinak byly obtížně dostupné. Synergie mezi informačními technologiemi, umělou inteligencí a prací s rozsáhlým prameným materiálem je oblastí, které jsme se chtěli s týmem MIT věnovat.

Jak probíhala pracovní setkání týmu?

Přidělené prostředky byly využity především na uspořádání dvou prezenčních workshopů. První společný

workshop se uskutečnil v lednu 2023 v Praze. Jednalo se o první osobní setkání obou týmů, které následovalo po měsíčních schůzkách přes Zoom od začátku grantu v květnu 2022. Na straně MIT tým tvořili Kurt Fendt a tři studenti bakalářského studia informatiky a elektrotechniky, na české straně pak já a dvě studentky historie z Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy. Workshop, který probíhal po dobu jednoho týdne v Lannově vile, spolupráci obou týmů zintenzivnil. Hlavním cílem bylo poskytnout cenné poznatky o efektivní práci s historickými prameny a zároveň řešit specifické problémy, jako je dvojazyčnost pramenů, dešifrování rukopisných dokumentů a orientace v rozmanitých typech písma. Setkání s místními historiky pomohlo zejména studentům MIT lépe pochopit metodologické a heuristické postupy a obecně způsob práce v historiografii. Kromě toho se týmy ponořily do složitostí propojování různorodých pramenů z různých archivů, včetně souvisejících právních aspektů. Současně jsme prozkoumávali prvotní technologické přístupy ke zpracování těchto nesourodých zdrojů spolu s programovými a vizuálními návrhy webového online nástroje ke zpracování a prezentaci dat.

Dostali jste se s týmem IT expertů z MIT i do nějakých archivů?

Celý tým se vydal na exkurzi do kladenského okresního archivu a do Národního archivu v Praze, kde se nám laskavě věnovaly kolegyně archivářky, které nám představily relevantní sbírky a demonstrovaly na nich pluralitu pramenů. Tato praktická zkušenost nejen studenty MIT seznámila s nuancemi práce s historickými prameny přímo na místě, ale v neposlední řadě jim umožnila hlubší pochopení toho, jakým způsobem historici s daty a prameny nakládají a jaké si kladou otázky.

Na čem jste společně pracovali na MIT?

Ve druhé fázi projektu pražská skupina navštívila MIT, kde Kurt Fendt zorganizoval týdenní workshop. Ve spolupráci se stejnou skupinou studentů MIT a pregraduálním studentem ze Švýcarska, který byl součástí Fendtovy výzkumné skupiny, se naše úsilí točilo kolem konceptualizace webové aplikace. Účel aplikace přesahuje uspořádání pramenného materiálu z Prahy; je navržena tak, aby plynule propojovala relevantní prameny, jako jsou jednotlivé zákony nebo předpisy, s jejich příslušnými soubory a zároveň historikům zefektivnila badatelskou práci. Tým MIT se soustředil na využití nástrojů strojového učení, zpracování přirozeného jazyka a přístupů strojového překladu spolu s modulárním návrhem uživatelského rozhraní. Současně studenti aktivně přispívali k vývoji schématu metadat, což je klíčová součást pro zajištění dlouhodobé udržitelnosti projektu. Tato schémata tvořila základ

pro návrh databáze, z níž vychází prototyp webové aplikace. Na konci druhého workshopu na MIT projektový tým nejen navrhl funkční prototyp webové aplikace, ale také zmapoval a otestoval programové přístupy ke zpracování dokumentů, k extrakci metadat a strojovému překladu.

© Kurt Fendt

Bude spolupráce mezi MÚA a MIT pokračovat? Kdy bude webová aplikace přístupná?

Výstupem projektu neměl být hotový produkt, nýbrž se měla rozvinout a zintenzivnit především mezioborová výměna, měly se otestovat nápady a vytvořit podmínky pro další intenzivnější spolupráci. Dosavadní úspěšná kooperace by mohla pokračovat. Koncem února 2024 budeme společně s Kurtem Fendtem a týmem českých odborníků z oblasti informačních technologií podávat žádost do grantového programu Lumina quaeruntur vyhlašovaného Akademií věd ČR. Projekt se bude komplexně zabývat hlavními problémy, které jsme identifikovali při spolupráci s MIT, a jeho cílem je implementovat inovativní přístupy. Chceme pokračovat v úspěšné spolupráci spolu s rozšířeným mezinárodním týmem kolegů z oboru historie, archivnictví a digital humanities. Doufejme, že to vyjde a že se následně dočkáme webové aplikace, která by byla přístupná na internetových stránkách Masarykova ústavu a Archivu AV ČR.

Mezinárodní konference o výzkumu holokaustu „Lessons & Legacies“ v Praze

Válka na Ukrajině, brutální terorismus Hamásu a odvetné bombardování Gazy... Aktuální tragické události rámovaly čtyřdenní mezinárodní konferenci o výzkumu holokaustu, která se konala v listopadu 2023 v Praze. Kvůli situaci se dlouho plánované akce „Lessons & Legacies“ nemohli zúčastnit badatelé z Izraele. Konference měla podtitul „Mosty mezi obory, historiemi a kulturami“ a jejím cílem bylo nabídnout mezioborovou perspektivu a zdůraznit souvislosti výzkumu holokaustu v multietnickém kontextu střední a východní Evropy.

© Matyáš Vejdělek

Konference „Lessons & Legacies“ se od 80. let 20. století koná zejména ve Spojených státech amerických a v Kanadě. V Evropě se událost odehrála teprve podruhé v historii a v některé ze zemí bývalého socialistického bloku dokonce úplně poprvé. Zahraniční odborníci tak měli možnost nahlédnout do specifického prostředí, se kterým posluchače seznámil americký historik a odborník na dějiny holokaustu v českých zemích Benjamin Frommer ve své veřejné přednášce v Karolinu.

Na konferenci zazněly příspěvky rozšiřující výzkum holokaustu tematicky a geograficky. Celý jeden panel

se například věnoval událostem v bývalých evropských koloniích – v nizozemském Surinamu, francouzském Alžírsku nebo v jihoafrické židovské komunitě. Málo známý příběh odvyprávěla v panelu věnovaném židovským dětem odloučeným od rodin izraelsko-americká výzkumnice Mikhal Dekelová, autorka knihy *Teheránské děti*. Stovky tisíc židovských dětí z Polska (včetně autorčina otce) přežily holokaust v zemích střední Asie – v uprchlických táborech v Uzbekistánu, Kazachstánu, ale také v Íránu a Indii.

Stejně jako Mikhal Dekelová mají osobní vícegenerační zkušenost s holokaustem i jiní badatelé a badatelky v této oblasti. O bolestném osudu svého otce Heiniho Halberstama, uznávaného teoretika čísel, který přežil holokaust jako jedno z dětí v takzvaném kindertransportu ze střední Evropy do Velké Británie, vyprávěl na konferenci Jack Halberstam. Poukázal přitom na skutečnost, že děti z těchto záchranných akcí nesly těžce odloučení od svých rodin. Často musely odjet bez rozloučení, aniž by jim rodiče stihli nebo mohli vysvětlit, že už se zřejmě neuvidí. Některé děti, jako právě otec Jacka Halberstama, jim to měly za zlé a uzavřely se do sebe.

Konferenci společně uspořádaly Masarykův ústav a Archiv AV ČR (Michal Frankl) a Fakulta sociálních věd UK (Hana Kubátová), k partnerům patřily mj. Holocaust Educational Foundation (USA), Institut für Zeitgeschichte (Mnichov), Bundeszentrale für politische Bildung (Německo) a Nadační fond obětí holokaustu. Hlavním tématem příštího ročníku konference „Lessons & Legacies“, která se plánuje na listopad 2024 na Jihokaliifornské univerzitě v USA, budou „jazyky holokaustu“.

Od purkmistrů k primátorům: první ucelený přehled představitelů Prahy

V úterý 14. listopadu 2023 byla v prostorách primátorské rezidence na Mariánském náměstí slavnostně představena publikace *První v obci. Purkmistři, starostové a primátoři města Prahy 1784–1989*, za kterou stojí šestadvacetičlenný kolektiv autorů v čele s editorskou dvojicí Jana Konvičná a Martina Maříková.

Monumentální dílo o více jak pěti stech stranách obsahuje – poprvé takto uceleně a v tomto rozsahu – portréty pětaticeti představitelů české metropole. Jednotlivé medailonky však nepokrývají jen období, kdy tyto osobnosti působily v čele hlavního města (i když je právě tento úsek jejich života hlavním

předmětem zájmu), ale rámcově mapují i další osudy mužů řídících chod Prahy.

Vedle badatelů z Archivu hlavního města Prahy se na přípravě publikace podíleli i čtyři autoři z řad Masarykova ústavu a Archivu AV ČR – Martin Klečacký, Luboš Vělek, Jan Hálek a Boris Moskovič. Každý z nich se přitom s ohledem na svou užší odbornou specializaci soustředil na jiné období pražských dějin. První dva autoři se věnovali představitelům samosprávy v druhé polovině 19. století, a to Františku Václavu Pšrossovi (v úřadu v letech 1861–1863), Karlu Leopoldovi rytíři Klaudymu (1868–1869), Emiliánovi rytíři Skramlíkovi (1876–1882) a Jindřichu Šolcovi (1887–1893), působícím na tomto postu v mimořádně dynamickém období plném převratných politických, společenských, ale i urbanistických změn výrazně měnících tvář české metropole. J. Hálek pak zpracoval portrét Přemysla Šámala, prvního předsedy správního sboru hlavního města po vzniku samostatného československého státu. Ten sice v této funkci setrval sotva půlrok (od listopadu 1918 do června 1919), jeho role však rozhodně nebyla epizodická, byť v povědomí veřejnosti je zapsán spíše jako vedoucí prezidentské kanceláře T. G. Masaryka a E. Beneše. Poslední ze zmíněné čtveřice autorů B. Moskovič zpracoval profily tří pozapomenutých primátorů ze sklonku komunistické éry. František Štafa

(1981–1988), Zdeněk Horčík (1988–1989) a Josef Hájek (1989–1990) jistě nepatří mezi často skloňovaná jména vrcholných představitelů pražské samosprávy, ale právě během jejich desetiletého úřadování (nikoliv ovšem jejich zásluhou) se z hlavního města normalizačního Československa stala metropole stojící na prahu výzev transformace a demokratizace.

S výjimkou M. Klečackého se zbylí tři autoři z Masarykova ústavu a Archivu AV ČR mohli ve svém bádání opřít o účast v projektu Strategie AV21, a to výzkumného programu Město jako laboratoř změny. Celý autorův kolektiv nepochybně těší fakt, že titul *První v obci* se nyní vyjímá také v jedné z historických knihovnických vitrín v rezidenci pražského primátora. ■

Ve znamení energie. Dějiny Ústavu termomechaniky a Ústavu pro elektrotechniku

V roce 2023 oslavil Ústav termomechaniky AV ČR sedmdesáté výročí zahájení činnosti svých institucionálních předchůdců, jehož stávající podobu určilo sloučení Ústavu termomechaniky a Ústavu pro elektrotechniku v roce 2006. K této příležitosti vznikla péčí autorského týmu z Oddělení dějin Akademie věd na Masarykově ústavu a Archivu AV ČR ve složení Věra Dvořáčková, Jiří Šoukal, Tomáš Gecko a Michaela Šmidrkalová kniha věnující se dějinám i současnosti jubilejního pracoviště.

Publikace je strukturována několika vzájemně usouvzaženými liniemi: Základní text líčí v chronologickém pojetí dějiny obou ústavů (nejprve Ústavu termomechaniky, poté Ústavu pro elektrotechniku) od jejich vzniku až po rok 2006, kdy se uskutečnilo jejich spojení, a to v souvislostech organizačních, prostorových, dobových a společensky determinativních

a odborných. Poté se čtenáři otevírá kapitola shrnující období po roce 2006, pojatá o poznání formálněji prokrátký (a tedy potenciálně citlivý) časový odstup. Dále následují odborné exkurzy/vhledy do činnosti všech

současných šesti oddělení perspektivou jejich představitelů (aktuálních i bývalých).

V hlavním textu se vyskytují životopisné medailony předních osobností instituce a jejich předchůdců a také autonomně pojatá, graficky oddělená pojednání například o spletité cestě vedoucí k získání adekvátních prostor pro výzkum a další přidružené aktivity. Informační a zároveň estetickou hodnotu knihy dotváří množství ilustrativního materiálu zachycujícího osoby, prostory a jejich zařízení, dění v ústavu i mimo ně, popřípadě zajímavé archivní dokumenty.

Pramennou základnu publikace tvoří především archivní fondy dotčených ústavů uložených v Archivu Akademie věd, ale využity byly i písemné fondy dalších paměťových institucí, například Národního archivu,

Archivu ČVUT či Archivu bezpečnostních složek. Velmi důležitou součástí informační a verifikační báze knihy se staly rovněž vzpomínky pamětníků a svědectví současných pracovníků Ústavu termomechaniky AV ČR. Jejich prostřednictvím bylo možné doplnit, vysvětlit či uvést na pravou míru řadu skutečností a detailů, jejichž podstata a pozadí nejsou v písemných pramenech vůbec či dostatečně osvětleny.

Křest knihy se uskutečnil 25. října 2023 v reprezentativních prostorách bubenečské Lannovy vily za účasti vedení Akademie věd, ředitelů oborově příbuzných či spřátelených ústavů a také současných i někdejších významných pracovníků Ústavu termomechaniky AV ČR.

Ocenění pracovníků

Jedním z laureátů Prémie Otto Wichterleho, kterou 21. června 2023 v Lannově vile předávala předsedkyně Akademie věd Eva Zažímalová, byl náš kolega **Tomáš Gecko**. Na Masarykově ústavu a Archivu AV ČR se věnuje dějinám vědy, dějinám podnikání a sociální politice.

ky. Akademie věd uděluje prémii vybraným, mimořádně kvalitním a perspektivním vědeckým pracovníkům, kteří přispívají vynikajícími výsledky k rozvoji vědeckého poznání, jsou nositeli vědeckých hodností nebo titulů a v kalendářním roce podání návrhu dosáhnou věku nejvýše 35 let.

Dne 12. října 2023 vyznamenala organizace The Polish Memory Studies Group **Lidii Zessin-Jurek** cenou Best Article Award 2022 za studii *Whose Victims and Whose Survivors? Polish Jewish Refugees between Holocaust and Gulag Memory Cultures, Holocaust and Genocide*

Studies, 2/2022, s. 154–170. Podobnému tématu jako oceněný článek se věnuje i kniha *A Lost World: the Galician Shtetl and Siberia*, na niž se Lidia Zessin-Jurek v roce 2023 editorsky podílela.

Zahájení festivalu Týden Akademie věd České republiky se 6. listopadu 2023 stalo vhodnou příležitostí pro ocenění badatelů, kteří pro vědu umějí nadchnout veřejnost. Cenou předsedkyně Akademie věd za propagaci nebo popularizaci výzkumu, experimentálního vývoje a inovací byli vyznamenáni tři vědci, mezi nimi též **Martin Jemelka**, autor popularizačního projektu *Senioři – nositelé historické paměti 20. století: distanční vzdělávání třetího věku v historických vědách v éře pandemie covidu-19*, jehož výsledkem je portál Tohle jsme prožili.

Cenu Josefa Hlávky pro nejlepší studenty a absolventy pražských veřejných vysokých škol, brněnské techniky a mladé talentované pracovníky Akademie věd České republiky do 33 let věku obdržel **Boris Moskovič**. Společně s dalšími 53 oceněnými ji převzal 16. listopadu 2023 na zámku v Lužanech u Přeštic.

Badatelům, jejichž výzkum má světový význam a potenciál pozitivně ovlivnit kvalitu lidského života, udělila předsedkyně Akademie věd Eva Zažímalová 27. listopadu 2023 v Lannově vile ceny Akademie věd České republiky. Za monografii *Paths out of the Apocalypse. Physical Violence in the Fall and Renewal of the Central*

Europe, 1914–1922 získal ocenění její spoluautor **Rudolf Kučera**. Kniha přináší inovativní pohled na válečné násilí, rozpad impérií a vznik národních států.

Dne 8. prosince 2023 byla vyhlášena Cena Annelise Thimme za nejlepší studii z let 2021–2022. Stal se jí text *Redefining Citizenship after Empire: The Rights to Welfare, to Work, and to Remain in a Post-Habsburg World* autorů Dominique Kirchner Reill, Ivana Jeličice a **Francescy Rolandi**, který vyšel v *Journal of Modern History*, 2/2022, s. 326–362.

Informace o složení orgánů pracoviště, o jejich činnosti a změnách

a) Výchozí složení orgánů pracoviště

Ředitel pracoviště: doc. Dr. phil. Rudolf Kučera, Ph.D.
Jmenován s účinností od 1. 8. 2020

Rada pracoviště zvolena 13. 12. 2021 ve složení:

předsedkyně: PhDr. Marie Bahenská, Ph.D. (Masarykův ústav a Archiv AV ČR)

místopředsedkyně: Mgr. Lucie Merhautová, Ph.D. (Masarykův ústav a Archiv AV ČR)

členové:

PhDr. Marek Ďurčanský, Ph.D. (Ústav dějin Univerzity Karlovy a Archiv Univerzity Karlovy)

PhDr. Dagmar Hájková, Ph.D. (Masarykův ústav a Archiv AV ČR)

PhDr. Jan Hálek, Ph.D. (Masarykův ústav a Archiv AV ČR)

prof. PhDr. Pavel Kladiwa, Ph.D. (Filozofická fakulta Ostravské univerzity)

PhDr. Martin Klečacký, Ph.D. (Masarykův ústav a Archiv AV ČR, zvolen 10. 12. 2019)

doc. PhDr. Ota Konrád, Ph.D. (Katedra německých a rakouských studií Institutu mezinárodních studií
Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy)

PhDr. Vladimír Urbánek, Ph.D. (Oddělení pro kmenologii a intelektuální dějiny raného novověku
Filosofického ústavu AV ČR)

PhDr. Luboš Velek, Ph.D. (Masarykův ústav a Archiv AV ČR, zvolen 10. 12. 2019)

PhDr. Ing. Milan Vojáček, Ph.D. (Národní archiv)

tajmnice: PhDr. Věra Dvořáčková, Ph.D. (Masarykův ústav a Archiv AV ČR)

Dozorčí rada pracoviště jmenována 1. 5. 2022 ve složení:

předseda: doc. RNDr. Tomáš Kostecký, CSc. (Akademická rada AV ČR)

místopředseda: Mgr. Jan Boháček (Masarykův ústav a Archiv AV ČR, jmenován od 21. 10. 2020)

členové:

doc. Mgr. Libuše Heczková, Ph.D. (Filozofická fakulta Univerzity Karlovy)

doc. PhDr. Luboš Jiráň, CSc. (Archeologický ústav AV ČR, Praha)

prof. PhDr. Jiří Kocian, CSc. (Ústav pro soudobé dějiny AV ČR)

tajemnice: Jana Pavlišťková (Masarykův ústav a Archiv AV ČR)

b) Změny ve složení orgánů pracoviště

Ke změnám nedošlo.

c) Informace o činnosti orgánů pracoviště

Ředitel:

- Běžná řídicí a úřední agenda ředitele ústavu
- Koordinace investičních akcí
- Koordinace mezinárodní spolupráce ústavu
- Koordinace příprav řešení archivace elektronických dokumentů vzešlých z činnosti pracovišť Akademie věd
- Působení v národních i mezinárodních vědeckých a redakčních radách a dalších grémiích podílejících se na formulaci vědní politiky
- Výzkumná a konzultační činnost

Rada pracoviště:

- 20. 3. 2023 (74. zasedání): schválen zápis a usnesení z minulého zasedání (25. 10. 2022), potvrzeny výsledky hlasování per rollam č. 3/2022 (Směrnice o statusu emeritních pracovníků/pracovnic Masarykova ústavu a Archivu AV ČR), č. 4/2022 (návrh projektu Michala Frankla ucházejícího se o podporu v programu TA ČR Sigma) a č. 5/2022 (návrh na jmenování Josefa Tomeše emeritním pracovníkem Masarykova ústavu a Archivu AV ČR), projednán návrh na udělení Prémie Otto Wichterleho Tomáši Geckovi, projednán návrh na udělení Čestné oborové medaile Františka Palackého za zásluhy v historických vědách Philippu Therovi, projednán návrh na udělení Fellowshipu Josefa Dobrovského Giovannimu Patriarcovi, projednán návrh na nominaci knihy Oty Konráda a Rudolfa Kučery *Paths out of the Apocalypse. Physical Violence in the Fall and Renewal of Central Europe, 1914–1922* na cenu Akademie věd České republiky, projednány návrhy projektů zamýšlených k podání v soutěži GA ČR a jednotlivým řešitelům a spoluřešitelům (Vratislavu Doubkovi, Jakubu Drábíkovi, Martinu Francovi, Pavlu Horákovi, Martinu Jemelkovi, Martinu Klementovi, Adéle Rádkové, Václavu Šmidrkalovi, Richardu Vaškovi, Luboši Velkovi, Vik-

toru Velkovi, Haně Vlhové-Wörner) předestřeny doporučení a připomínky, na vědomí vzaty informace ředitele Masarykova ústavu a Archivu AV ČR o publikační činnosti ústavu, rozpočtové situaci a personálních záležitostech.

- 27. 4. 2023 (75. zasedání): schváleny zápis a usnesení z minulého zasedání a potvrzen výsledek hlasování per rollam č. 1/2023 (oficiální stanovisko Masarykova ústavu a Archivu AV ČR k financování humanitních a společenských věd v České republice), projednán návrh Petra Sedláčka *Státní hospodářský intervencionismus a válečné hospodářské organizace v Předlitavsku v průběhu první světové války (1914–1918)* do programu Podpora perspektivních lidských zdrojů, projednán a schválen návrh rozpočtu Masarykova ústavu a Archivu AV ČR na rok 2023, schváleno převedení hospodářského výsledku za rok 2022 do rezervního fondu Masarykova ústavu a Archivu AV ČR v plné výši, na vědomí vzato ocenění projektu Luboše Velka *Havlíčku, Havle! Konference k příležitosti 200. narození Karla Havlíčka Borovského* v rámci regionální spolupráce, na vědomí dále vzata účast Masarykova ústavu a Archivu AV ČR na veletrhu Svět knihy Praha 2023 a jednání o možném zrušení Archiwum Nauki PAN i PAU v Krakově a převedení jeho fondů do Varšavy.
- 19. 6. 2023 (76. zasedání): schválen zápis a usnesení z minulého zasedání a potvrzen výsledek hlasování per rollam č. 2/2023 (návrh na nominaci Martina Jemelky na Cenu předsedkyně Akademie věd České republiky za popularizaci a propagaci výzkumu), poblahopřáno Tomáši Geckovi k získání Prémie Otto Wichterleho, projednána a schválena Výroční zpráva Masarykova ústavu a Archivu AV ČR za rok 2022, schváleno převedení celého zisku Masarykova

ústavu a Archivu AV ČR za rok 2022 do rezervního fondu, na vědomí vzaty informace ředitele Masarykova ústavu a Archivu AV ČR o zprovoznění nového webu Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, o rozpočtové situaci na rok 2024, o udělení Čestné oborové medaile Františka Palackého Philippu Therovi a o plánované návštěvě prezidenta Petra Pavla.

- 9. 10. 2023 (77. zasedání): schválen zápis a usnesení z minulého zasedání a potvrzen výsledek hlasování per rollam č. 3/2023 (nominace Anny Adorjániové do programu Podpora perspektivních lidských zdrojů), přijato rozhodnutí, že se všechna jednání rady pracoviště budou moci realizovat v hybridní formě (tj. prezenčně i online) s výjimkou zasedání, která mají na programu projednávání návrhů grantových projektů, projednán návrh na společný doktorský studijní program Masarykova ústavu a Archivu AV ČR a Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, který bude zaměřen na obor dějin vědy, na vědomí vzato složení mezinárodního poradního sboru Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, který se od 1. 1. 2024 stane součástí organizačního řádu ústavu, na vědomí vzaty informace ředitele Masarykova ústavu a Archivu AV ČR o aktuálních rozpočtových výhledech pracoviště, o budování vlastního akreditovaného digitálního archivu Akademie věd České republiky a o možných důsledcích projednávání novelizace zákona o veřejných výzkumných organizacích.

Dozorčí rada pracoviště

- 11. 4. 2023: ověřen zápis z jednání dne 13. 6. 2022, ověřen zápis z hlasování per rollam č. 4/2022 (udělení

předchozího souhlasu k uzavření dodatku ke smlouvám o nájmu prostor s Ústavem struktury a mechaniky horniny AV ČR), schválena zpráva o činnosti Dozorčí rady za rok 2022, projednáno a schváleno hospodaření Masarykova ústavu a Archivu AV ČR za rok 2022, projednáno a schváleno převedení hospodářského přebytku do rezervního fondu Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, projednán a vzat na vědomí návrh rozpočtu na rok 2023 a střednědobý výhled hospodaření na roky 2024 a 2025, na vědomí vzaty informace ředitele Masarykova ústavu a Archivu AV ČR o probíhajících projektech podporovaných z H2020 a Ministerstvem kultury České republiky, o dokončení NAKI projektu k dějinám parlamentní kultury, o dokončení katalogizace Knihovny T. G. Masaryka a vydávání *Spisů T. G. Masaryka*, o získaných projektech účelové podpory, o přírůstku archiválií, o činnosti nakladatelství Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, o technických záležitostech ústavu a o plánovaných aktivitách na rok 2023, projednány možnosti dalšího postupu ve věci bývalé vedoucí Technické a hospodářské správy.

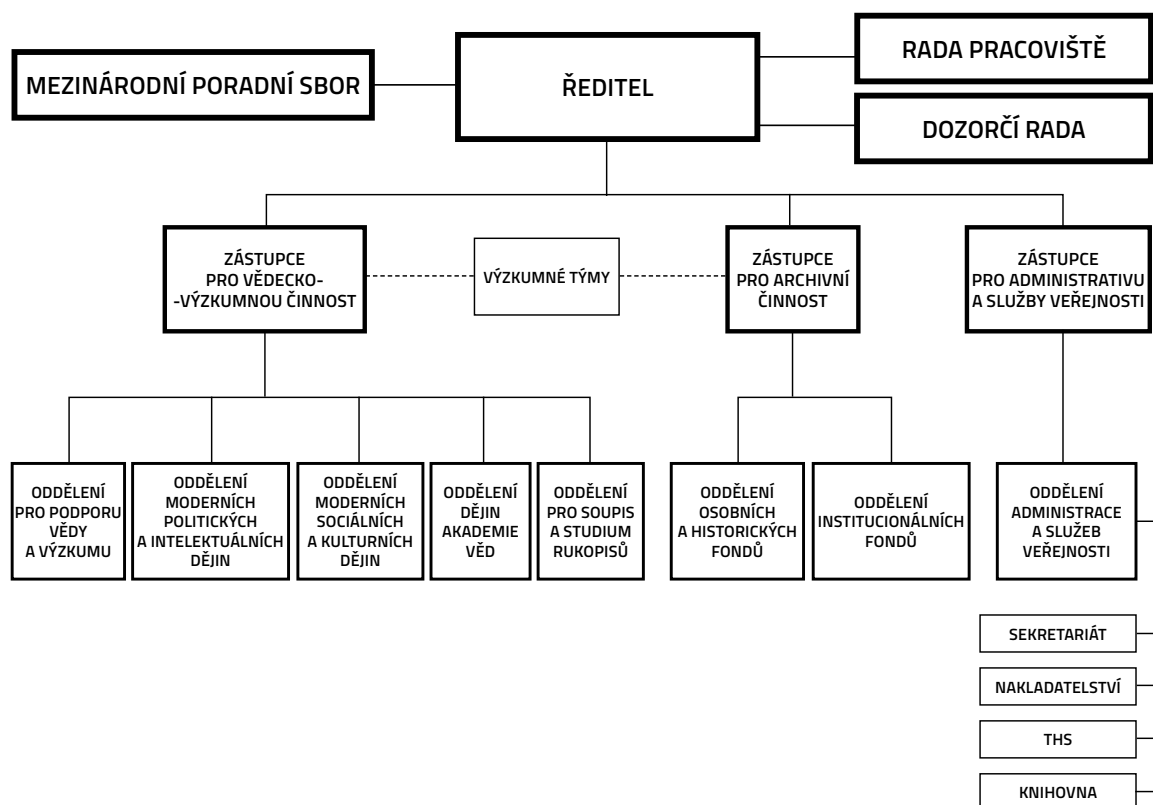
- 6. 6. 2023: ověřen zápis z jednání dne 11. 4. 2023, projednána Výroční zpráva Masarykova ústavu a Archivu AV ČR za rok 2022, udělen souhlas s převodem hospodářského přebytku do rezervního fondu Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, hodnoceny manažerské schopnosti ředitele Masarykova ústavu a Archivu AV ČR v roce 2022, na vědomí vzaty informace ředitele Masarykova ústavu a Archivu AV ČR o novém webu ústavu, ředitel Masarykova ústavu a Archivu AV ČR pověřen zajištěním tří nabídek relevantních poskytovatelů auditorských služeb na následující dva výroční institucionální audity.

Informace o změnách zřizovací listiny

Ke změnám nedošlo.

Hodnocení hlavní činnosti včetně informací o výsledcích výzkumné činnosti

a) Organizační struktura Masarykova ústavu a Archivu AV ČR

b) Činnost vědeckých a odborných oddělení

Oddělení moderních politických a intelektuálních dějin

Vedoucí: Mgr. Lucie Merhautová, Ph.D.

- příprava plnotextové databáze Spisy T. G. Masaryka online (masaryk.mua.cas.cz)
- výzkum proměn kulturní paměti prostřednictvím portálu Po stopách T. G. Masaryka (tg-masaryk.cz)
- příprava *Encyklopedie života a díla T. G. Masaryka a Bibliografie publikovaných děl T. G. Masaryka*
- ediční zpracování korespondence T. G. Masaryka, především s korespondenty z Německa po roce 1918 a podíl na zpracování korespondence T. G. Masaryka s básníkem J. S. Macharem
- podíl na databázovém zpracování Masarykovy korespondence a rozvoji národního repozitáře historické korespondence v rámci projektu *Network of Letters*
- výzkum proměn postavení intelektuála v letech

1880–1918 na případu T. G. Masaryka a dalších představitelů vědy a literatury

- výzkum dějin parlamentarismu a stranictví včetně databázového zpracování poslanců a jejich životní a kariérní dráhy
- výzkum sociální mobility elit v komparativní perspektivě
- výzkum intelektuálních dějin meziválečného Československa na příkladu dvou myslitelů, Felixe Weltsche a Jindřicha Kohna
- podíl na výzkumu dějin Československa z hlediska „Hradu“ jako mocenského a administrativního centra
- podíl na výzkumu role památkové péče pro utváření kulturního vědomí mezi lety 1900–1960
- podíl na výzkumu sociálních dějin práce
- podíl na edičním zpracování vzpomínek diplomata Eduarda Táborského

- popularizační činnost: putovní výstava *Obrazy vody* (České Budějovice, Horní Planá, Zvíkov, Písek), dále workshopy pro studenty středních a vysokých škol, přednášky pro veřejnost, vystoupení v médiích

doc. PhDr. Jiří Brabec, CSc. (emeritní výzkumný pracovník)
 prof. Mgr. Vratislav Doubek, Ph.D.
 Mgr. Milan Hanyš, Ph.D.
 Dr. Ovidiu Emil Iudean
 Mgr. et Mgr. Jitka Jindřišková
 PhDr. Martin Klečáček, Ph.D.
 Mgr. Martin Klement, Ph.D.
 PhDr. Michal Kurz
 PhDr. Jana Malínská, Ph.D.
 Daniela Márza, Ph.D.
 Mgr. Lucie Merhautová, Ph.D.
 Prof. dr. Judit Pál
 Lect. dr. Vlad Vasile Popovici
 Conf. dr. Andrei Florin Sora
 PhDr. Jakub Štofáník, Ph.D.
 Mgr. Eliška Švarná
 PhDr. Josef Tomeš, Ph.D. (emeritní výzkumný pracovník)
 Mgr. Richard Vašek, Ph.D.
 PhDr. Luboš Velek, Ph.D.

Oddělení moderních sociálních a kulturních dějin

Vedoucí: PhDr. Dagmar Hájková, Ph.D.

- výzkum sociální, hospodářské a kulturní politiky, a to v období od druhé poloviny 19. století do druhé světové války; tímto úhlem pohledu jsou zkoumány i osobnosti T. G. Masaryka a E. Beneše
- další oblasti výzkumu: propaganda, komemorace, holokaust, uprchlictví, každodennost, exil, perzekuce, násilí, loajality, gender
- publikace odborných výstupů: monografie, studie a kritické edice dokumentů publikované v renomovaných edičních řadách a českých i zahraničních nakladatelstvích, redakční příprava časopisu *Střed/Centre*
- využívání nových metodologických přístupů, především v oblasti digital humanities (databáze, hybridní edice) a aplikovaných nástrojů (interaktivní mapy)
- podíl na organizační složce vědeckého života (členství v edičních radách, redakcích časopisů, vedení grantových projektů, příprava konferencí) a na chodu Masarykova ústavu a Archivu AV ČR
- vedení mezinárodních grantových projektů a účast v nich, úzká spolupráce se zahraničními pracovišti, příprava mezinárodních konferencí
- využití aplikované formy výzkumu; regionální spolupráce
- popularizační činnost (vystoupení v televizi, rozhlasu, interview v tisku, podcasty, příprava výstav)
- spolupráce v oblasti výzkumu s dalšími odděleními Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, především s Oddělením moderních politických a intelektuálních dějin

Mgr. Daniela Bartáková, M.A., Ph.D.
 Doina Anca Cretu, Ph.D.
 Mgr. Michal Frankl, Ph.D.
 PhDr. Dagmar Hájková, Ph.D.
 Mgr. et Bc. Svatopluk Herc, Ph.D.
 PhDr. et Mgr. Pavel Horák, Ph.D.
 doc. PhDr. Martin Jemelka, Ph.D.
 PhDr. Mgr. Kristýna Kaucká, Ph.D.
 Bc. et Bc. Karla Koutková, M.A., Ph.D.
 doc. Dr. phil. Rudolf Kučera, Ph.D.
 Mgr. Michala Lónčíková, Ph.D.
 Mgr. Aneta Plzánková
 Julia Reinke, M.A.
 Francesca Rolandi, Ph.D.
 Mgr. Magdalena Sedlická, Ph.D.
 PhDr. Václav Šmidrkal, Ph.D.
 Mgr. Nikola Tohma, Ph.D.
 Dr. phil. Jan Vondráček
 Lidia Zessin-Jurek, Ph.D.

Oddělení pro soupis a studium rukopisů

Vedoucí: Mgr. Ondřej Vodička, Ph.D.

- práce na Generálním katalogu rukopisů uložených na území ČR a rukopisných bohemik v zahraničí
- evidence české kodikologické literatury napojená na generální katalog
- studium hudebního repertoáru 15. století v Čechách a jeho recepcce v novodobé české hudební kultuře
- výzkum písemné kultury v prostředí premonstrátského řádu v Čechách pozdního středověku
- výzkum emigrace z Čech a Moravy za husitských válek a s ním spojené evakuace bohemikálních rukopisů do zahraničí
- výzkum raně novověkých militárních rukopisů v Čechách a na Moravě

Mgr. et Mgr. Klára Andresová, Ph.D.
 Mgr. Soňa Černá, Ph.D.
 Jan Hajič, Ph.D.
 Dr. Rhianydd Hallas, Ph.D.
 PhDr. Marta Hradilová, Ph.D.
 Mgr. Dr. phil. Viktor Velek, Ph.D.
 doc. PhDr. Hana Vlhová-Wörner, Ph.D.
 Mgr. Ondřej Vodička, Ph.D.

Oddělení dějin Akademie věd

Vedoucí: doc. PhDr. Martin Franc, Ph.D.

- výzkum dějin Akademie věd, jejích součástí a předchůdců, zejména dějin Československé akademie věd
- výzkum vývoje společenské reflexe vědy, techniky a pokroku ve střední a východní Evropě 19. a 20. století
- politicko-historická epistemologie vědy v 19. a 20. století
- zaměření na sociální dějiny vědy
- výzkum vývoje vědní politiky ve střední a východní Evropě 19. a 20. století se zvláštním důrazem na vztahy mezi univerzitní a mimouniverzitní vědou
- výzkum dějin mezinárodních vědeckých sítí ve střední Evropě 19. a 20. století
- výzkum dějin výživy a stravování ve střední a východní Evropě 19. a 20. století
- výzkum dějin orientalistiky ve střední Evropě 19. a 20. století
- výzkum dějin technických věd v českých zemích ve 20. století

Mgr. Galina Babak, Ph.D.
 PhDr. Bc. Věra Dvořáčková, Ph.D.
 doc. PhDr. Martin Franc, Ph.D.
 PhDr. Bc. Tomáš Gecko, Ph.D.
 Mgr. Adéla Júnová Macková, Ph.D.
 Mgr. Doubravka Olšáková, Ph.D.
 Mgr. Jan Podzimek, Ph.D.
 Mgr. Zuzana Říhová, Ph.D.
 Mgr. Luboš Studený
 Dr. phil. Mag. rer. soc. oec. Jan Jakub Surman
 PhDr. Michaela Šmidrkalová, Ph.D.
 Mgr. Jiří Šoukal, Ph.D.

Oddělení osobních a historických fondů

Vedoucí: PhDr. Hana Kábová, Ph.D.

- správa archivních fondů významných vědeckých osobností, vědeckých institucí a profesních spolků, včetně archivních souborů Ústavu T. G. Masaryka (ke konci roku 2023 se jednalo o 426 fondů a sbírek)
- evidence veškerých změn týkajících se fondů ve správě oddělení v systému PEVA II (primárně osobní archivní fondy)
- zpracovávání a zpřístupňování archivních fondů a sbírek (v roce 2023 vzniklo devět nových inventářů)
- akviziční činnost (vyhledávání a získávání osobních fondů vědců a osobností spjatých s uloženými fondy, v roce 2023 dvě desítky archivních souborů či větších přírůstků ke stávajícím fondům)
- získávání pramenů pro oral history
- informace a rešerše o fondech a z fondů pro badatele a širší veřejnost, rešerše pro média (noviny a časopisy, rozhlas, televize)
- uzavírání smluv o poskytnutí digitálních rozmnoženin archiválií a o podmínkách jejich užití s nakladatelstvími, muzei a dalšími institucemi
- služby badatelům (konzultace, příprava archivního materiálu, dle potřeby služba ve studovně)
- správa a digitalizace fotografických archiválií (nová adjustace, skenování, vytváření metadat, ukládání digitalizátů a jejich popisů do databáze BACH)
- archivní metodika a teorie, zvláště zpracování rozsáhlých osobních fondů (T. G. Masaryk, Z. Nejedlý)

- vědecká činnost pracovníků oddělení (Strategie AV21, GA ČR, NAKI)
- zapojení do výuky na vysokých školách
- popularizační a propagační činnost (výstavy, přednášky)

PhDr. Marie Bahenská, Ph.D.

Mgr. Anna Jonáková

PhDr. Hana Kábová, Ph.D.

PhDr. Helena Kokešová, Ph.D.

Mgr. Miroslava Květová, Ph.D.

Mgr. Soňa Martinovská, Ph.D.

Mgr. Viktor Pavlíček

Adam Václav Šedivý

Oddělení institucionálních fondů

Vedoucí: PhDr. Jan Hálek, Ph.D.

- kontrola dodržování platné legislativy v oblasti spisové a skartační služby pro celou Akademii věd, včetně společností koordinovaných Radou vědeckých společností ČR
- zajišťování předarchivní péče
- správa archivovaných písemností – cca 300 fondů a sbírek, které vznikly především činností ústavů a orgánů Československé akademie věd (1952–1992), resp. Akademie věd (od 1993)
- odborné zpracování a zpřístupňování spravovaných archiválií
- akviziční činnost
- účast na vědecké, publikační a popularizační činnosti ústavu
- výuka na vysokých školách

Mgr. Jan Boháček

PhDr. Daniela Brádlarová, Ph.D.

PhDr. Jakub Doležal

PhDr. Jan Hálek, Ph.D.

PhDr. Jan Chodějovský, Ph.D.

Mgr. Filip Keller

prom. hist. Nataša Kmočová

Mgr. et Mgr. Anežka Kotoučová

Mgr. Vlasta Mádllová

PhDr. Boris Moskovíc

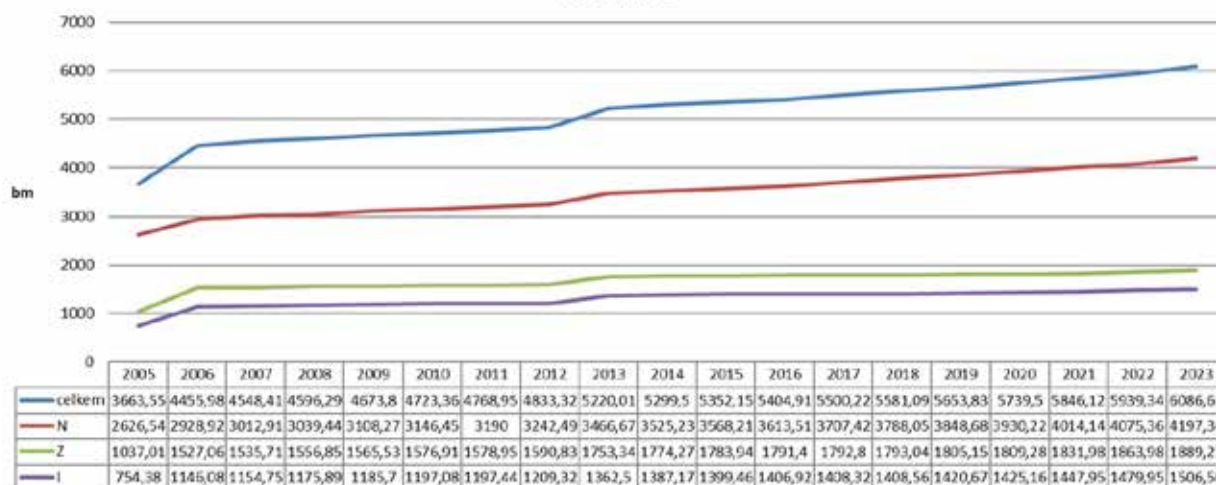
c) Archivní a servisní činnost

Masarykův ústav a Archiv AV ČR koordinuje předarchivní péči a dohlíží na spisovou službu na všech pracovištích Akademie věd a v organizačních složkách Akademie věd. Formou školení a osobních konzultací se pracovníci Masarykova ústavu a Archivu AV ČR podílejí na udržování a rozvíjení systému elektronické spisové služby v celé Akademii věd. Masarykův ústav a Archiv AV ČR shromažďuje, uchovává, zpracovává a zpřístupňuje dokumenty vzešlé z činnosti orgánů a pracovišť Akademie věd, popřípadě osobní fondy významných vědeckých osobností a rovněž československých politiků. Ke 31. 12. 2023 eviduje Masarykův ústav a Archiv AV ČR 739 archivních fondů a sbírek v celkovém rozsahu 6 087 běžných metrů. Ve skartačních řízeních na pracovištích Akademie věd bylo v roce 2023 posouzeno 220 bm dokumentů, z nichž 19 bm bylo vybráno jako archiválie k trvalému uložení. Vedle toho získal archiv další archiválie v rozsahu 93 bm mimo skartační řízení. Pokračovalo se v pořádání archivních fondů, formou inventářů a katalogů bylo nově zpřístupněno 29,32 bm archiválií, počítaje

v to i průběžně doplňovaný elektronický katalog fotografií. V roce 2023 využilo služeb badatelny Masarykova ústavu a Archivu AV ČR 160 osob, z toho 34 ze zahraničí, při celkovém počtu 397 badatelských návštěv. Připraveno bylo 2 130 jednotlivých objednávek archivních jednotek různého typu.

Rozsah archiválií
2005–2023

Zdroj: Zprávy o činnosti Archivu AV ČR / MÚA podle zákona č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů (data z let 2005–2020); Informační systém PEVA II, 24. 1. 2024 (data za rok 2021–2023). N = nezpracované, Z = zpracované, I = inventarizované (podmnožina Z).

Poznámka: V roce 2006 byla k základní evidenci NAD Archivu AV ČR připojena základní evidence Masarykova ústavu AV ČR.

d) Činnost knihovny

Masarykův ústav a Archiv AV ČR je provozovatelem dvou knihoven: knihovny bývalého Archivu AV ČR (sigla ABB002) a knihovny bývalého Masarykova ústavu AV ČR (sigla ABB085). Druhou jmenovanou knihovnu tvoří tři dílčí knihovny (ústav vlastní knihovnu bývalého Masarykova ústavu AV ČR a spravuje Knihovnu

T. G. Masaryka a tzv. Profesorskou knihovnu TGM). Z celkového počtu cca 260 000 svazků lze v Souborném katalogu Akademie věd a v Souborném katalogu ČR vyhledat více než 248 500 zpracovaných svazků. Na práci knihoven se celkově podílely 4 knihovnice na 3,25 úvazku.

Knihovní fondy jsou uloženy celkem ve čtyřech depozitářích: tři jsou v Praze-Libni a jeden v Jenštejně. Celkem je zde uloženo 7 000 bm monografií a periodik. Příruční knihovna je deponována v badatelně Archivu AV ČR, která současně slouží jako studovna pro prezenční výpůjčky a jako studovna pro externí uživatele knihovny. Po ukončení katalogizačního projektu byly přilehlé části depozitářů navráceny svému původnímu účelu. Bylo obnoveno pracoviště knihovníků a akviziční místnost, studovna pro čtenáře nadměrných svazků Knihovny TGM v předsálí depozitáře Dep1.

Dokončovací práce na katalogizaci Knihovny T. G. Masaryka (poškozené časopisy, které doplnily již zpracovanou sbírku periodik, a mapy) zvýšily počet tohoto zpracovaného fondu na 156 324 svazků. Zbývajících cca 300 svazků (po dezinfekci a po překladech z japonštiny) bude zpracováno na začátku roku 2024. Na Knihovnu T. G. Masaryka se také často obracejí různé instituce s žádostí o reprografický materiál či zá-

půjčky pro tvorbu výstav, katalogů, televizního seriálu o architektuře či dalších publikací.

V části fondu knihovny bývalého Archivu AV ČR pokračovala (kromě běžné knihovnické práce) rekonstrukce a retrokatalogizace (jedná se o fondy zasažené povodní v roce 2002 deponované v Jenštejně, zejména o knihovnu Zdeňka Nejedlého). V případě existence původních přírůstkových knih současně probíhala revize těchto knihovních fondů. V roce 2023 byla katalogizována především periodika, celkem 7 166 knihovních jednotek. Na této činnosti se podíleli také dva pracovníci v režimu OSVČ. Celkem má knihovna bývalého Archivu AV ČR již zkatologizováno téměř 48 000 svazků monografií a periodik.

S depozitáři bývalého Masarykova ústavu AV ČR bylo v roce 2023 spojeno několik akcí.

- Kvůli šetření energiemi knihovna na základě loňských zkušeností v zimním období (snižování hodnot na 16 °C, 40 % RV) v roce 2023 ponechala tyto hodnoty pouze pro knihovnu Archivu AV v Dep3. Hodnoty pro ostatní dva depozitáře Masarykova ústavu (Dep1 a Dep2) byly upraveny na standardní normu (na 17 °C a 50 % RV). Ačkoliv dosažení takovýchto hodnot se ukazuje jako energeticky méně náročné, jsou i tyto hodnoty obtížně udržitelné.
- V průběhu roku proběhlo několik návštěv depozitářů s doprovodnými výstavami: exkurze studentů bohemistiky Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, komentovaná prohlídka depozitáře pro Masarykovu společnost. Během Dne otevřených dveří byla připravena výstava pro středoškolské studenty a pro společnost SKIP se zástupci Národní knihovny České republiky.

Dílčí knihovna	Katalogizace 2023	Celkem v katalozích Masarykova ústavu a Archivu AV ČR	Zbývá zkatologizovat	Výpůjčky absenční	Výpůjčky prezenční	Meziknihovní výpůjčky
Bývalý Masarykův ústav AV ČR	670	20 005	zbytek knihovny B. Löwensteina, knihovny ČMKOS, odhadem 900	304	38	23
Bývalý Archiv AV ČR	1 971	47 866	dosud nezapsané fondy, odhadem 3 000	293	–	16
Knihovna T. G. Masaryka	1 466	156 324	odhadem 300	0	188	11
Profesorská knihovna T. G. Masaryka	x	24 448	cca 5 000	0	25	2
celkem	4 107	248 643	cca 9 200		848	52
		suma cca 257 800				

- Knihovna se podílela na přípravě digitalizace svazků Masarykových spisů a evidenci digitalizátů do Registru digitalizace ČR.
- Z větších darů byla průběžně zpracovávána osobní knihovna prof. Bedřicha Löwensteina, nabídnuté tituly knihovny Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a Českomoravské konfederace odborových svazů.

Ukončení katalogizace historické Knihovny T. G. Masaryka bylo v červnu završeno jejím oficiálním otevřením za účasti prezidenta republiky Petra Pavla a předsedkyně Akademie věd Evy Zažímalové s doprovodem. Hosté se seznámili s knihovními a archivními fondy Ústavu T. G. Masaryka formou komentované výstavy a byli provedeni depozitářem s výkladem k vystaveným starým tiskům, k ukázkám dobových periodik

a svazků s dedikacemi nebo exlibris. Při prohlídce byla zvláštní pozornost věnována četným Masarykovým rukopisným poznámkám a komentářům, díky nimž je jeho knihovna unikátní.

Knihovna poskytovala standardní knihovnické služby. Velice dobrá je spolupráce s jinými knihovnami, a to jak při výměnách, tak formou meziknihovní výpůjční služby. Daří se jí navazovat kontakty také díky školením, přínosný byl zejména seminář Národní knihovny České republiky k ochraně knihovnických fondů a depozitářů. Knihovna úzce spolupracovala s interními badateli a jejich týmy, zejména ohledně akvizice. Díky tomu je knihovní fond obohacován zajímavými tituly domácí a zahraniční vědecké literatury vztahující se k řešeným projektům Masarykova ústavu a Archivu AV ČR.

e) Činnost nakladatelství

Před několika lety se publikační činnost Masarykova ústavu a Archivu AV ČR ustálila na průměrné roční produkci 15–20 titulů. V roce 2023 ústav vydal jak ve vlastním nákladu, tak ve spolupráci s jinými subjekty 17 knižních titulů. Typologie publikací opět měla širokou podobu – monografie, edice, sborníky, výstavní katalogy. Pokračovala tradičně plodná spolupráce s nakladatelstvím Academia, Nakladatelstvím Lidové noviny a Ústavem T. G. Masaryka, ale vyšly i tituly ve spolupráci s jinými ústavu Akademie věd (Historický ústav, Ústav termomechaniky) či jinými odbornými pracovišti (Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Masarykova univerzita). Díky úsilí našich výzkumných pracovníků roste i počet publikovaných textů u zahraničních nakladatelů, někdy i s přímým koedičním podílem Masarykova ústavu a Archivu AV ČR.

Asi největší publikační aktivita se týkala naší profilové řady *České moderní dějiny*, v níž se podařilo zajistit a redakčně připravit celkem čtyři tituly s pestrým autorským i tematickým zastoupením. Z větších edičních projektů se k závěru blíží vydání korespondence T. G. Masaryka s politikem a literátem J. S. Macharem. Po prvních dvou svazcích vychází také třetí a čtvrtý díl zachycující písemnou výměnu těchto významných osobností mezi lety 1897–1937.

Celý tento projekt by měl být prezentován na veletrhu Svět knihy Praha 2024. Této akci se Masarykův ústav a Archiv AV ČR zúčastnil i v roce 2023 společným stánkem humanitních a sociálních ústavů Akademie věd, opět za podpory Akademie věd a organizačního úsilí pracovníků Masarykova ústavu a Archivu AV ČR. Koncept se setkal s příznivým ohlasem u účastníků, návštěvníků i činitelů Akademie věd a měl by pokračovat přinejmenším v roce 2024. Kromě pražského

knižního veletrhu se Masarykův ústav a Archiv AV ČR zúčastnil adventního knižního jarmarku Knihy v Brně pořádaného Masarykovou univerzitou. I když návštěvnost nenaplnila očekávání, dá se předpokládat, že zájem o tuto akci bude mít vzestupnou tendenci.

Zásadním počinem roku 2023 bylo spuštění nového e-shopu na inovovaných webových stránkách ústavu. Knižní produkce Masarykova ústavu a Archivu AV ČR je tak dostupná v přehlednější a uživatelsky pohodlnější podobě. Zákazníkům také poskytne nové možnosti platby a doručení objednaných titulů.

Nakladatelství v roce 2023 dokončilo reorganizaci skladových zásob knih, která započala předešlého roku. Podařilo se vyklidit externí sklad v Jenštejně, v němž zbývalo 45 bm nadbytečných publikací. Tyto uvolněné prostory tak mohou být využity pro potřeby knihovny Masarykova ústavu a Archivu AV ČR.

Masarykův ústav a Archiv AV ČR je i nadále vydavatelem tří odborných periodik. *Střed. Časopis pro mezinárodní studia střední Evropy 19. a 20. století* (ISSN 1803-9243) je recenzovaný časopis zaměřený na studium společnosti, kultury a politiky ve střední Evropě 19. a 20. století. Časopis je ekumenický ve zvolených metodologických a oborových přístupech a snaží se poskytovat prostor odborníkům ze širokého spektra společenských věd, kteří se zabývají studiem daného období a geografického prostoru. Od čísla 1/2014 je časopis indexován v databázi Scopus a od roku 2015 je indexován v databázi ERIH Plus.

Dále je Masarykův ústav a Archiv AV ČR vydavatelem časopisu *Studie o rukopisech* (ISSN 0585-5691). Toto specializované kodikologické periodikum vychází od roku 1962. Vzniklo z podnětu Komise pro soupis a studium rukopisů při tehdejším Ústředním archivu

Československé akademie věd jako samostatné fórum pro kodikologická studia. Kromě kodikologie, která bývá často označována jako věda o rukopisech, jsou *Studie o rukopisech* otevřeny dalším pomocným

vědám historickým (zejména paleografii) i jiným oborům, jež se věnují rukopisným bádáním (filologie, dějiny umění, literární historie, muzikologie a právní historie). V roce 2010 byly *Studie o rukopisech* zařazeny na Seznam recenzovaných neimpaktovaných periodik vydávaných v České republice. Od roku 2015 je časopis indexován v databázi ERIH Plus.

K periodikům vydávaným v Masarykově ústavu a Archivu AV ČR patří rovněž *Práce z dějin Akademie věd* (ISSN 1803-9448), recenzovaný odborný časopis vycházející od roku 2009 a volně navazující na *Archivní zprávy ČSAV* (1970–1985), *Práce z dějin Československé akademie věd, řada A* (1986–1992), *Práce z dějin Akademie věd, řada A* (1997–1999) a *Práce z Archivu Akademie věd, řada A* (2002–2007). Časopis je zaměřen na dějiny vědeckých institucí, přináší texty o životě a díle předních vědců a reflektuje sociální dějiny vědy. Zabývá se pramennou základnou k dějinám vědy, výběrem, zpracováním, zpřístupňováním a využíváním archivních fondů a sbírek, spisovou službou a ediční činností. Věnuje se obecnějším tématům z archivnictví, dějin vědy a vzdělanosti, společenské reflexi vědy a profesionalizaci vědy, dále koncepcím vědní politiky, vztahům a komunikaci mezi vědci i v síti vědeckých institucí, a to i v širším mezinárodním kontextu. Od roku 2015 je časopis evidován v databázi ERIH Plus.

f) Výzkumné týmy a jejich činnost

Komparativní a transnacionální dějiny

Vedoucí: doc. Dr. phil. Rudolf Kučera, Ph.D.

Tým usiluje prostřednictvím komparativních a transnacionálních přístupů současné historické vědy o širší kontextualizaci českých a střeoevropských dějin 19. a 20. století. Za využití klasických nástrojů historické komparace i novějších přístupů dějin kulturních transferů, dějin prostoru, migrace a digital humanities se snaží překračovat klasická paradigma nacionálního dějepisectví zaměřeného na ústřední kategorie národa a národního státu. Členové týmu realizují konkrétní výzkumné projekty v oblasti dějin migrace, občanství a holokaustu a v oblasti komparativních dějin moderních válek, násilí a jejich důsledků.

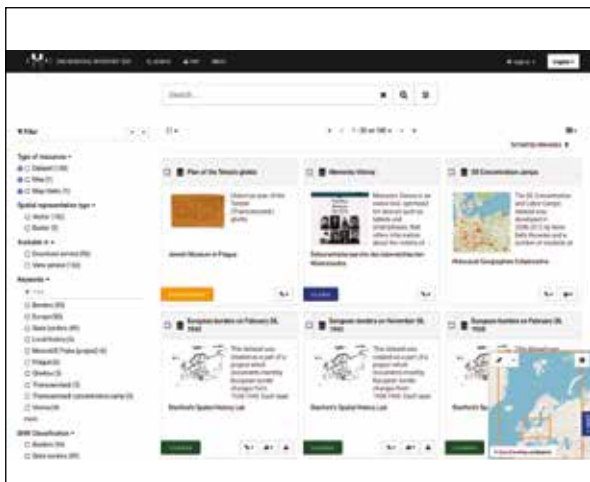
Členové: Mgr. Daniela Bartáková, M.A., Ph.D., Doina Anca Cretu, Ph.D., Mgr. Michal Frankl, Ph.D., Karla Koutková, Ph.D., Mgr. Michala Lónčíková, Ph.D., Mgr. Aneta Plzánková, Julia Reinke, M.A., Francesca Rolandi, Ph.D., Mgr. Magdalena Sedlická, Ph.D., PhDr. Václav Šmidrkal, Ph.D., Lidia Zessin-Jurek, Ph.D.

Řešené projekty:

Grantová agentura České republiky, bilaterální projekt č. 21-30350K, Živit vítězství: Zásobování potravinami a postimperální přechod v Českých zemích a ve Slovinsku, 1918–1923, řešitel PhDr. Václav Šmidrkal, Ph.D. Projekt se zabývá postimperálním přechodem v Českých zemích a ve Slovinsku v letech 1918–1923 z perspektivy zásobování potravinami. Zásobování chápe jako základní součást každodenního života i důležitý nástroj pro udržení státní autority. Zatímco selhání přidělového systému v průběhu první světové války urychlilo pád Rakouska-Uherska, nástupnické státy se musely vyrovnat se zděděnými sociálními potížemi a potvrdit svůj mocenský nárok úspěšným řešením všeobecného nedostatku, bídy obyvatelstva i přetížení výrobců. Zaměření projektu na interakci státních politik a jejich dopadů na místní úrovni umožňuje zkoumat „agency“ jednotlivců i skupin, proměny loajalít a konstruování státu. Empirický výzkum strukturně podobných případů z Českých zemí a Slovinska umožní transregionální srovnání místních variant budování poválečného řádu založeného na étosu válečného vítězství.

ERC Consolidator Grant, projekt č. 819461, Unlikely refugee?, řešitel: Mgr. Michal Frankl, Ph.D.

Mezinárodní tým projektu zkoumá středovýchodní Evropu jako místo, kam se utíká. V roce 2023 byl zorganizován mezinárodní workshop „Petitioning on the Move“ (Praha, 19.–20. 9.) věnovaný metodologii petic, žádostí, odvolání či protestů adresovaných vyšším autoritám v situaci migrace. Uspořádána byla – spolu s Central European University – konference „Remaking the World in the Shadow of the Cold War: Migrants, Workers, Soldiers, Spies in Post-1945 Reconstruction“ (Víděň, 1.–2. 6.) a řada členů týmu prezentovala výsledky svého bádání na konferenci ASEES ve Filadelfii. Coby součást podprojektu zaměřeného na dokumentaci a výzkum uprchlických politik v postkomunistických zemích bylo zahájeno nahrávání rozhovorů s představiteli států a humanitárních pracovníků aktivních v 90. letech v Maďarsku a Polsku. Byla připravena a do recenzního řízení předložena kolektivní monografie *Humanitarian Mobilization in Central and Eastern Europe in the 20th Century* a projektový tým dokončuje texty pro společný svazek.

European Holocaust Research Infrastructure, projekt č. 871060, 871111, Evropská infrastruktura pro výzkum holokaustu (EHRI), řešitel: Mgr. Michal Frankl, Ph.D. EHRI je distribuovaná výzkumná infrastruktura zprostředkávající přístup k rozptýleným sbírkám a datům k holokaustu a podporující badatele metodologicky, školením a stipendii. Vznikla v roce 2010 a dosud je toto mezinárodní konsorcium financováno prostřednictvím evropských projektů. V projektu *EHRI-3* vede Masarykův ústav a Archiv AV ČR pracovní balíček „Thematic layers across collections“, v rámci něž rozvíjí EHRI Document Blog věnovaný diskusi o pramenech a digitálních metodách a EHRI ediční platformu. Zveřejněn byl EHRI Geospatial Repository zpřístupňující standardizovaná geografická data (např. ghetta a koncentrační tábory, historické hranice

apod.) a publikovány byly dvě nové edice dokumentů, přičemž jednu – věnovanou svědectvím nasbíraným bezprostředně po osvobození pražskou Dokumentační akcí – připravila pracovnice Masarykova ústavu a Archivu AV ČR Magdalena Sedlická. V projektu EHRI Preparatory Phase, ukončeného v květnu 2023, Masarykův ústav a Archiv AV ČR zodpovídal za pracovní balíček „Sustainability“, jehož cílem bylo získat podporu jednotlivých vlád a dalších významných organizací. V roce 2023 začal v rámci výzkumné infrastruktury LINDAT/CLARIAH-CZ fungovat český uzel EHRI, jež Masarykův ústav a Archiv AV ČR koordinuje a na němž se podílejí též Národní archiv, Památník Tereziín a Institut Tereziínské iniciativy. Masarykův ústav a Archiv AV ČR pracoval také na vylepšené verzi aplikace MemoGIS Praha, která bude – pod názvem MemoMap – zveřejněna začátkem roku 2024.

Konstruování československé státnosti: koncepty – strategie – reflexe

Vedoucí: PhDr. Dagmar Hájková, Ph.D.

Výzkumný tým se zabývá proměnami československé státnosti v průběhu 20. století, a to v kontextu středoevropského prostoru. Orientuje se především na její ideové zdroje, měnící se formy (re)prezentace a způsoby recepce. Tyto základní okruhy výzkumu jsou sledovány v několika koncepčních i metodologických rovinách: legitimita a struktura státní moci, politická kultura, aplikovaná politika dějin, politika paměti, komemorace apod. K tématům patří výzkum podchycující měnící se diskurs vnímání první republiky, vymáhání loajality ke státu v počátečních letech meziválečného Československa či inscenování a symbolické utváření mocenského prostoru československého exilu za druhé světové války.

Členové: Daniela Mârza, Ph.D., PhDr. Jan Hálek, Ph.D., PhDr. et Mgr. Pavel Horák, Ph.D., Dr. Emil Ovidiu Iudean, Mgr. Anna Jonáková, PhDr. Martin Klečácký, Ph.D., Mgr. Martin Klement, Ph.D., PhDr. Boris Moskovici, Prof. dr. Judit Pál, Lect. dr. Vlad Vasile Popovici, Conf. dr. Andrei Florin Sora, PhDr. Jakub Štofánik, Ph.D., Mgr. Richard Vašek, Ph.D., PhDr. Luboš Velek, Ph.D.

Řešené projekty:

Grantová agentura České republiky, EXPRO projekt č. 20-19463X, Sociální mobilita elit ve středoevropských regionech (1861–1926) a tranzice imperiálních zkušeností a struktur v národních státech, spoluřešitel dr. Vlad Vasile Popovici

Interdisciplinární projekt analyzuje a srovnává transformační procesy moderních evropských společností

na příkladu dvou vedlejších regionů habsburské monarchie: Čech a Sedmíhradska. Soustředí se na otázku, jak sociální mobilita, vzdělání, rodinné a další vazby elitních sociálních skupin přispívaly k (de)stabilizaci společnosti jako celku. Výzkum je uplatněn na dvou vybraných skupinách, které patřily do tzv. rozhodovací vrstvy: poslanců zemských sněmů, říšské rady ve Vídni a uherského říšského sněmu a vyšších státních úředníků. Projekt originálním způsobem kombinuje metody vycházející jak z humanitních, tak přírodních věd. Jeho cílem je prostřednictvím modelace faktorů, které významně rozhodovaly o zařazení jednotlivců k výše uvedeným elitním skupinám, objasnit proces cirkulace elit a tranzice imperiálních zkušeností a struktur do nově vzniklých národních států. Projekt ukáže souvislost mezi kariérou jednotlivce a jeho rodinnými vazbami a v neposlední řadě osvětlí demografické faktory evropské moderní rodiny.

Grantová agentura České republiky, standardní projekt č. 22-15915S, „Hrad“ v roli mocenského, administrativního a duchovního centra meziválečného Československa (1918–1938), řešitel PhDr. Jan Hálek, Ph.D.

Projekt kriticky analyzuje roli tzv. Hradu v politickém, společenském a kulturním kontextu meziválečného Československa. Na rozdíl od dosud převažujících historiografických výkladových schémat opomíjejících jeho roli duchovního centra reflektuje „Hrad“ jako personifikovaného veřejného intelektuála, reprezentovaného především T. G. Masarykem, který je zároveň hlavním autorem ideového obsahu jeho činnosti. Projekt pracuje s představou Masaryka a skupiny „Hradu“ vystupujících v roli centra nové demokratické společnosti. Z této pozice se vedení obavou o stabilitu nového státu snaží budovat důvěru jeho obyvatelstva v nové zřízení, a dovršit tak přechod z imperiální do republikánské éry. Specifickou oblast představuje Slovensko, kde byla reflexe „Hradu“ silně ovlivněna autonomistickým diskurzem a kritikou centralismu. Sledovány jsou i možné paralely s vývojem v sousedních státech, především v Polsku, i otázka vnímání „Hradu“ v zahraničí.

Regionální spolupráce krajů a pracovišť Akademie věd České republiky, projekt č. R300772302, Mezi obcí a státem. Fenomén okresní samosprávy v českých zemích 1848–2002, řešitel PhDr. Martin Klečacký, Ph.D. (partner regionální spolupráce: Muzeum Podblanicka, Vlašim)

Okresní samospráva představuje unikátní fenomén vyšší formy územní samosprávy, která v době svého zřízení doplnila státní správu fungující do té doby ve formě monokraticky řízených okresních úřadů. Až do vzniku meziválečného Československa okresní samospráva představovala klíčovou platformu pro artikulaci a kultivaci regionálních zájmů, které přesa-

hovaly obecní úroveň a týkaly se celého území okresu. Z hlediska tehdejší legislativy se jednalo o důležité úkoly zahrnující zajištění obecného školství, veřejného zdravotnictví, sociální péče či výstavby dopravní infrastruktury. Teprve v roce 1949 byly se zrušením zemského zřízení zavedeny kraje jako základní jednotka vyšších územně samosprávných celků. Tento model byl na krátkou dobu opuštěn s opětovným důrazem na okresní úroveň během 90. let 20. století, v současné době však právě krajská samospráva představuje v mnoha ohledech nástupce okresní samosprávy. Masarykův ústav a Archiv AV ČR společně s Muzeem Podblanicka uspořádal dvoudenní vědeckou konferenci u příležitosti 140. výročí úmrtí Karla Drahošína Villaniho, prvního starosty samosprávného okresu Benešov. Tématem konference byla otázka okresní samosprávy a okresního zřízení v kontextu moderní veřejné správy na území českých zemí. Konference posloužila jako platforma pro zhodnocení obou samosprávných modelů (okresního jako historicky staršího a krajského jako mladšího a progresivního) v kontextu správního, politického, hospodářského a sociálního vývoje jak státu, tak i konkrétního regionu samosprávných okresů Benešov a Vlašim.

Manuscripta. Studium a soupis rukopisů

Vedoucí: Mgr. Ondřej Vodička, Ph.D.

Předmětem studia výzkumného týmu jsou literární rukopisy v širokém časovém rozmezí od středověku až do konce raného novověku. Aktivity týmu navazují na činnost oddělení pro soupis a studium rukopisů, které vzniklo už v roce 1955 při tehdejšímu Archivu ČSAV. Jedním z úkolů týmu proto je zpřístupňování rukopisných fondů na území České republiky a rukopisných bohemik v zahraničí, které probíhá nejen formou fondových soupisů, ale především prostřednictvím elektronické databáze rukopisů a bibliografie kodikologické literatury. Do popředí vědeckého zájmu se postupně dostávají další výzkumná témata zaměřená na specializované skupiny rukopisů (zejména iluminované, heraldické či hudební), dějiny středověkých knihoven, narativní prameny i obecnější kodikologická témata či příbuzné pomocné vědy historické.

Členové: Mgr. et Mgr. Klára Andresová, Ph.D., Mgr. Soňa Černá, Ph.D., Jan Hajič, Ph.D., Dr. Rhianydd Hallas, Ph.D., PhDr. Marta Hradilová, Ph.D., Mgr. Dr. phil. Viktor Velek, Ph.D., doc. Hana Vlhová-Wörner, Ph.D.

Řešené projekty:

Grantová agentura České republiky, EXPRO projekt č. 19-28306X, Staré mýty, nová fakta: české země v cen-

tru hudebního dění 15. století, řešitelka doc. PhDr. Hana Vlhová-Wörner, Ph.D.

Novodobé formování české identity je založeno mimo jiné na reflexi husitské tradice, ve které byla hudba hlavním médiem pro zprostředkování klíčových idejí. Výklad českých hudebních dějin 15. století, charakteru repertoáru a jeho vztahu k evropskému vývoji je od samého počátku české hudební historiografie poznamenán záměrnou manipulací historických faktů a účelovou ideologií estetických hodnocení. To se promítlo i do pojetí starší české hudby v širším evropském kontextu, které je postaveno na nedostatečném, nebo dokonce zcela chybném pochopení specifického vývoje ve střední Evropě. Obecné historické přehledy v souvislosti s českými zeměmi většinou operují s termíny jako „diskontinuita“, „izolace“, „zjednodušení“ či „zpoždění“, byť historické prameny jednoznačně dokládají situaci opačnou. Mýtus výlučné role husitské tradice výrazně poznamenal hudební tvorbu 19. a 20. století, v níž skladby reflektující husitský odkaz, včetně těch, které citují nesprávné rekonstrukce husitských melodií, navozovaly pocit národní identity.

Grantová agentura České republiky, standardní projekt č. 22-10401S, Písemná kultura v prostředí premonstrátského řádu v Čechách pozdního středověku (1300–1420), řešitelka PhDr. Marta Hradilová, Ph.D.

Projekt se soustředí na studium písemné kultury v prostředí premonstrátského řádu v pozdně středověkých Čechách (cca 1300–1420) a s přihlédnutím k vývoji v okolních územích a s cílem odhalit širší souvislosti rozvoje písemné kultury v řádovém prostředí v pozdním středověku. Pozornost se zaměří i na diplomatickou praxi v jednotlivých kanoniích a rekonstrukci jejich knižních fondů. Metodicky se projekt opírá o klasické postupy etablovaných pomocných věd historických – kodikologie a diplomatiky –, avšak rozšířených o modernější celostní přístupy kulturních dějin a interdisciplinární využití také dalších metod (prospografie) a disciplín (dějiny umění).

Grantová agentura České republiky, standardní projekt č. 21-02993S, Katoličtí měšťané z husitských měst (1419–1436), řešitel Mgr. Ondřej Vodička, Ph.D.

Exilová vlna katolického obyvatelstva z husitských Čech a Moravy představuje unikátní migrační fenomén střední Evropy v pozdním středověku. Má se za to, že z husitských měst na počátku bouřlivého období odešla přinejmenším desetina obyvatelstva. Jelikož se často jednalo o movité německé kupce, události vedle konfesní rozmišky nepostrádají ani silný sociální a národní rozměr. V projektu jsou zkoumány zejména diplomatické, ale i narativní prameny domácí i zahraniční provenience, které skýtají informace o životních strategiích a prožívání odchodu měšťanstva do do-

mácího i zahraničního exilu. Na jejich základě vznikne monografická studie mapující a analyzující tento fenomén. Výzkum se zaměří zejména na nejčastější exilové lokality, katolická města v Čechách a na Moravě (Plzeň, Jihlava, Olomouc, Brno), jakož i významná centra obchodu v sousedních zemích (Vratislav, Vídeň, Zhořelec, Norimberk, Drážďany). Výzkum také naváže na zkoumání exulantů z řad kléru a popíše komunikaci a finanční vztahy těchto dvou skupin uprchlíků.

Grantová agentura České republiky, Postdoc Individual Fellowship – Outgoing projekt č. 22-360330, Koncept a užití kontrafakta v liturgickém zpěvu pozdního středověku, řešitelka Dr. Rhianydd Hallas, Ph.D.

Užití kontrafakta jako kompozičního nástroje bylo ve středověku běžným postupem a kontrafakta tvoří podstatnou část repertoáru středověkého liturgického zpěvu. Dosavadní definice a používání a popis této techniky ovšem nezohledňuje dostatečně zažitou kompoziční praxi v celé její šíři tak, jak ji rozvinuli skladatelé v pozdním středověku. Tento projekt si proto klade za cíl první systematický výzkum tvorby a šíření kontrafakt v pozdním středověku s cílem ukázat uživatelné kompoziční způsoby a definovat rozličné přístupy jednotlivých autorů.

Regionální spolupráce krajů a pracovišť Akademie věd České republiky, projekt č. R300772301, Středověké a raně renesanční knihy z Olomouce: nové pohledy a poznatky, řešitelka Mgr. Soňa Černá, Ph.D. (partner regionální spolupráce: Vlastivědné muzeum v Olomouci)

Minulá léta ukázala, že olomoucké paměťové instituce schraňují nejen celou řadu památek prvotřídního charakteru (mj. kulturní památky ve VKOL), ale zároveň ukrývají množství materiálu, jehož zpracování by velkou měrou přispělo k poznání středověké a raně novověké kultury. Nedávno vydaný korpus knižní malby (Pavol Černý), katalog inkunábulí knihovny metropolitní kapituly (Markéta Poskočilová a kol.) i výstava *Skrytá krása* ve Vlastivědném muzeu v Olomouci (Jiří Černý a Soňa Černá) poukázaly na to, kolik svazků stále čeká na mezioborové zpracování. Snahou plánovaného odborného setkání a následně monografie je proto otevřít cestu k uplatnění nových interpretačních postupů a k případné reinterpretaci olomouckých knih z období středověku a rané renesance. Konference i knižní publikace si přejí být jakýmsi katalyzátorem, který by zintenzivnil zájem badatelské veřejnosti o olomoucké svazky a začlenil je do celoevropského kontextu. V rámci projektu byla v listopadu 2023 zorganizována mezinárodní konference s úzce vymezeným zaměřením na rukopisy, inkunábule a staré tisky napojené na Olomouc a na rok 2024 se chystá společná monografie v rakouském nakladatelství Verlag Fassbaender. Snahou organizátorů konference bylo přivést širokou badatelskou obec tzv. na místo činu a v opraveném, nově vybaveném konferenčním prostoru bývalého evangelického kostela vyvolat v mezinárodní a mezioborové spolupráci plodný dialog, při němž byla z různých úhlů pohledu a v přímé konfrontaci rozebrána knižní kultura napojená na moravskou metropoli přibližně do doby kolem roku 1550. Toto internacionální a interdisciplinární setkání se zároveň, jak už bylo výše řečeno, stane platformou pro vydání kolektivní monografie v německém a anglickém jazyce.

Tomáš Garrigue Masaryk a jeho spolupracovníci

Vedoucí: Mgr. Milan Hanyš, Ph.D.

Tým se zaměřuje na výzkum činnosti T. G. Masaryka a jeho spolupracovníků jak ze sféry politické (především Edvard Beneš), tak vědecké a kulturní. T. G. Masaryk během svého života aktivně zasahoval do různých vědeckých oborů a společenských oblastí, složení týmu je proto nutně interdisciplinární: jeho členky a členové se zaměřují na dějiny myšlení, politické dějiny, kulturní a literární dějiny a paměťová studia. Výzkum je provázán s ediční praxí, mezi důležité úkoly týmu patří zpřístupňování pramenů různé povahy (díla, ego dokumenty jako korespondence, vzpomínky, ale i úřední dokumenty). Členky a členové týmu se podílejí na vydávání profilových edic *Spisy TGM*, *Korespondence TGM*,

Dokumenty E. Beneše, EGO ad. Tým se opírá o vynikající infrastrukturu – fondy Archivu Ústavu T. G. Masaryka a tzv. Prezidentskou knihovnu T. G. Masaryka, jež jsou ve správě Masarykova ústavu a Archivu AV ČR. Tým se podílí na rozvoji několika databází – metadata rozsáhlé Masarykovy korespondence jsou vkládána do databáze historické korespondence HiKo, v prostředí webového portálu Po stopách T. G. Masaryka vzniká databáze pomníků a dokumentace prezidentských cest, průběžně je doplňována bibliografie publikovaných textů TGM.

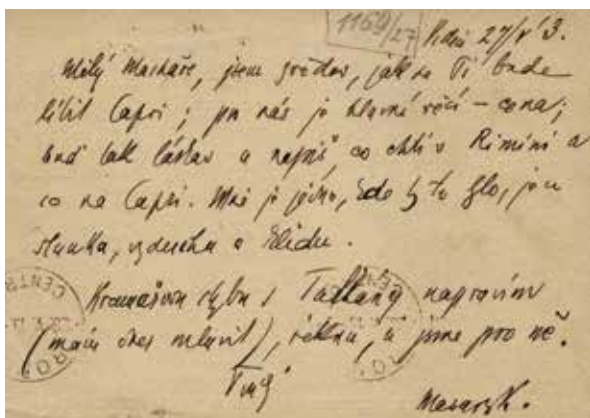
Členové: prof. Mgr. Vratislav Doubek, Ph.D., Mgr. et Mgr. Jitka Jindřišková, PhDr. Helena Kokešová, Ph.D., PhDr. Jana Malínská, Ph.D., Mgr. Soňa Martinovská, Ph.D., Mgr. Lucie Merhautová, Ph.D., Mgr. Viktor Pavlíček, PhDr. Josef Tomeš, Ph.D.

Řešené projekty:

Grantová agentura České republiky, standardní projekt č. 21-24776S, Felix Weltsch, Jindřich Kohn a intelektuální dějiny v meziválečném Československu, řešitel Mgr. Milan Hanyš, Ph.D.

Projekt je zaměřen na výzkum myšlení židovských intelektuálů, zejména Felixe Weltsche (1884–1964) a Jindřicha Kohna (1874–1935) v kontextu dobových intelektuálních diskurzů a intelektuálních dějin meziválečného Československa. Z řady intelektuálů byli Weltsch a Kohn vybráni proto, že byli oba činní jako publicisté, psali důležité filozofické a sociologické texty a představují do značné míry typické a analogické volby a pozice židovských intelektuálů v Československu. Zatímco Weltsch psal převážně německy a byl aktivní v sionistických kruzích, Kohn publikoval v češtině a měl velký vliv mezi Čechožidy a zejména pak na mladou generaci českožidovských intelektuálů. Oba ve svých dílech tematizují dobové problémy (krize demokracie, vzestup antisemitismu, spory o asimilaci a sionismus) spolu s problémy filozofie dějin, politické filozofie a politické etiky. Paralelní výzkum a synoptická interpretace jejich textů tak rozšíří porozumění vnitřní logice témat, argumentů a otázek židovských intelektuálů a intelektuálním dějinám první republiky.

Grantová agentura České republiky, standardní projekt č. 20-01057S, Přátelství v kontextu politických a literárních zápasů: Tomáš Garrigue Masaryk a Josef Svatoopluk Machar, řešitelka PhDr. Helena Kokešová, Ph.D. Projekt usiluje o zhodnocení dlouhodobého vztahu mezi politikem a filozofem Tomášem G. Masarykem a básníkem Josefem Svatooplukem Macharem. Akcentováno je přitom téma přátelství dvou mužů-intelektuálů, sledovány jsou společenské a osobní předpoklady vzniku jejich přátelství, jeho povaha a stvrzování ve veřejných politických a literárních zápasech, dále

je pozornost věnována interferenci mezi soukromým a veřejným prostorem. Tato nová perspektiva přispívá k pochopení tvorby a činnosti a vůbec modelů jednání význačných osobností, ke studiu často přehlížených souvislostí mezi politikou, myšlením a literaturou. Východiskem výzkumu byl korpus více než 500 nedávno znovu objevených dopisů. Výstupem projektu budou dvě analytické studie a tři publikace: mezioborově zpracovaná monografie o Masarykovi a Macharovi a dva svazky obsáhle komentované edice jejich vzájemné korespondence, první z období 1897–1900, druhý z let 1901–1932.

Ministerstvo kultury ČR, projekt č. DH23P03OVV052, Network of Letters (NETLET) – Korespondence intelektuálních elit v přelomových dobách českých dějin z digitální perspektivy, řešitelka Mgr. et Mgr. Jitka Jindřišková

Projekt *Network of Letters (NETLET)* má tři hlavní cíle: 1) Vyvinout a implementovat digitální nástroje pro zpracování, analýzu a vizualizaci velkého množství dat korespondenčních souborů; 2) vybudovat základnu pro online národní datový repozitář shromažďující metadata a data rozsáhlých souborů korespondence intelektuálních elit českých zemí ve třech šířeji chápaných přelomových obdobích národních i obecných dějin (1580–1670, 1870–1939 a 1939–1989); 3) prozkoumat shromážděná metadata (v řádu několika tisíc) tří korespondenčních souborů metodami síťové analýzy a prezentovat je pomocí vytvořených vizualizačních nástrojů s cílem vymezit pozici českých zemí a jejich intelektuálních elit v národních, evropských a světových komunikačních sítích. Projekt koordinuje Filosofický ústav AV ČR a kromě Masarykova ústavu a Archivu AV ČR se na něm podílejí také Ústav pro českou literaturu AV ČR, Knihovna AV ČR a Památník národního písemnictví.

Transformace státu a společnosti v hospodářské a sociální perspektivě

Vedoucí: doc. PhDr. Martin Jemelka, Ph.D.

Těžiště výzkumu spočívá v zachycení dynamiky a vývojových (dis)kontinuit socioekonomických proměn státu a společnosti v českých zemích v kontextu širšího mezinárodního vývoje. Z perspektivy hospodářských a sociálních dějin jsou odborné zájmy skupiny věnovány jednak reflexi dobového myšlení, jednak sociální praxi v období 19. a 20. století. Důraz se klade na ekonomické, kulturní, národní a genderové fenomény a jejich proměny v souvislosti s formami moci a vládnutí. Mezi konkrétní zkoumaná témata náležejí expertní kultury, gender, migrace, sociální stát, nová studia kapitalismu nebo kriminalita.

Členové: PhDr. Jakub Doležal, Mgr. et Bc. Svatopuk Herc, Ph.D., PhDr. Kristýna Kaucká, Ph.D., PhDr. Michal Kurz, Dr. phil Jan Vondráček

Řešené projekty:

Grantová agentura České republiky, standardní projekt č. 21-03708S, „Válka ševců“: Obuvnictví a obuvnický průmysl v Předlitavsku za první světové války, řešitel doc. PhDr. Martin Jemelka, Ph.D.

Projekt se soustředí na obuvnictví a obuvnický průmysl jako důležitý segment válečné ekonomiky Předlitavska v letech 1914–1918. Pozornost je věnována malovýrobcům, výrobním družstvům i průmyslovým producentům, distributorům, drobným spotřebitelům i masovým odběratelům vojenské, pracovní a civilní obuvi v čele s armádou. Pozornost je upřena k válečným ústředním kůží a obuvi, které byly platformou konsolidace trhu i kolbištěm konkurenčních zápasů. Projekt se zaměřuje i na nové strategie v podmínkách řízené ekonomiky, včetně legislativních změn, technologických inovací a recyklace obuvi. Klíčovým tématem je samotná obuv a její proměny. Tematizovány

jsou i změny spotřebního chování a hodnoty obuvi v každodenním životě, sociálních konfliktech a kulturních souřadnicích války. Výsledkem projektu bude kolektivní vědecká monografie a série studií v mezinárodních časopisech.

Grantová agentura České republiky, Postdoc Individual Fellowship – Outgoing projekt č. 22-36226O, „Militantní demokracie“. Historie formování, obrany a vnímání první Československé republiky v letech 1918–1938, řešitel Dr. phil. Jan Vondráček

Projekt založený na konceptu „militantní demokracie“ německo-židovského právníka Karla Loewensteina zkoumá, jakým způsobem meziválečné Československo reagovalo na měnící se domácí i zahraniční hrozby, především ze strany Německa. Tento přístup je na jedné straně politickohistorický. Soustřeďuje se na proces vytváření institucí, které sloužily státu pro jeho sebezpečetění a sebeidentifikaci. Pozornost upírá především na zpravodajskou službu a její působení v původně „völkisch“, později nacionálněsocialistické sféře v Československu. Výzkum se zaměří na emigranty z řad německých Židů v Československu ve 30. letech a na jejich zapojení do činnosti československé zpravodajské služby a propagandy státu. Projekt propojí novodobé „intelektuální dějiny“ s nejnovejšími poznatky exilového výzkumu akcentovaného kulturními dějinami a bude zkoumat otázku, jak tato emigrace ovlivňovala politickou kulturu v hostitelské zemi, zejména veřejnou, politickou a akademickou debatu o budoucnosti demokracie.

Ministerstvo kultury ČR, projekt č. DH23P03OVV062, Památky a společnost v českých zemích mezi lety 1900 a 1960: Profesionální a osobní strategie ochránců památek ve světle soukromé korespondence, řešitel PhDr. Michal Kurz

Klíčovou roli pro utváření společné kulturní identity má ochrana kulturního dědictví. V českých zemích existuje silná a bohatá tradice památkové péče jako institucionální činnosti i specializovaného oboru. Je proto s podivem, jak málo dosud víme o souvislostech, v nichž tato tradice vznikala, a osobnostech, které ji zejména v menších městech pomáhaly utvářet. Cílem projektu je zmapovat tyto málo známé souvislosti dějin české památkové péče. Zaměřuje se na vývoj vztahu zdejší společnosti k ochraně památek v 1. polovině 20. století z pohledu různých sociálních, profesních a zájmových skupin. Snaží se zdůraznit význam ochrany památek pro formování sdíleného kulturního vědomí a představit dnes již mnohdy zapomenuté aktéry, kteří této činnosti dávali tvář. Projekt sleduje období 1900–1960, od založení Klubu Za starou Prahu po úmrtí historika umění Zdeňka Wirtha. Zahrne tak několik zásadních dějinných zvrátů, na jejichž pozadí lze zachytit důle-

žité proměny i konstanty v přístupu k památkám. Jádro výzkumu je rekonstrukce dobových aktérských sítí, jejíž osu tvoří působení Z. Wirtha, klíčového iniciátora, garanta a popularizátora oboru po celé sledované období. Projekt proto využívá mimořádně cenný a bohatý fond Wirthovy soukromé korespondence s předními osobnostmi oboru. Opírá se o interdisciplinární spolupráci historiků umění, historiků a archivářů. Efektivně využívá sdílený potenciál trojice zapojených institucí, které spravují klíčové archivní fondy k tématu výzkumu. Části dobové korespondence budou zpřístupněny formou veřejné databáze a edic, které doplní audiovizuální program k významu korespondence pro poznání moderních dějin. Hlavními výstupy, určenými pro odborníky i širokou veřejnost, jsou tři výstavy s doprovodnými kritickými katalogy a interaktivní mapa představující vybrané regionální osobnosti, instituce a památkové kauzy. Projekt v nich přiblíží nejen dějiny oboru, ale i význam ochrany památek pro identifikaci obyvatel se svou obcí, regionem či zemí. Projekt koordinuje Ústav dějin umění AV ČR a kromě Masarykova ústavu a Archivu AV ČR se na něm podílí také Národní galerie.

Věda a vědec ve společnosti

Vedoucí: doc. PhDr. Martin Franc, Ph.D.

Tým se soustředí na výzkum dějin vědeckých institucí a osobností v českých zemích v 19. a 20. století (s časovými přesahy) především z hlediska jejich pozice ve společnosti. Páteřním tématem týmu jsou dějiny Československé akademie věd včetně práce na publikaci a výzkumy zaměřené na její předchůdce (Českou akademii věd a umění, Československou národní radu badatelskou, Královskou českou společností nauk). Důraz je ale kladen také na témata sociálních dějin vědy a vědeckých osobností, na problematiku role vědců ve formování diskurzu v jednotlivých oblastech společenského života, na jejich fungování ve veřejných funkcích či ve formálních a neformálních vlivových sítích i na otázky spojené s habitem vědců a mechanismem vztahů uvnitř vědecké obce (personální strategie, generace, vztahy učitelů a jejich žáků, role genderu). Počítá se rovněž s projekty zaměřenými na obraz vědce a vědy z pohledu ostatních společenských skupin, například v umění. Vedle tradičních archivních pramenů se skupina zabývá možnostmi využití dalších typů historických pramenů a metod, kupříkladu orální historie či ikonografických pramenů.

Členové: Mgr. Galina Babak, Ph.D., PhDr. Marie Bahenská, Ph.D., PhDr. Bc. Věra Dvořáčková, Ph.D., PhDr. Bc. Tomáš Gecko, Ph.D., Mg. Adéla Jůnová Mac-

ková, Ph.D., PhDr. Hana Kábová, Ph.D., Mgr. Vlasta Mádlová, Mgr. Doubravka Olšáková, Ph.D., Mgr. Zuzana Říhová, Ph.D., Mgr. Luboš Studený, Dr. phil. Mag. rer. soc. oec. Jan Jakub Surman, PhDr. Michaela Šmidrkalová, Ph.D., Mgr. Jiří Šoukal, Ph.D.

Řešené projekty:

Grantová agentura České republiky, bilaterální projekt č. 21-45624L, Československo-polské vědecké sítě v čase studené války mezi velkou politikou a individuálními strategiemi, řešitel Dr. Jan Jakub Surman
Exaktní a sociální vědci v Polsku a Československu vstoupili do poválečné doby s vizemi demokratického vzdělávání, s nadějami nových metod a se sítěmi vědeckých kontaktů z předválečné éry. Projekt se zaměřuje na matematiky a jiné příbuzné vědce (odvětví aplikované matematiky, kybernetiky, astronomie, geologie), dále na ekonomy a sociology z obou zemí a na to, jak jejich politicky relevantní výzkum vyústil v bilaterální spolupráci. Zvolený metodologický přístup – výzkum sítí na základě ego-dokumentů a orální historie – přináší preciznější pohled na bilaterální kontakty, než jaký umožňují tradiční historiografické postupy. Přístup k pramenům potvrzuje tezi, že propojování v době studené války lze lépe studovat zdola než začínat od politicky předepsané normy.

Grantová agentura České republiky, standardní projekt č. 23-05045S, Symboly vědy 1945–1970, řešitelka PhDr. Bc. Věra Dvořáčková, Ph.D.

Symbolem vědy rozumíme výraz/pojem, který se vztahuje k předmětu mimojazykové reality souvisejícímu s vědeckou činností. Vzestup role technických a přírodovědných disciplín po roce 1945 byl mj. spojen i s tím, že se jejich aplikační sféra rozšířila na všechny oblasti života společnosti a prostoupila její každodennost. Jednotlivé, masově využívané vědecké výsledky, artefakty a projevy, resp. jejich jazyková ztvárnění, se staly bezprecedentně chápanými reprezentanty, symboly vědy a výzkumu, jež do značné míry zpětně určovaly postavení vědy v poválečném socialistickém Československu a předurčovaly její reálné dopady na společnost. Cílem tohoto projektu je proto zmapovat používání vybraných výrazů/pojmů ve veřejné i akademické sféře, charakterizovat se zřetelem k danému historickému kontextu jejich symbolickou hodnotu a platnost a propojenost s dobovou ideologií.

Grantová agentura České republiky, standardní projekt č. 20-17501S, Dějiny výživy a stravování v českých zemích 1945–1970, řešitel doc. PhDr. Martin Franc, Ph.D. Projekt zpracovává otázky výživy a stravování v českých zemích v letech 1945–1970 z různých úhlů pohledu s akcentem na problematiku stravování jako důležitého kulturního fenoménu vypovídajícího všestranně

o dobové společnosti. Vyzdvížena je zejména role stravování ve vyjadřování společenského statusu jednotlivce a vyjadřování kulturních a společenských postojů prostřednictvím stravy. Pozornost je věnována také vytváření a fungování veřejného diskurzu o výživě a stravování a zejména pozici lékařů a fyziologů v tomto diskurzu i jejich interakci s dalšími aktéry. Zahrnuta je sféra domácího i veřejného stravování a je reflektován celý řetězec potravinářské produkce a distribuce, tedy význam a dopady fungování zemědělství (včetně samozásobitelství), potravinářského průmyslu či obchodu. Zkoumána je strava ve městech i na venkově, s ohledem na regionální zvláštnosti, a zahrnuto bude stravování všech sociálních skupin. Celá problematika je zasazena do kontextu obecného ekonomického i politického vývoje.

Prémie Lumina quaeruntur Akademie věd České republiky, řešitel Dr. phil. Mag. rer. soc. oec. Jan Jakub Surman

Projekt *“Images of science” in Czechoslovakia 1918–1945–1968* zkoumá názory na úkoly a zdroje poznání a povahu klíčových epistemických konceptů v bouřlivých prvních padesáti letech československé nezávislosti. První světová válka způsobila rozkol v chápání vědy jako pozitivní i destruktivní síly, což vedlo ke konceptuálním nejistotám a celosvětové diskusi o novém pojmovém rámci vědy, které projekt sleduje na československém příkladu. Soustředí se na různé kulturní komunity, zčásti propojených nadstátními sítěmi, a zkoumá, jak se „obrazy“ přizpůsobovaly (či nepřizpůsobovaly) státnímu rámci. V neposlední řadě je výzkum díky výzkumné iniciativě Political Epistemologies of Central and Eastern Europe (PECEE) součástí politicko-historického epistemologického úsilí

o napsání historické antropologie současnosti (a současné vědy), které vede k diskusi o historických kořenech a možných řešeních krizí sužujících současnou vědu.

Masarykův ústav a Archiv AV ČR se v roce 2023 účastnil těchto výzkumných programů Strategie AV21:

Anatomie evropské společnosti

- prof. Mgr. Vratislav Doubek, Ph.D.: Německé zahraňiči v politice prezidenta Masaryka
- Mgr. Jana Fantysová Matějková, Ph.D.: Mecenášské aktivity žen ve středověké střední Evropě: královny, šlechtičny, měšťanky II.
- Mgr. Petra Harloff: Manželský listář Albína a Libuše Bráfových I.
- Mgr. Adéla Jůnová Macková, Ph.D.: Zapomenuté či neznámé dějiny?
- PhDr. Martin Klečacký, Ph.D.: Klemens Metternich a mocenská rovnováha v Evropě
- PhDr. Luboš Velek, Ph.D.: Volební chování v českých zemích 1861–1914
- Mgr. Dr. phil. Viktor Velek, Ph.D.: Čech a Evropan František Ladislav Rieger

Město jako laboratoř změny

- doc. PhDr. Martin Jemelka, Ph.D.: Dělnické kolonie online: webový portál mapující dělnické kolonie v ČR 2
- Mgr. Miroslava Květová, Ph.D.: Rodinná kronika Františka Riesenfeldera (1720–1770)
- Mgr. Aneta Plzáková: Rozvoj historického geografického informačního systému MemoGIS
- PhDr. Jakub Štofanič, Ph.D.: Městský veřejný prostor a budování státní identity

Odolná společnost

- Mgr. Martin Klement, Ph.D.: Od panských lesů po místo demografického experimentu
- Dr. phil. Jan Vondráček: Místa paměti české demokracie
- Mgr. Jakub Drábik, Ph.D.: Konference „Radical Right in Europe and East Asia: Comparison and New Approaches in Research“

Voda pro život – Člověk a voda

- PhDr. Michal Kurz: Obrazy vody: Jihočeské přehrady a jejich otisk v krajině a společnosti

g) Výsledky vědecké činnosti (výběrová bibliografie)*

Klára **Andresová**, *Central European Infantry Handbooks in the Time of Early Modern Military Revolution*, in: T. Grabarczyk – M. Pogońska-Pol (eds.), *Oblicza Wojny*, Tom 7: *Przed bitwą*, Łódź 2023, s. 195–211.

Proměny raně novověkého válečnictví jsou zachyceny ve specifickém žánru dobové naučné literatury – vojenských příruček. V období 1550–1650 bylo ve střední Evropě vytištěno přibližně 125 vojenských příruček v cca 225 vydáních. Pětadvacet z těchto knih se věnovalo pěchotní válce. Zkoumáním proměn obsahové a formální stránky těchto vojenských publikací lze vysledovat proměny dobové vojenské teorie. Cílem tohoto příspěvku je nejen popsat dobové pěchotní příručky, ale také charakterizovat přenos revolučních změn v pěchotním vojenství z Nizozemí a Švédska do střední Evropy pomocí těchto příruček.

Marie **Bahenská** – L. Heczková – D. Musilová, „Ženám žádný obor vědecký od přírody není uzavřen.“ *Spletité cesty žen k vědecké kariéře v první polovině 20. století*, Praha 2023.

Cílem autorek je představit čtenáři komplexní obraz vědkyně v české a československé společnosti první poloviny 20. století s přihlédnutím k evropskému kontextu. Charakterizují zastoupení a pracovní výsled-

ky žen ve vědních oborech a jejich působení ve vědeckých institucích. Zaměřují se přitom na analýzu podílu žen a mužů ve vědecké práci, hledají důvody, které do určitých oborů přiváděly více žen než mužů. Dále sledují možnosti profesionálního růstu a budování vědecké kariéry, které v případě žen vyžadovalo sladění pracovního a osobního života.

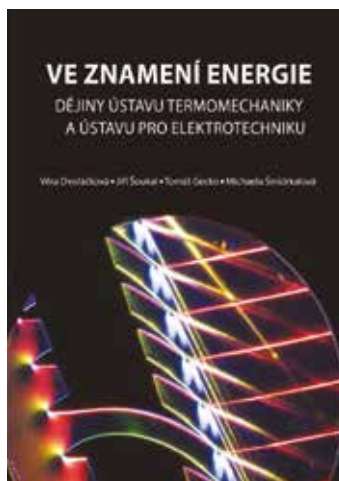
P. Becker – Martin **Klečacký**, *Austria and Czechoslovakia*, in: T. Kerkhoff – D. Moschopoulos (eds.), *The Education and Training of Public Servants. Systems and Practices from the Nineteenth Century to the Present*, Cham 2023, s. 45–84.

Tato kapitola ukazuje, že veřejná služba v nástupnických státech habsburské monarchie byla silně ovlivněna normami a praktikami běžnými v zaniklé monarchii. Vzdělávání a příprava státních úředníků

* Tučně jsou vyznačeni aktuální zaměstnanci Masarykova ústavu a Archivu AV ČR i bývalí pracovníci, kteří zde působili v době, kdy byl realizován daný výstup.

v nových státech jsou analyzovány v komparativní perspektivě s ohledem na kontinuitu a proměny, které stály u zrodu nové republikánské státní správy. Kapitola se rovněž věnuje kritice, která byla v Rakousku po roce 1945 namířena proti údajně omezené kvalifikaci státních úředníků. Hodnotí také dopad komunistického a postkomunistického systému na vzdělávání a přípravu českých státních úředníků v Československu po roce 1945.

Věra Dvořáčková – Jiří Šoukal – Tomáš Gecko – Michaela Šmidrkalová, *Ve znamení energie. Dějiny Ústavu termomechaniky a Ústavu pro elektrotechniku*, Praha 2023.

Ústav termomechaniky byl původně založen jako Strojnická laboratoř k 1. lednu 1953 a o dva roky později byl povýšen na Ústav pro výzkum strojů. Jeho současný název se používá od roku 1964. Druhý z ústavů byl zřízen rovněž počátkem roku 1953 jako Laboratoř pro elektrotechniku, na jejíchž základech vznikl o dva roky později Ústav pro elektrotechniku. Oba ústavy byly až do roku 2006 samostatné a nezávisle na sobě podléhaly vlivům doby. Publikace ukazuje, že lze přesto v jejich vývoji spatřovat určité společné rysy, a to jak z hlediska jejich působení v Československé akademii věd či později Akademii věd České republiky, tak z pohledu vazeb mezi

strojírenským a elektrotechnickým výzkumem.

Jana Fantysová Matějková – Zdeněk Žalud, *Česko-lucemburské vztahy a dvorský výzkum*, in: D. Dvořáčková-Malá – J. Zelenka – F. Záruha (eds.), *Dvory a rezidence v proměnách času*, Praha 2023, s. 302–323.

Kapitola rekapituluje dosavadní bibliografii a koncepty popisující dvůr Jana Lucemburského a jejich pramennou základnu. Konstatuje, že vzhledem ke skutečnosti, že tento český král byl zároveň lucemburským hrabětem a jeho vláda, a tudíž i dvůr, měla kromě Prahy ještě druhé centrum v Lucembursku, je potřeba zvolit jiný model dvora než pro panovníky, jejichž vláda má pouze jedno centrum. Jako jeden z možných modelů navrhuje dvůr henegavsko-holandského hraběte, jenž také vládl ve více zemích a jehož dvůr se personálně proměňoval v závislosti na tom, ve které zemi se právě nacházel.

Martin Franc, *Na maso a na mléko! Role živočišných potravin ve stravovacím systému v Československu v letech 1945–1970*, in: M. Lenderová (ed.), *Zvířata a jejich lidé*, Praha 2023, s. 424–438.

Kapitola se věnuje pozici živočišných potravin ve stravovacím systému v českých zemích od konce druhé světové války do konce 60. let. Je zdůrazněno vysoké hodnocení živočišných bílkovin jako klíčové esence živé hmoty. Hlavní teze textu se opírají mimo jiné o citace díla F. Engelse a zohledňují ekonomický, kulturní a politický kontext dané problematiky.

Martin Franc, *Three journeys with the Chinese Restaurant in Prague*, in: R. d'Errico – S. Magagnoli – P. Scholliers – P. Atkins (eds.), *Eating on the Move from the Eighteenth Century to the Present*, New York 2023, s. 183–196.

Kapitola se zaměřuje na fungování čínské restaurace v Praze na adrese

Vodičkova 19, otevřené v roce 1958. V restauraci zpočátku působili čínští kuchaři a zpracovávaly se tu různé luxusní suroviny dovážené z Číny. I přes poměrně vysoké ceny si tak restaurace rychle získala obrovskou popularitu. Ačkoli měla původně symbolizovat přátelství mezi Československem a současnou Čínou, od počátku nabízela virtuální cestu do exotické předrevoluční Číny. Podnik byl oblíben u řady českých kulturních osobností, a nabízel proto možnost setkání se známými osobnostmi včetně zpěváka Karla Gotta. Restaurace U Koruny v Hostivici, která na původní čínskou restauraci navazuje, nabízí retro výlet do luxusu 70. a 80. let minulého století.

Michal Frankl, *Občané země nikoho. Uprchlíci a pohyblivé hranice středovýchodní Evropy 1938–1939*, Praha 2023.

Kniha se zabývá vznikem země nikoho ve středovýchodní Evropě v době od anšlusu Rakouska v březnu 1938 do začátku druhé světové války v září 1939. Přibližuje vyhánění lidí z Rakouska, Německa a Československa, politiku zavřených hranic a její důsledky. Zemi nikoho zkoumá zároveň s masovým zbavováním občanství v Polsku a Československu, jež se týkalo zejména židovských uprchlíků, kteří se chtěli vrátit do své vlastní země. Vyhánění z území těchto států a odebrání pasů spolu úzce souviselo

a vyústilo v pobyt v bezstátním prostoru. Z ojedinělých svědectví rekonstruuje kniha prožívání a možnosti samostatného jednání uprchlíků, stejně jako významy, jež zemi nikoho připisovali současníci i pozdější badatelé.

Jan **Hajič** – G. Ballén – K. H. Mühlová – Hana **Vlhová-Wörner**, *Towards Building a Phylogeny of Gregorian Chant Melodies*, in: A. Sarti – F. Antonacci – M. Sandler – P. Bestagini – S. Dixon – B. Liang – G. Richard – J. Pauwels (eds.), *Proceedings of the 24th International Society for Music Information Retrieval Conference, Milan 2023*, s. 571–578.

Historický vývoj středověké gregoriánské melodiky vybízí ke studiu pomocí výpočetních přístupů. Melodie lze zapsat jako řetězce z omezené abecedy, což umožňuje aplikovat bioinformatické nástroje používané ke studiu biologických sekvencí. Studie ukazuje, že pomocí fylogenetických stromů lze vztahy mezi gregoriánskými zdroji smysluplně studovat. Vyvinuli jsme substituční model pro zarovnávání chorálních melodií, využili bayesovskou metodu sestavování fylogenetických stromů a příslib metody prokázali porovnáním stromu sestaveného z pramenů officia pro vánoční nešpory s muzikologickými předpoklady.

Jan **Hálek** – Martin **Klečácký** – Boris **Moskovič** – Luboš **Velek** et al., *První v obci. Purkmistři, starostové a primátoři města Prahy 1784–1989*, Praha 2023.

Publikace přináší základní životopisné informace o dnes často neprávem zapomenutých osobnostech z čela pražské obce od vzniku sjednocené Prahy (1784) do pádu komunismu (1989). Osudy jednotlivých prvních mužů hlavního města českého státu jsou zachyceny ve 38 biogramech. Jedná se o ucelené studie, které kromě základních životopisných dat pražských

purkmistrů, starostů a primátorů přináší také analýzu jejich činnosti v době, kdy stáli v čele české metropole. Autorský tým zasazuje jejich působení na pražské radnici do kontextu dějin pražské správy a samosprávy i dějin Prahy obecně.

Jan **Hálek** – Boris **Moskovič** – Tomáš W. **Pavliček** – Jakub **Štofanič**, *Nekončící příběh. (Historiografické) narativy vzniku Československa v proměnách času a prostoru (1918–1992/1993)*, Praha 2023.

Monografie sleduje proměny obrazu vzniku Československa, a to v kontextu vývoje československé historiografie a politiky dějin v letech 1918–1992/1993. Příslušnou produkci zabývající se vznikem Československa analyzuje z hlediska měnících se interpretačních schémat a konstruovaných narativů. Publikace současně zkoumá, jakým způsobem se vznik Československa objevoval jako klíčový

bod celkového narativu národních dějin a jak se tato historická událost stávala fenoménem, který z historiografických textů pronikal do mediální roviny a do aplikované politiky dějin. Neopomíjí ani podnětné komparace vybraných aspektů s vývojem v Jugoslávii a Polsku.

Rhianydd **Hallas**, *Mary and Elizabeth: Male Perspectives of Female-Coded Piety in Offices for the Visitation*, in: K. Loveridge – L. McAvoy – S. Niebrzydowski – V. Kay Price (eds.), *Women's Literary Cultures in the Global Middle Ages. Speaking Internationally*, Cambridge 2023, s. 175–192.

Kapitola zkoumá dvě liturgická officia k svátku Navštívení Panny Marie z konce 14. století a životy jejich autorů Adama Eastona a Jana z Jenštejna. Role mariánské zbožnosti v jejich životě a jejich vyrovnání s ženskou otázkou v kompozici liturgického officia umožňují nahlédnout do přístupu dvou autorů-mužů k vysloveně ženskému tématu. Oba si uvědomují, že scéna Navštívení vyplňuje mezeru ve formalizované mariánské zbožnosti. Jejich officia feminizují posluchače, neboť ve scéně jsou zakódovány stejně tak prvky náboženských ctností, jako mateřské aspekty.

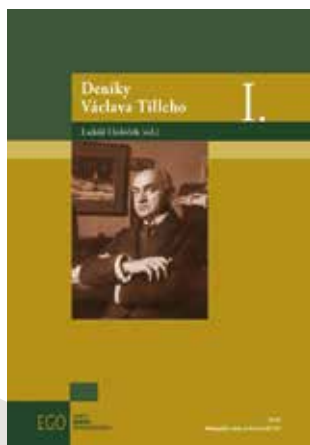
Milan **Hanyš**, *Felix Weltsch, tvořivý střed a obranyschopná demokracie*, *Filosofický časopis*, 71/4 (2023), s. 619–635.

Studie se věnuje rozboru vybraných motivů politického myšlení filozofa a publicisty Felixe Weltsche v meziválečném období. Poskytuje výklad Weltschova pojetí demokracie, které je zasazeno do širšího kontextu jeho politické antropologie a politické etiky tvořivého středu. Pozornost je věnována jak Weltschovým knihám, tak publicistickým textům, zejména hlavnímu politicko-teoretickému spisu *Das Wagnis der Mitte* (1936). Studie dochází mimo jiné k závěru, že politická filozofie Feli-

xe Weltsche je konsekventním rozvinutím jeho chápání člověka jako tvůrčí bytosti středu.

Miloš **Havelka**, *Asimilace jako proces univerzálních dějin*, Dějiny – teorie – kritika, 20/1 (2023), s. 9–31. Eseje a stati Jindřicha Kohna představují zajímavý pokus o vypracování projektu asimilace jako historicko-filozofického konceptu, jenž přesahoval někdejší českožidovské asimilační představy, a to jednak svým hegelovským fenomenologickým výkladem asimilace jako eschatologického procesu dějin, vrcholícího asimilací celého lidstva, jednak jako původní příspěvek k českým dějinám idejí a k výkladu jejich nosných postav. Využíváním Masarykových idejí humanity a demokracie a zejména konceptu náboženského smyslu (českých) dějin vytvořil Kohn koncepci univerzální asimilace celého lidstva založené na respektu a vzájemnosti.

Lukáš **Holeček**, *Deníky Václava Tilleho I*, Praha 2023.

Deníky Václava Tilleho (1867–1937) z posledních deseti let autorova života představují pozoruhodný a cenný historický pramen, tím spíše, že až do nedávné doby byla jejich ucelená podoba veřejnosti téměř neznámá. Deníky neosvětlují pouze okolnosti života významného vědce a divadelního publicisty, ale originálně glosují neobyčejně

pestré dění v kruzích meziválečné intelektuální elity, kde se prolínají osudy politiků, herců, kritiků, profesorů či diplomatů. První svazek zahrnuje komentovanou edici deníků z let 1927–1931, doplněnou o úvodní životopisnou studii a jmenný rejstřík.

Marta **Hradilová**, *Prameny k dějinám knihoven premonstrátských klášterů v Doksaňech a Chotěšově*, Knihy a dějiny, 30/1–2 (2023), s. 114–128.

První vlna josefínského rušení klášterů v roce 1782 přinesla i zánik klášterů premonstrátek v Doksaňech a Chotěšově, což znamenalo i následnou likvidaci jejich knihoven. Dochované knihy z obou knihoven představují pouhý zloemek původních fondů a neumožňují udělat si ucelenější obraz o jejich velikosti a obsahové skladbě. Nicméně se ukázalo, že studium sekundárních pramenů, tedy dochovaných knihovních katalogů či soupisů vzniklých v souvislosti s rušením těchto klášterů, a vzájemná komparace získaných údajů umožňují poměrně přesně rekonstruovat dnes již neexistující knižní fondy.

Emil Ovidiu **Iudean**, *Marriage in Politics, Politics in Marriage: A Transylvanian Parliamentary Representative's Kinship Networks at Political Turning Points*, Journal of Family History, 48/4 (2023), s. 419–431.

Tato studie zkoumá, jakým způsobem politika přispívala k formování manželství. Analýzou rozsáhlé korespondence mezi rumunským poslancem budapeštského parlamentu a jeho chotí na přelomu 19. a 20. století odhaluje příspěvek citovou stránku vztahu, který mohl být považován za pouhou pragmatickou volbu vzhledem k tomu, že výrazně posunul kariéru rumunského politika. Ukazuje též, jak se příbuzenská síť vytvořená sňatkem upevňovala a rozrůstala navzdory některým tragickým úmrtím. Studie nabízí několik závěrů, které

zdůrazňují potřebu hlubších kvalitativních studií o propojenosti příbuzenství a politiky.

Martin **Klečacký**, *Both Elected Representatives and Imperial Officials? The Mayors' Installation in the Statutory Cities of Habsburg Austria 1860–1918*, The City and History, 12/1 (2023), s. 46–63.

Článek se zaměřuje na specifické právní postavení statutárních měst v Rakousku od obnovení konstitucionalismu v roce 1860 do konce monarchie a na zvláštnosti jejich správy. Hlavní pozornost je věnována způsobu výběru jejich představitelů, neboť starostové statutárních měst podléhali schválení vlády a císaře. V článku je zkoumáno, jaký vliv měl schvalovací proces na výběr primátorů a do jaké míry a jakým způsobem vláda využívala své možnosti vyloučit některé zvolené osoby z vedení statutárních měst. Článek ukazuje změny v přístupu vlády po roce 1870 a v závěru konstatuje neúčinnost tohoto nástroje.

Martin **Klement** – J. Pezda, *Showers in the Prague Sokol Club by Miloš Jiránek (1903)*, in: D. Bolz – M. Krüger (eds.), *A History of Sport in Europe in 100 Objects*, Hildesheim 2023, s. 398–401.

Kapitola se zaměřuje na kontroverzní obraz malíře a sokolského cvičence Miloše Jiráňka *Sprchy v pražském Sokole*. Jiráňkovo dílo vzniklo v letech 1901–1903 a zobrazuje nahá mužská těla ve sprchách. Příspěvek poukazuje na to, že svalnatá těla sokolských cvičenců byla díky zakladateli Sokola Miroslavu Tyršovi vnímána jako symbol národní síly i jako estetický objekt. Právě proto měla velmi silný potenciál stát se objektem sexuální touhy mužských i ženských diváků. Totéž platilo i pro tělo gymnastek, které začalo být popisováno, zobrazováno a veřejně vystavováno o něco později. Sokolské tělocvičny a veřejné sokolské slavnosti tak byly místem, kde se rodily a střetávaly

různorodé vize a praktiky fenoménů shrnutých dnes pod pojmy heterosexuality, homosexualita či transgender.

Martin **Klement**, *Význam korespondence při výzkumu fenoménu přátelství*, *Historická sociologie*, 15/2 (2023), s. 62–81.

Tento článek se zaměřuje na fenomén přátelství, který již od starověku přitahuje pozornost filozofů, teologů a v poslední době i představitelů mnoha dalších vědních disciplín. Na začátku studie jsou systematicky představeny problémy spjaté se snahou definovat pojem „přátelství“. Následně se článek zabývá otázkou, jakým způsobem lze využít dlouhodobou korespondenci pro analýzu vztahu mezi dvěma historickými protagonisty, kteří byli považováni za přátele. Interpretací problémy a možné metodologické přístupy při zkoumání přátelství dvou korespondentů jsou ilustrovány na rozsáhlém souboru dopisů mezi T. G. Masarykem a J. S. Macharem.

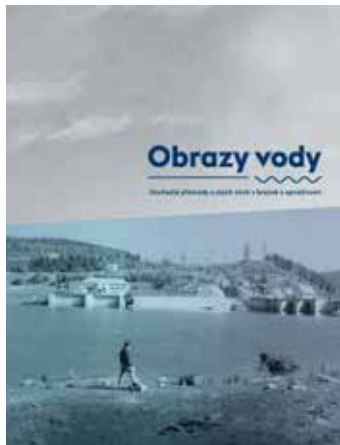
Helena **Kokešová** – Irena **Kraitlová** – Miroslava **Květová** – Luboš **Merhaut**, *Korespondence T. G. Masaryk – Josef Svatopluk Machar. Svazek III. (1897–1900)*, Praha 2023.

Komentovaná edice navazuje na již vydané dva svazky, obsahující korespondenci z let 1893–1896. Editováno je celkem 255 dokumentů „důvěrného rozhovoru“ filozofa,

univerzitního profesora a politika a o čtrnáct let mladšího básníka a publicisty. Mnohostranné zájmy obou pisatelů mají široký záběr: dotýkají se české i rakousko-uherské politiky a kultury, aniž by opomíjely soukromá a intimní témata. Tematizována je i dobově aktuální tvorba obou osobností. Od podzimu 1899 se objevují zmínky vztahující se k tzv. hilsneriádě.

Michal **Kurz** – Martin **Pácha** – Eliška **Švarná**, *Obrazy vody. Jihočeské přehrady a jejich otisk v krajině a společnosti*, Praha 2023.

Výstavba přehrad je jedním z nejvýraznějších zásahů, jimiž člověk proměňuje krajinu kolem sebe. Velká vodní díla byla v době svého vzniku vnímána jako prostředky modernizace a pokroku, současně však přispívala k zániku řady jiných, kulturních i přírodních hodnot. Jejich historie není jen historií technického a hospodářského rozvoje, odráží rovněž proměny vztahu moderní společnosti k využívání přírodních zdrojů a obývané krajiny. Katalog stejnojmenné výstavy odkrývá tento ambivalentní charakter technických zásahů do krajiny na příkladu přehradních nádrží Lipno a Orlík. Příběh jejich výstavby a fungování vypráví prostřednictvím historických obrazových materiálů, které odrážejí perspektivu různých dobových aktérů.

Miroslava **Květová**, *Přírodní pohromy v kronikářských dílech českobu-*

dějovických měšťanů z období raného novověku, *Archivum Trebonense*, 16 (2023), s. 46–53.

Přírodní pohromy, k nimž se mohou řadit občasná záplavy, požáry, silné bouře nebo vichřice, působí značné materiální škody, mnohdy ohrožují i zdraví a lidské životy. Pro období raného novověku jsou jedním ze základních zdrojů informací o těchto událostech narativní prameny. Předkládaný článek je sondou do městského kronikářství na příkladu Českých Budějovic z období raného novověku. Příspěvek sleduje, jak dalece je v kronikách patrné, jakým způsobem byly tyto události městskou společností vnímány a jak se město snažilo s takovými tragédiemi bojovat, popřípadě jak se vyrovnávalo se škodami, které tyto rozmary počasí městu přinášely.

V. Lanz – Jan **Hajič**, *Text boundaries do not provide a better segmentation of Gregorian antiphons*, in: M. Thomae (ed.), *DLfM '23: Proceedings of the 10th International Conference on Digital Libraries for Musicology*, New York 2023, s. 72–76.

V digitální gregorianistice bylo navrženo, že by hranice slabik a slov v antifonách gregoriánského chorálu mohly být využity ke strukturně relevantní segmentaci zpívaných melodií, a to na základě vyšší přesnosti, se kterou lze na základě přítomnosti těchto melodických segmentů určit modus melodie. Ukázali jsme však, že u antifon tento výsledek neplatí, protože při měřeních nebyly z transkribovaných melodií odstraněny differentiae. Při správném čištění dat textem definované segmenty k přesnější klasifikaci modů nevedou. V současné době tedy není důvod se domnívat, že textové hranice lze využít k smysluplnější segmentaci zpěvních melodií.

Lucie **Merhautová** – Richard **Vašek** (eds.), *O dějinách s noblesou. K sedmdesátinám Josefa Tomeše*, Praha 2023.

Na začátku roku 2024 oslavil sedmdesátiny dlouholetý pracovník Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, významný český historik a encyklopedista Josef Tomeš. K této příležitosti uspořádali jeho kolegové jubilejní sborník, do něž přispělo téměř čtyřicet historiků s osobními vzpomínkami i odbornými příspěvky. Jednotlivé studie se věnují nejen známým a pozapomenutým postavám z oblasti politiky, kultury, ekonomiky a vědy, ale také činnosti rozmanitých institucí a politických stran v dobách monarchie, republiky i totalitních režimů. Publikaci doplňuje výběrová bibliografie Josefa Tomeše.

Judit Pál – Vlad Vasile Popovici, *Representatives of The Central Authority and County Administration in Transylvania (1867–1925)*, *Journal of Modern European History*, 21/4 (2023), s. 458–473.

Přechod od správního systému habsburské monarchie ke správnímu systému nástupnických národních států po první světové válce bývá vnímán jako diskontinuita. V této studii, zaměřující se na případ Sedmihradska, je však ukázáno, že se vývoj centralizovaného správního systému i vztah mezi státní mocí a místními samosprávami vyznačovaly spíše kontinuitou. Jak v uherském, tak v rumunském státě byl klíčovou osobou podílející se na zmenšování místní samosprávy představitel ústřední

moci na daném území. Postupné rozšiřování jeho pravomocí nad institucemi a župními úředníky začalo v Uhrách na počátku 70. let 19. století a pokračovalo v Rumunsku až do meziválečného období.

Judit Pál, *Who owns the land, owns the country? Land Tenure and Geographic Distribution of the Aristocratic Lord-Lieutenants' in Dualist-Era Hungary*, *Historický časopis*, 71/3 (2023), s. 433–472.

Studie se zabývá zastoupením šlechticů v elitní politické skupině – tzv. sboru vrchních županů. Svou pozornost upírá především na pozemkové vlastnictví vrchních županů. Analyzuje mimo jiné to, jak pozemky županů souvisely s kraji, do jejichž čela byli župani jmenováni. Podíl šlechty v řadách vrchních županů v období dualistické monarchie sice vykazoval určité výkyvy, ale výrazně se snižoval. Nejenže se jejich rozložení v čase lišilo, ale existovaly i značné regionální rozdíly. Studie dochází k závěru, že podíl šlechticů mezi vrchními župany nevykazoval žádnou významnou souvislost s pozemkovou držbou.

Lenka Panušková, *Bohemian and English Painting in the Last Decades of the Fourteenth Century: Tracing the Bohemian Influence*, in: P. Brown – J. Čermák (eds.), *England and Bohemia in the Age of Chaucer*, Cambridge 2023, s. 181–199.

V roce 1984 publikovala Amanda Simpson disertační práci, v níž tvrdí, že v anglické malbě vzniklé po příchodu Anny České do Anglie nelze vysledovat české prvky. O deset let později Hana Hlaváčková navrhla nové datování Bible Václava IV. do přelomu 70. a 80. let 14. století. Tím znovu otevřela diskusi o českém vlivu na anglické umění po Richardově sňatku s Annou. Studie se zaměřuje na pojem „český měkký styl“, jeho zdroje a vývoj. Sleduje též umělecká díla spojitelná s dvorem Richarda II. Východoanglická umělecká produkce

konce 14. století vychází totiž ze stejných zdrojů jako ta česká a jejich podobnost je výsledkem analogické slohové syntézy.

Vlad Vasile Popovici – Emil Ovidiu Iudean, *Avocații români din Transilvania în politică, societate civilă și sistemul financiar bancar, înainte și după primul război mondial*, in: C. Teodor – G. Altarozzi – M. Tătar-Dan (eds.), *Istoria în cetate. Profesorului Vasile Dobrescu la împlinirea vârstei de 80 de ani*, Cluj-Napoca 2023, s. 231–243.

Kapitola analyzuje politickou činnost a občanskou angažovanost rumunských právníků v Sedmihradsku, a to jak v období, kdy představovali etnickou menšinu (v Uhersku), tak v období, kdy se tato menšina stala součástí většinového etnika (v Rumunsku po roce 1918). Vychází z hypotézy, že změna politické situace mezi lety 1918–1919 a postavení etnické skupiny, k níž patřili, zapříčinila s největší pravděpodobností změny v jejich vztahu k politice i občanské společnosti. Kapitola hledá odpověď na otázku, zda k této hypotetické změně skutečně došlo, jak se projevila a jak ji vysvětlit.

Michaela Šmidrkalová, *Celebrating the Czechoslovak atom: from "Atoms for Peace" to Expo 58*, *Annals of Science*, 80/1 (2023), s. 38–61.

Studie se zabývá československo-sovětskou výstavou *Atomy pro mír* (1956) i československou účastí na Světové výstavě v Bruselu v roce 1958. Ukazuje, jak se v Československu střetávalo paradigma československo-sovětského přátelství a sovětské nadvlády se snahou prezentovat Československo jako vyspělou zemi schopnou samostatně rozvíjet vlastní jaderný průmysl. Jedním z výsledků tohoto střetávání byl betatron – velmi úspěšný a slavný československý jaderný exponát, který zaujal domácí i zahraniční publikum, a to nejen na Expo 58.

Jakub Štofanič, *Le château républicain de Masaryk. La formation de l'espace et des institutions dans le nouvel État tchécoslovaque indépendant*, *Histoire@Politique*. Politique, culture, société, 49 (2023), s. 41–56.

Pražský hrad představoval v meziválečném Československu výjimečný politický prostor. Kromě toho, že byl sídlem prezidenta a mnoha dalších státních institucí, odrážel probíhající ideologické a symbolické změny a konflikty. Tento článek se zabývá prostorovou dimenzí Hradu a reflektuje architektonické a symbolické změny, k nimž došlo během prezidentského období T. G. Masaryka (1918–1935). Analyzuje nové prostory a monumenty vytvořené uvnitř Hradu v souvislosti s politikou a veřejným míněním.

Luboš Velek, *Výtečník. K významové proměně jednoho pojmu*, in: T. Petrasová – P. Machalíková (eds.), *Dílo a proměna myšlení v české kultuře 19. století*. Sborník příspěvků z 42. ročníku mezioborového sympozia k problematice 19. století. Plzeň 2.–4. března 2022, Praha 2023, s. 111–122.

Studie se zabývá turbulentními proměnami slova „výtečník“ v průběhu dvou století. Původní Jungmannův neologismus pro dnešní vykřičník se v polovině 19. století stal postupně termínem označujícím významné státníky a pozvolně začal být přenášen na představitele minulého i současného českého hnutí. Tento význam zcela dominoval v 60. až 80. letech 19. století, kdy ovšem vedle sebe paralelně koexistovaly dvě hodnotově protichůdné interpretace. Počátkem 20. století se termín prosadil především v policejné-školském slangu a dnes se

jedná již jen o řídce frekventovaný archaismus.

Viktor Velek, *Ernst Förchtgott / Arnošt Bohaboj-Tovačovský (1825–1874): A Viennese Slav and a Moravian Hussite Rolled into One*, *Arti musices*, 54/1 (2023), s. 3–32.

Studie přináší nejprve biografický pohled na skladatele Ernsta Förchtgotta / Arnošta Bohaboje-Tovačovského, který se ve Vídni stal vyhledávaným pěvcem, pedagogem a vůdčí osobností slovanské hudební scény. Skladby jsou přiblíženy základní charakteristikou a zásadními klasifikačními koncepcemi. Druhou část studie tvoří dvě sondy, demonstrující koexistenci myšlení ryze národního/vlasteneckého a myšlení nadnárodního/globálního prezentovanou na hudebním poli slovanské vzájemnosti. Následuje přiblížení skladeb, které jsou buď zhudebněním chorvatské lidové hudby, nebo reflexí husitské tematiky.

Hana Vlhová-Wörner, *Cantus fractus in Pre-Hussite Bohemia: Lost Repertories and Reconstruction Challenges*, *Journal of the Alamire Foundation*, 15/1 (2023), s. 11–31.

Vysoký počet liturgických knih s rytmizovaným chorálem (cantus fractus) z druhé poloviny 15. století mylně vyvolává dojem, že si tento „moderní“ repertoár našel cestu do pražské diecéze až po husitských válkách. Nejstarší latinské prameny s cantus fractus však pocházejí již z druhé poloviny 14. století a cenným dokladem rytmizovaného zpěvu je také *Jistebnický kancionál* z 20. nebo z počátku 30. let 15. století, který byl pramenem pro husitskou liturgii a který obsahuje četné pasáže s cantus fractus. Zápisy v kancionálu naznačují písarovu

snahu o přesný zápis rytmu a jsou dokladem, že autor pracoval s modelem, pro který mu chyběly spolehlivé písemné vzory.

Ondřej Vodička, *Exil za každou cenu? Finanční vztahy exulantů z husitských Čech v letech 1420–1436*, in: M. Musílek (ed.), *Ceny – mzdy – peníze. Ekonomické myšlení ve středověkých a raně novověkých městech*, Praha 2023, s. 113–143.

Kapitola se věnuje ekonomické situaci a finančním vztahům uprchlíků z husitských měst v Čechách, a to jak mezi sebou navzájem, tak i vůči dalším aktérům z řad světské a duchovní správy. Podkapitoly analyzují pořizování exilových nemovitostí a rent, udržování a zpeněžení majetkových práv na konfiskované majetky a zástavní držbu evakuovaných církevních pokladů.

Ondřej Vodička, *Myth of Gemeinfechten. Late Medieval Unarmoured Longsword Fencing outside Lichtenauerian Tradition*, *Waffen- und Kostümkunde. Zeitschrift für Waffen- und Kleidungsgeschichte*, 65/2 (2023), s. 83–118.

Studie se zabývá pozdně středověkým fenoménem tzv. Gemeinfechten, jak bývají nazývány prameny duelového šermu mimo Lichtenauerovskou tradici. Text se zabývá třemi prameny tohoto typu, které pocházejí z 15. a počátku 16. století a obsahují celkem 57 technik šermu dlouhým mečem bez zbroje. Tyto techniky jsou analyzovány s ohledem na jejich hlavní funkční princip. Na základě celkové statistiky zastoupení jednotlivých typů technik ve studovaných pramenech studie nabízí teorii vývoje souborového šermu ve sledovaném období.

h) Mezinárodní spolupráce

Akce s mezinárodní účastí, které pracoviště organizovalo nebo v nich vystupovalo jako spolupořadatel (výběrově)

Název akce: Institutional Data Shaping Digital History

Datum: 2.–8. 1. 2023, 22.–28. 5. 2023

Místo: Praha, Massachusetts

Hlavní pořadatelé: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Massachusetts Institute of Technology

Kontaktní osoba: Jan Vondráček

Během workshopů, z nichž první se konal v lednu 2023 v Praze a druhý v květnu 2023 na Massachusetts Institute of Technology, stejně jako prostřednictvím měsíčních schůzek na Zoomu vyvinul tým speciální prototyp webové aplikace využívající stovky originálních dokumentů archivovaných ve Státním okresním archivu Kladno z období druhé světové války a zpřístupněných ve spolupráci se Státním oblastním archivem v Praze.

© Kurt Fendt

Název akce: Přednáškový cyklus „Early Music in Central Europe“

Datum: 22. 2. 2023, 14. 6. 2023, 11. 10. 2023

Místo: online

Hlavní pořadatel: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Spolupořadatelé: Ústav pro hudební vědu SAV, Slovenská Akadémie věd; Institute of Musicology, Research Centre for the Humanities (Maďarsko)

Internetové stránky: <https://www.smnf.cz/cs/aktuality/Prednaska-EMCE-The-Usuarium-Database-Methodology-Dimensions-Synthesis-Dr.-Miklos-Istvan-Foldvary>; <https://www.smnf.cz/cs/aktuality/Prednaska-k-hudebni-praxi-v-Regensburgu-v-15.-stoletu>

Kontaktní osoba: Hana Vlhová-Wörner

Cyklus přednášek „Early Music in Central Europe“, pořádaný společně s ústavu hudební vědy výzkumných

institucí v Bratislavě a Budapešti, v roce 2023 nabídl tři cenné prezentace věnované pramenům cisterciáckým notovaným pramenům ve Slezsku (Irina Chachulska, Varšava), liturgickým rituálům z kláštera Sankt Emmeram v Řezně (Gionata Brusa, Würzburg) a databázi Usuarium využívající dat raně středověkých tisků liturgických knih (Miklós István Földváry, Budapešť).

Název akce: Výzkumné semináře Masarykova ústavu a Archivu AV ČR

Datum: od 27. 2. 2023 do 11. 12. 2023

Místo: Praha

Hlavní pořadatel: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Internetové stránky: <https://www.mua.cas.cz/cs/vyzkumne-seminare-mUa-av-Cr-jaro-2023>; <https://www.mua.cas.cz/cs/novinka/vyzkumne-seminare-mua-av-cr-podzim-2023>

Kontaktní osoba: Jakub Štofanič

Výzkumné semináře Masarykova ústavu a Archivu AV ČR poskytly prostor pro prezentování témat a odbornou diskusi z oblasti historie, sociologie, filozofie, archivnictví či literární vědy. Kromě tohoto interdisciplinárního zaměření se snažily propojovat interní zaměstnance, stipendisty a odborníky z prostředí mimo samotný ústav. V letním i zimním semestru se uskutečnilo pět setkání. Všechna proběhla v konferenčním sále Masarykova ústavu a Archivu AV ČR a zúčastnili se jich nejen pracovníci ústavu, ale také zájemci z řad široké veřejnosti.

Název akce: „Minority Science“ in the Short 20th Century

Datum: 30. 3. – 1. 4. 2023

Místo: Praha

Hlavní pořadatel: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Internetové stránky: <https://imagesofscience.wordpress.com/166-2>

Kontaktní osoba: Jan Surman

Dvacáté století je obdobím vyznačujícím se rozmanitými procesy překreslování sociálních, kulturních a geografických hranic. Vědci se na tomto překreslování podíleli v různých rolích. Mohli být prostředníky změn, ale také těmi, kterých se změny týkaly. Konference se věnovala učencům, kteří se nacházeli na okraji akademické obce nebo se stali příslušníky menšin v důsledku vyhnání nebo změny politických hranic. Podle kulturních historiků může být vědomí vlastní jinakosti podnětem ke kritičtějšímu vnímání okolní společnosti. Účastníci setkání vyšli z této teze a zaměřili se na představy vědců a vědkyň o příslušných „hlavních proudech“ ve vědě a společnosti.

Název akce: Remaking the World in the Shadow of the Cold War

Datum: 1.–2. 6. 2023

Místo: Vídeň

Hlavní pořadatel: Central European University

Spolupořadatel: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Kontaktní osoba: Michal Frankl

Konference, která se konala coby součást projektu *Unlikely refuge?*, zkoumala poválečnou rekonstrukci jako globální proces ovlivněný studenou válkou a postupující dekolonizací. Zaměřila se na politické, ekonomické, sociální a kulturní aspekty přechodů od války k míru a souvislosti mezi rekonstrukcemi ve formujících se západních a východních blocích.

Název akce: 175 Years Congress of the Slavs (1848–2023). History – Ideas – Commemoration

Datum: 7.–10. 6. 2023

Místo: Praha

Hlavní pořadatel: Historický ústav AV ČR

Spolupořadatelé: Masarykův ústav a Archiv AV ČR;

Archeologický ústav AV ČR; Filosofický ústav AV ČR;

Leibniz-Institut für Geschichte und Kultur des

östlichen Europa GWZO; Collegium Carolinum;

Herder-Institut für historische Ostmitteleuropaforschung

Internetové stránky: <https://www.mua.cas.cz/cs/udalost/175-years-congress-of-the-slavs>

Kontaktní osoba: Martin Klečacký

Situace dnešního tzv. slovanského světa nutí k zamyšlení nad otázkou historického významu tzv. slovanské vzájemnosti. Ta se v dějinách projevovala mimo jiné různými sjezdy, počínaje pražským v roce 1848 a konče moskevským za druhé světové války. Konference se zabývala významem a úlohou Slovanského sjezdu v Praze v roce 1848. Ve čtyřech sekcích se účastníci konkrétně zaměřili nejen na to, v jakém politickém a vědeckém kontextu se sjezd odehrál, ale také na vybrané dobové aktéry, někdejší ohlas akce a současný stav bádání.

Název akce: History of Science Meets Intellectual History

Datum: 17.–18. 7. 2023

Místo: Praha

Hlavní pořadatel: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Spolupořadatelé: Historický ústav AV ČR

Internetové stránky: <https://imagesofscience.wordpress.com/history-of-science-meets-intellectual-history>

Kontaktní osoba: Jan Surman

Hlavním cílem workshopu bylo rozšířit tradiční pojetí intelektuálních dějin a dějin vědy. Workshop se věnoval nedostatečně prozkoumaným aspektům dějin vědy, jakými jsou například marginalizované vědecké

diskurzy, „neinstitucionalizovaná“ vědecká produkce, kánony či alternativní prameny k dějinám vědy.

Název akce: Historicising Coercive Social Processes

Datum: 5.–7. 9. 2023

Místo: Praha

Hlavní pořadatel: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Internetové stránky: <https://worck.eu/conference-3-2023-prague>

Kontaktní osoba: Jakub Štofanič

Mezinárodní konference „Historicising Coercive Social Processes“ představovala závěrečné setkání aktivity COST WORCK (Worlds of Related Coercion in Work), financované z programu Evropské unie Horizon Europe. Konference se konala v prostorách Filozofické fakulty Univerzity Karlovy a v paralelních sekcích se jí zúčastnilo 95 přednášejících z Evropy, Asie, Austrálie, Afriky, Severní a Jižní Ameriky. Úvodní přednášku pronesl sociální historik Marcel van der Linden.

Název akce: Petitioning on the Move

Datum: 19.–20. 9. 2023

Místo: Praha

Hlavní pořadatel: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Kontaktní osoba: Michal Frankl

Workshop byl jedním z výsledků projektu *Unlikely refuge?* a zaměřil se na výzkum petic, žádostí, odvolání a dalších forem apelů k vyšším autoritám v kontextu migrace. Účastníci se zabývali metodologickými otázkami a zkoumali petice v kontextu měnícího se vztahu

mezi státem, humanitárními pracovníky a migranty v kontextu politických změn a přerovnění loajalit.

Název akce: Making Knowledge on Ukraine in the Interwar Period

Datum: 25.–26. 9. 2023

Místo: Řezno

Hlavní pořadatel: Leibniz-Institut für Ost- und Südosteuropaforschung

Spolupořadatel: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Internetové stránky: <https://imagesofscience.wordpress.com/making-knowledge-on-ukraine-in-the-interwar-period>

Kontaktní osoba: Jan Surman

Ruská válka proti Ukrajině vedla k masivnímu exodu ukrajinských vědců a ke stále častějším pokusům o zprostředkování poznatků o Ukrajině. Zároveň se objevila otázka, které osoby si mohou legitimně nárokovat odborné znalosti o této zemi. Postava „experta“ oscilovala mezi „rodilými informátory“, jejichž legitimita vycházela z jejich místní znalosti, a „západními informátory“, jejichž místní expertíza byla sporná. Akce se zabývala praktikami vytváření vědění o ukrajinských zemích, jejich obyvatelích a nedávné historii se zaměřením na meziválečné období.

Název akce: Militant Democracy Then and Now

Datum: 6.–8. 10. 2023

Místo: Montreal

Hlavní pořadatel: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Spolupořadatel: University of Notre Dame

Kontaktní osoba: Jan Vondráček

V souvislosti s hrozbami, které představovaly fašismus a komunismus, vypracoval německo-židovský právník Karl Loewenstein ve 30. letech 20. století koncept „militantní demokracie“. Po druhé světové válce se tento koncept stal pro západní demokracie přelomovým. Na semináři konaném v Montrealu se setkali historici, právníci, politologové, historici umění, literární, filmoví a kulturní vědci, aby diskutovali o metodách vyvinutých za účelem přípravy demokracie na boj s jejími nepřáteli.

Název akce: Historical Epistemology of Central, East and Southeast European Studies

Datum: 19.–20. 10. 2023

Místo: Mnichov

Hlavní pořadatel: Institute for Slavic Studies at LMU Munich

Spolupořadatel: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Internetové stránky: <https://imagesofscience.wordpress.com/historical-epistemology-of-cesee-studies>

Kontaktní osoba: Jan Surman

Cílem akce bylo prozkoumat epistemické podmínky metod a teorií, které se v oblasti Central, Eastern and

Southeastern Europe Studies uplatňovaly v posledních třech desetiletích. CESEE Studies se dnes nacházejí v epistemologické krizi. Jejich „dekolonizace“ neznamená pouze reformu studijních programů a sylabů, zpochybnění zavedených kánonů nebo přesunutí pozornosti na „periferní“ oblasti výzkumu, ale především nutnost provádět politickou a historickou epistemologii, tj. reflektovat epistemické, institucionální a politické podmínky vzniku a vývoje teorií, metod a postupů v CESEE Studies.

Název akce: Contrafact in the Middle Ages

Datum: 23.–24. 10. 2023

Místo: online

Hlavní pořadatel: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Internetové stránky: <https://medievalcontrafacta.com/contrafact-in-the-middle-ages-conference>

Kontaktní osoba: Rhianydd Hallas

Dvoudenní mezinárodní online konference „Contrafacta in the Middle Ages“ zahrnovala čtyři sekce (Contrafacta jako proces, Contrafacta v pramenech, Contrafactio jako metoda: italská lauda v nové databázi a Contrafacta v liturgii) a byla završena dlouhou závěrečnou diskusí. Příspěvky se týkaly celé řady témat, včetně liturgických a světských písní v latině i ve vernakulárním jazyce, různorodé povahy pramenů, metod digital humanities a konečně i otázky samotné definice žánru „contrafactum“.

Název akce: Lessons & Legacies 2023

Datum: 6.–9. 11. 2023

Místo: Praha

Hlavní pořadatel: Masarykův ústav a Archiv AV ČR; Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy

Spolupořadatel: Holocaust Educational Foundation at the Northwestern University; Institut für Zeitgeschichte München; Bundeszentrale für politische Bildung

Internetové stránky: <https://hef.northwestern.edu/lessons-and-legacies-conference/lessons-legacies-europe/index.html>

Kontaktní osoba: Michal Frankl

© Matyáš Vejdělek

Na této významné, pravidelně organizované mezinárodní konferenci zabývající se dějinami holokaustu se sešlo téměř 200 uznávaných odbornic a odborníků i mladých výzkumnic a výzkumníků. Zabývali se mimo jiné multietnickými kontexty a pamětí holokaustu ve středovýchodní Evropě, novými prameny a mikrohistorií, koloniálními kontexty holokaustu a diskutovali o potenciálu interdisciplinárních přístupů.

Název akce: Radical Right in Europe and East Asia: Comparison and New Approaches in Research

Datum: 14.–15. 11. 2023

Místo: Praha

Spolupřadatelé: Masarykův ústav a Archiv AV ČR; Seminář čínských studií, Filozofická fakulta MU

Kontaktní osoba: Jakub Drábik

Navzdory intenzivnímu vědeckému zájmu o dějiny radikálního nacionalismu a fašismu západní badatelé do značné míry ignorují spojitost mezi těmito směry v Evropě a určitými východoasijskými nacionalistickými mysliteli. Tato mezinárodní konference se pokusila na tento fakt poukázat a za účasti renomovaných zahraničních badatelů výzkum podnítit.

Název akce: Bücher des Mittelalters und der Frührenaissance aus und in Olmütz

Datum: 22.–24. 11. 2023

Místo: Olomouc

Hlavní pořadatel: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Spolupřadatelé: Vlastivědné muzeum v Olomouci

Kontaktní osoba: Soňa Černá

Konference se zabývala středověkými rukopisy a raně novověkými knihami, které jsou buď uchovávané v olomouckých paměťových institucích, nebo jsou svým původem či proveniencí s touto metropolí spjatý. Jednotlivé příspěvky se nevěnovaly jen textům a ilustracím jednotlivých exemplářů, ale také jejich zadavatelům, vlastníkům a tvůrcům. Akce se zúčastnili odborníci z oblasti pomocných věd historických, dějin umění, filologie a jazykovědy.

Stálá konference českých a rakouských historiků ke společnému kulturnímu dědictví

Dne 9. září 2009 podepsali ministr zahraničí České republiky Jan Kohout a jeho rakouský protějšek Michael Spindelegger v Mikulově Memorandum o porozumění o zřízení Stálé konference českých a rakouských historiků ke společnému kulturnímu dědictví. Konference zahájila fakticky svou činnost v listopadu 2009 v Praze. Jejím cílem je kriticky a s odstupem reflektovat vzájemně se prolínající historické a společenské události obou zemí, a posílit tak vědomí společného dědictví u veřejnosti obou zemí za pomoci kritické reflexe je-

jich historie. Příjemcem dotace pro konferenci je Masarykův ústav a Archiv AV ČR. Komisi předsedá PhDr. Luboš Velek, Ph.D., z téhož ústavu. Člen komise Univ.-Prof. Dr. Philipp Ther, M.A., byl 4. září 2023 na návrh Masarykova ústavu a Archivu AV ČR oceněn Čestnou oborovou medailí Františka Palackého za zásluhy v historických vědách. Philipp Ther se zásadně zasloužil o výzkum východoevropských postsocialistických dějin v České republice i v celém východoevropském regionu. Jeho knihy překládané do mnoha světových jazyků dlouhodobě prosazují české moderní a soudobé dějiny v mezinárodním kontextu, jako např. *Nový pořádek na starém kontinentě*, *Temná strana národních států: Etnické čistky v moderní Evropě*. Velkým přínosem práce Philippa Thera je neustálé připomínání faktu, že české a středoevropské dějiny nejsou izolované, nýbrž jsou součástí širších evropských a globálních procesů. Zasadil se též o zlepšení vztahů s Německem a angažuje se i v česko-rakouských vztazích. Je držitelem řady prestižních ocenění a grantů a pro českou vědu je klíčovým partnerem.

Česko-německá komise historiků

Československo-německou komisi historiků založili v roce 1990 ministr zahraničí České a Slovenské Federativní republiky Jiří Dienstbier a ministr zahraničí Spolkové republiky Německo Hans-Dietrich Genscher.

Od rozdělení Československa existuje Česko-německá komise historiků a Slovensko-německá komise historiků. Německou stranu zastupují v obou komisích tytéž osoby. Obě komise pracují zpravidla společně. Komise mají za úkol zkoumat a hodnotit společné dějiny Čechů, Němců a Slováků především ve 20. století. Zaměřují se na široký historický kontext, včetně pozitivních aspektů vzájemného soužití i tragických zkušeností, které získaly národy v souvislosti s vypuknutím, průběhem a výsledky druhé světové války. Podobně jako u Stálé konference českých a rakouských historiků ke společnému kulturnímu dědictví je i v případě Česko-německé komise historiků příjemcem dotace Masarykův ústav a Archiv AV ČR. Post předsedy české sekce komise zastává prof. PhDr. Miloš Řezník, Ph.D., z Německého historického institutu ve Varšavě. Komise uspořádala 12. října 2023 na Univerzitě Pavla Josefa Šafaříka v Košicích konferenci „Politische Korruption und Überlebensstrategien der Eliten bei Regimewechseln in Deutschland und Ostmitteleuropa vom 18. bis zum 20. Jahrhundert“. Na Velvyslanectví České republiky v Berlíně se 12. prosince 2023 konala v přítomnosti velvyslance Tomáše Kafky slavnostní akce k počtě zakládajícího člena Česko-německé komise historiků,

prof. Detlefa Brandese. Za českou sekci Česko-německé komise historiků se akce zúčastnil Miloš Řezník.

Fellowship Josefa Dobrovského

Giovanni Patriarca, Ph.D.: Alois Musil: Method, Epistemology and Transdisciplinarity
11.–28. 8. 2023

Giovanni Patriarca využil svůj dvoutýdenní pobyt v České republice k intenzivní rešeršní činnosti, jejímž výsledkem má být v první řadě odborná studie věnovaná vědecké práci orientalisty Aloise Musila. Studoval nejen fondy Památníku literárního písemnictví v Lito-měřicích, ale také dokumenty uložené přímo v Masarykově ústavu a Archivu AV ČR. Zde měl také příležitost diskutovat o svém tématu s Adélou Jůnovou Mackovou, jež se dlouhodobě věnuje korespondenčním sítím Aloise Musila. Tím se vytvořil základ pro další možnou internacionální a interdisciplinární kooperaci v musilovském bádání. V Giovannim Patriarcovi získal Masarykův ústav a Archiv AV ČR rovněž důležitou kontaktní osobu na univerzitě v Bayreuthu a v apoštolské knihovně ve Vatikánu.

ch) Výuka na vysokých a středních školách

Do výuky na celkem jedenácti tuzemských vysokých školách se v letním semestru 2022/2023 a v zimním semestru 2023/2024 zapojilo 22, respektive 13 pracovníků Masarykova ústavu a Archivu AV ČR. V letním semestru 2022/2023 odpřednášeli celkem 1 127 hodin v bakalářských, magisterských a doktorských programech. V zimním semestru 2023/2024 bylo odpřednášených hodin 856. Pět pracovníků participovalo rovněž na výuce na středních školách.

Kromě vysokých škol v České republice se podíleli naši pracovníci i na výuce v zahraničních školách:

- Universität Basel, Philosophisch-Historische Fakultät, Musikwissenschaft
Předmět: Analyse der Musik um 1500, Notationskunde (semináře)

- Universität Konstanz, Fachbereich Geschichte und Soziologie, Osteuropäische Geschichte
Předmět: Erster Weltkrieg in Ostmitteleuropa 1914–1922 (přednášky, vedení prací)

- Universität Wien, Institut für Slawistik
Předmět: History of Ukrainian literature (přednášky, učební texty)

- Humboldt-Universität zu Berlin, Institut für Slawistik und Hungarologie
Předmět: History of Ukrainian literary theory (přednášky, učební texty)

i) Vzdělávání veřejnosti (výběrově)

Akce: Komentované prohlídky

Pořadatel: Vlastivědné muzeum v Olomouci

Popis činnosti: Deset komentovaných prohlídek Soni Černé po výstavě *Skrytá krása*

Akce: Přednášky pro veřejnost v muzeu

Pořadatel: Muzeum Českého krasu, Beroun

Popis činnosti: Organizování a moderování pěti přednášek pro veřejnost Vratislavem Doubkem

Akce: Univerzita třetího věku

Pořadatel: Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy

Popis činnosti: Přednáškový kurs Luboše Velka „Česká politická kultura za vlády Františka Josefa I.“

Akce: Rozhovor pro časopis *A / Věda a výzkum*

Pořadatel: Středisko společných činností AV ČR

Popis činnosti: Rozhovor Heleny Kokešové s redaktorkou Markétou Wernerovou o archivních sbírkách Masarykova ústavu a Archivu AV ČR a o Alici Masarykové (č. 1, 2023)

Akce: Účast v rádiovém pořadu

Pořadatel: Český rozhlas

Popis činnosti: Rozhovor s Janem Hajičem o tajemstvích gregoriánských chorálů (11. 1. 2023)

Akce: Vystoupení v televizním pořadu Historie.cs

Pořadatel: Česká televize

Popis činnosti: Účast Josefa Tomeše v díle „Hledá se prezident“ (14. 1. 2023)

Akce: Účast v rádiovém pořadu

Pořadatel: Český rozhlas Radiožurnál

Popis činnosti: Vystoupení Jakuba Doležala v pořadu Host Lucie Výborné na téma českých korunovačních klenotů po roce 1918 (18. 1. 2023)

Akce: Vystoupení v televizním pořadu Historie.cs

Pořadatel: Česká televize

Popis činnosti: Účast Marie Bahenské v díle „Lékařské a životní labyrinty Josefa Charvátka“ (21. 1. 2023)

Akce: Rozhovor pro rádiový pořad

Pořadatel: Český rozhlas

Popis činnosti: Rozhovor pracovníků Masarykova ústavu a Archivu AV ČR s redaktorem Českého rozhlasu Martinem Srbem o archivu a jeho fondech (23. 1. 2023)

Akce: Rozhlasový pořad k výstavě *Skrytá krása*

Pořadatel: Vlastivědné muzeum v Olomouci; Rádio Proglas

Popis činnosti: Rozhlasový pořad rádia Proglas za účasti Soni Černé (14. 2. 2023)

Akce: Rozhovor pro rádiový pořad

Pořadatel: Český rozhlas Vltava

Popis činnosti: Rozhovor s Richardem Vaškem o vydaných denících Ivo Ducháčka (15. 2. 2023)

Akce: Veřejná debata

Pořadatel: German Association for East European Studies – Deutsche Gesellschaft für Osteuropakunde e.V., Berlin

Popis činnosti: Účast Lidie Zessin-Jurek na veřejné debatě „Memory of the Holodomor, killing by starvation“ s ukrajinskou spisovatelkou Tanyou Pyankovou (21. 2. 2023)

Akce: Přednáška

Pořadatel: Filozofická fakulta Ostravské univerzity

Popis činnosti: Přednáška Martina Jemelky v rámci kurzu „Náboženský život průmyslového dělnictva“ věnovaného školení v pramenech a metodologii (23. 2. 2023)

Akce: Rozhovor pro televizní pořad

Pořadatel: ČT 24

Popis činnosti: Rozhovor s Dagmar Hájkovou u příležitosti inaugurace prezidenta Petra Pavla (8. 3. 2023)

Akce: Přednáška pro veřejnost

Pořadatel: Manchester University

Popis činnosti: Přednáška Galiny Babak „Ukrainian Formalism between Imperial and National Traditions“ (15. 3. 2023)

Akce: Rozhovor pro rádiový pořad

Pořadatel: Radio Zet

Popis činnosti: Rozhovor s Dagmar Hájkovou u příležitosti výročí svatby Tomáše Garrigua Masaryka (15. 3. 2023)

Akce: Univerzita třetího věku

Pořadatel: Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Popis činnosti: Přednáška Soni Černé o olomoucké *Knize věšteg* a komentovaná prohlídka výstavy *Skrytá krása* (23. 3. 2023)

Akce: Valná hromada Masarykovy společnosti
Pořadatel: Masarykova společnost Praha
Popis činnosti: Přednáška Dagmar Hájkové a Heleny Kokešové s prezentací knihy *Alice Masaryková: Dětství a mládí* (25. 3. 2023)

Akce: Přednáška pro veřejnost
Pořadatel: Jordan Center, New York University
Popis činnosti: Přednáška Galiny Babak „Soviet Industrialization and Ukrainian literature of the 1920s“ (10. 4. 2023)

Akce: Přednáška pro veřejnost
Pořadatel: Podřipské muzeum Roudnice nad Labem
Popis činnosti: Přednáška Anny Jonákové u příležitosti 180. výročí narození Maxe Švagrovského (12. 4. 2023)

Akce: Přednáška pro veřejnost
Pořadatel: Universität Konstanz
Popis činnosti: Přednáška Galiny Babak „The ‘National Modernism’ of the 1920s in Soviet Ukraine: literature and reflections about literature“ (18. 4. 2023)

Akce: Veřejná debata a promítání dokumentu
Pořadatel: Academia Film Olomouc
Popis činnosti: Účast Martina Jemelky na veřejné debatě a na promítání dokumentárního filmu *Blahobyť v krizi*, který vznikl jako součást portálu Tohle jsme prožili (25. 4. 2023)

Akce: Po stopách minulosti Jižním Městem
Pořadatel: Post Bellum
Popis činnosti: Komentovaná procházka Michala Kurze pro učitelky a učitele ze Sítě škol Paměti národa na téma historie a současnosti sídliště Jižní Město (4. 5. 2023)

Akce: Přednáška pro veřejnost
Pořadatel: Muzeum Podblanicka Vlašim
Popis činnosti: Přednáška Richarda Vaška o roku konferencí 1943 (9. 5. 2023)

Akce: Rozhovor pro rádiový pořad
Pořadatel: Český rozhlas, redakce vědy
Popis činnosti: Rozhovor s Dagmar Hájkovou o svátku 8. května (11. 5. 2023)

Akce: Přednáška pro veřejnost
Pořadatel: Muzeum T. G. Masaryka v Lánech
Popis činnosti: Veřejná přednáška Dagmar Hájkové a Heleny Kokešové s prezentací knihy *Alice Masaryková: Dětství a mládí* u příležitosti připomenutí stého výročí úmrtí Charlotty Masarykové (13. 5. 2023)

Akce: Prezentace knihy
Pořadatel: European University Viadrina; Collegium Polonicum
Popis činnosti: Účast Lidie Zessin-Jurek na prezentaci knihy *Dziady i dybuki* a na veřejném rozhovoru s autorem knihy Jarosławem Kurským a s Annettou Werberger (25. 5. 2023)

Akce: Přednáška
Pořadatel: Moravský zemský archiv Brno
Popis činnosti: Přednáška Martina Jemelky pro zaměstnance Moravského zemského archivu Brno v rámci kurzu „Náboženský život průmyslového dělnictva“ (29. 5. 2023)

Akce: Přednáška pro zahraniční studenty
Pořadatel: UniPrep
Popis činnosti: Přednáška Jiřího Šoukala pro studenty „Život český vědců v letech 1918–1968“ (29. 5. 2023)

Akce: Křest edice paměti J. Kubly
Pořadatel: Ostravská univerzita
Popis činnosti: Zajištění hudebního programu, dramaturgie a moderování Viktorem Velkem (30. 5. 2023)

Akce: Vystoupení v televizním pořadu Studio 6
Pořadatel: Česká televize
Popis činnosti: Odborný komentář Borise Moskoviče k aktuální situaci v Kosovu (31. 5. 2023)

Protesty Srbů na severu Kosova

Akce: Harrachovský rok
Pořadatel: Tamburašský spolek Adria Wien; Akademický spolek ve Vídni
Popis činnosti: Moderování hudebních ukázek a přednáška Viktora Velka (3. 6. 2023)

Akce: Rozhovor pro rozhlasový pořad Odpolední Plus

Pořadatel: Český rozhlas

Popis činnosti: Rozhovor s Michalem Kurzem o přípravách a tématu výstavy *Obrazy vody* (4. 6. 2023)

Akce: Přednáška pro veřejnost

Pořadatel: Muzeum Vysočiny Jihlava

Popis činnosti: Přednáška Martina Jemelky „Boty – do práce a do roboty. A hlavně do války!“ (5. 6. 2023)

Akce: Přednáška pro veřejnost

Pořadatel: Regionální židovské muzeum – rabínský dům Polná

Popis činnosti: Přednáška Martina Jemelky „Boty dělal člověka“ (6. 6. 2023)

Akce: Richard Stretti

Pořadatel: Společnost Antonína Dvořáka

Popis činnosti: Zajištění hudebního programu, dramaturgie a moderování Viktorem Velkem (12. 6. 2023)

Akce: Účast v televizním pořadu Lipnožurnál

Pořadatel: TV Kurýr

Popis činnosti: Účast Michala Kurze v reportáži z verisáže putovní výstavy *Obrazy vody* v Českých Budějovicích (12. 6. 2023)

Akce: Vzpomínková akce na historika M. Haunera

Pořadatel: Badatelský nadační fond Anny a Jaroslava Krejčích

Popis činnosti: Zajištění hudebního programu a dramaturgie Viktorem Velkem (12. 6. 2023)

Akce: Televizní pořad na TV Noe

Pořadatel: Ostravská univerzita

Popis činnosti: Scénář a dramaturgie Viktora Velka k pořadu o knize *Vzpomínky na starou Moravskou Ostravu* (14. 6. 2023)

Akce: Vzpomínková akce na prof. M. Mýšku

Pořadatel: Ostravská univerzita

Popis činnosti: Zajištění hudebního programu a dramaturgie Viktorem Velkem (15. 6. 2023)

Akce: A-FEST

Pořadatelé: Středisko společných činností AV ČR; Archeologický ústav AV ČR; Ústav přístrojové techniky AV ČR

Popis činnosti: Účast pracovníků Masarykova ústavu a Archivu AV ČR na hudebním vystoupení skupin Caramball a Bestiolini Musicale (17. 6. 2023)

Akce: Sympozium „Evropan a Čech František Ladislav Rieger“

Pořadatel: Muzeum a Pojizerská galerie Semily

Popis činnosti: Spoluorganizace akce, vystoupení několika pracovníků Masarykova ústavu a Archivu AV ČR (21. 6. 2023)

Akce: Účast v rádiovém pořadu ArtCafé

Pořadatel: Český rozhlas Vltava

Popis činnosti: Účast Michala Kurze v diskusi pořadu ArtCafé na téma historie a současnosti prohlídek českých hradů a zámků (23. 6. 2023)

Akce: Veřejná beseda „Nach der Versöhnung“

Pořadatelé: European University Viadrina; Collegium Polonicum

Popis činnosti: Veřejná beseda Lidie Zessin-Jurek s německým velvyslancem v Polsku Thomasem Baggerem, Felixem Ackermannem a Karolinou Wigurovou o německo-polských vztazích (29. 6. 2023)

Akce: Rozhovor pro rádiové vysílání

Pořadatel: Český rozhlas Radiožurnál

Popis činnosti: Rozhovor s Vlastou Mádlovou a Janem Chodějovským o digitalizaci fotografií jihočeských přehrad (8. 8. 2023)

Akce: Vystoupení v televizním pořadu Studio 6

Pořadatel: Česká televize

Popis činnosti: Odborný komentář Věry Dvořáčkové k vývoji atomové bomby v nacistickém Německu (8. 8. 2023)

Akce: Engaging Educators

Pořadatel: European Holocaust Research Infrastructure

Popis činnosti: Přednáškový blok Anety Plzákové zaměřený na aplikaci MemoGIS Praha a její využití ve vzdělávání na mezinárodním workshopu pro vzdělavatele (10. 8. 2023)

Akce: Rozhovor pro rádiový pořad

Pořadatel: ARD

Popis činnosti: Rozhovor s Dagmar Hájkovou o Edvardu Benešovi (3. 9. 2023)

Akce: 4. kutnohorský kulatý stůl: Sedlecký klášter ve středověku

Pořadatelé: České muzeum stříbra v Kutné Hoře; Státní okresní archiv Kutná Hora

Popis činnosti: Přednáška Ondřeje Vodičky „Osudy sedleckého konventu a jeho cenného mobiliáře za husitských válek“ (14. 9. 2023)

Akce: Veřejná beseda

Pořadatel: Městská knihovna Písek

Popis činnosti: Beseda Michala Kurze a Elišky Švarné k tématu historie přehradních nádrží Lipno a Orlík navazující na výstavu *Obrazy vody* instalovanou v měsíci září před Kulturním domem v Písku (18. 9. 2023)

© Městská knihovna Písek

Akce: Dny české kultury na Slovensku 2023

Pořadatelé: Český spolek v Košicích; České centrum Bratislava

Popis činnosti: Veřejná beseda Dagmar Hájkové o knize *Alice Masaryková: Dětství a mládí* (27. 9. 2023)

Akce: Z Kulaťáku do Podbaby za socialistickým realismem

Pořadatel: Post Bellum

Popis činnosti: Komentovaná procházka Michala Kurze pro učitelky a učitele ze Sítě škol Paměti národa okolím Vítězného náměstí na téma architektura a výtvarné umění socialistického realismu (5. 10. 2023)

Akce: Univerzita třetího věku

Pořadatel: Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy

Popis činnosti: Přednáška Dagmar Hájkové o Charlotě Masarykové (10. 10. 2023)

Akce: 100 let Archivu města Ostravy

Pořadatel: Archiv města Ostravy

Popis činnosti: Zajištění hudebního programu a dramaturgie Viktorem Velkem (10. 10. 2023)

Akce: Vystoupení v televizním pořadu Historie.cs

Pořadatel: Česká televize

Popis činnosti: Účast Luboše Velka v díle „Společnými silami. O rakousko-uherské monarchii“ (14. 10. 2023)

Akce: Prezentace knihy

Pořadatelé: Österreichische Gesellschaft für Literatur; České centrum ve Vídni

Popis činnosti: Účast Lucie Merhautové na prezentaci německé a české publikace o Emilu Saudkovi (18. 10. 2023)

© ÖGfL

Akce: Orlová, Slezsko a Střední Evropa

Pořadatelé: Město Orlová; Ostravská univerzita

Popis činnosti: Zajištění hudebního programu, dramaturgie a moderování Viktorem Velkem (18. 10. 2023)

Akce: Veřejná debata „Po fajrontě do muzea!“

Pořadatel: Ostravské muzeum

Popis činnosti: Debata Martina Jemelky s Andreou Pokludovou na téma historiografie ostravského hornictví (19. 10. 2023)

Akce: Přednáška „Masarykov kult na Slovensku?“

Pořadatel: Masarykova společnost

Popis činnosti: Přednáška Jakuba Štofánika (19. 10. 2023)

Akce: Rozhovor pro televizní pořad ČT Dobré ráno

Pořadatel: Česká televize

Popis činnosti: Rozhovor s Dagmar Hájkovou o Spisech TGM online (23. 10. 2023)

Akce: Přednáška pro veřejnost

Pořadatel: Obecní úřad Žďár

Popis činnosti: Přednáška Borise Moskoviče a Jana Háalky ve Žďáru o vzniku ČSR u příležitosti státního svátku 28. října (26. 10. 2023)

Akce: Účast v televizním pořadu ČT 24

Pořadatel: Česká televize

Popis činnosti: Vystoupení Jakuba Doležala v pořadu „105 let od vzniku Československa“ u příležitosti oslav státního svátku 28. října (28. 10. 2023)

Akce: Rozhovor pro Události ČT

Pořadatel: Česká televize

Popis činnosti: Vstup Luboše Velka na téma „Ulice 28. října“ (28. 10. 2023)

Akce: Hudební soirée Kampusu Hybernská
Pořadatelé: prg.ai; Kampus Hybernská
Popis činnosti: Dokomponování nedokončeného preludia J. S. Bacha BWV 932 Janem Hajičem pomocí generativních modelů (Anticipatory Music Transformer), nastudování a přednes skladby na cembalo, účast v panelové diskusi o roli generativní AI v hudebním, resp. kreativním průmyslu (30. 10. 2023)

Akce: Přednáška pro veřejnost
Pořadatel: Ústav zemědělské ekonomiky a informací
Popis činnosti: Přednáška Martina France „Gastronomie a životní styl první republiky“ (31. 10. 2023)

Akce: Účast v rádiovém pořadu Mozaika
Pořadatel: Český rozhlas Praha
Popis činnosti: Prezentace knihy *Havlíčku, Havle! K dvoustému výročí narození Karla Havlíčka Borovského* Annou Jonákovou a Lubošem Velkem (31. 10. 2023)

Akce: Rozhovor pro rádiový pořad Akcent
Pořadatel: Český rozhlas
Popis činnosti: Rozhovor s Vratislavem Doubkem a Lucií Merhautovou o dokončení online zpřístupnění *Spisů T. G. Masaryka* (1. 11. 2023)

Akce: Přednáška pro veřejnost
Pořadatel: Ostravské muzeum
Popis činnosti: Přednáška Martina Jemelky „Věř, ale komu a čemu věříš, měř!“ (2. 11. 2023)

Akce: Univerzita třetího věku
Pořadatel: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
Popis činnosti: Přednáška Martina France „Dějiny gastronomie v českých zemích“ (3. 11. 2023)

Akce: RepliCon – veletrh šermu a fantasy
Pořadatel: RepliCon.cz
Popis činnosti: Přednáška Kláry Andresové „Výcvikové manuály pro pýchotu v 17. století“ (4. 11. 2023)

© RepliCon

Akce: Rozhovor pro Události ČT
Pořadatel: Česká televize

Popis činnosti: Rozhovor Lucie Merhautové, Milana Hanyše a Heleny Kokešové s redaktorkou České televize o Spisech TGM online (8. 11. 2023)

Akce: Rozhovor pro Události ČT
Pořadatel: Česká televize
Popis činnosti: Vstup Michala Frankla na téma „Křišťálová noc: před 85 hořely synagogy“ (9. 11. 2023)

Akce: Přednáška pro veřejnost
Pořadatel: Knihovna Karla Dvořáčka ve Vyškově
Popis činnosti: Přednáška Adély Jůnové Mackové „Alois Musil a sociální síť první republiky“ (10. 11. 2023)

Akce: Přednáška pro veřejnost
Pořadatel: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
Popis činnosti: Veřejná přednáška Marie Bahenské „Cesta žen do vědy. Historie prvních akademiček na československých vysokých školách: překážky a vítězství“ v programu Týdne humanitních věd (13. 11. 2023)

Akce: Křest knihy *První v obci. Purkmistři, starostové a primátoři města Prahy 1784–1989*

Pořadatel: Archiv hlavního města Prahy
Popis činnosti: Slovo ředitele Rudolfa Kučery, účast pracovníků Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, kteří se na publikaci podíleli, zajištění hudebního programu (14. 11. 2023)

Akce: Univerzita třetího věku
Pořadatel: Husitská teologická fakulta Univerzity Karlovy
Popis činnosti: Přednáškový blok Vratislava Doubka na téma „Rusko, Ruská pomocná akce a politika Hradů“ (15. 11. 2023)

Akce: Přednáška pro veřejnost
Pořadatel: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
Popis činnosti: Přednáška Michala Kurze a Elišky Švarné vycházející z obsahu výstavy *Obrazy vody* v programu Týdne humanitních věd (15. 11. 2023)

Akce: Veřejná debata
Pořadatelé: European University Viadrina, Frankfurt/Oder; Brandenburgische Landeszentrale für politische Bildung

Popis činnosti: Účast Lidie Zessin-Jurek na veřejné debatě „Ausgewiesen! Historia Polenaktion 1938“ (21. 11. 2023)

Akce: Švehlovský hudební večer

Pořadatel: Knihovna Antonína Švehly

Popis činnosti: Zajištění hudebního programu, dramaturgie a moderování Viktorem Velkem (22. 11. 2023)

Akce: Akademie volného času

Pořadatel: Muzeum hlavního města Prahy

Popis činnosti: Veřejná přednáška Marie Bahenské „Ženské spolky v Praze v 19. století“ (29. 11. 2023)

Akce: Knihy v Brně – adventní knižní jarmark

Pořadatel: MuniPress; Masarykova univerzita; Moravská zemská knihovna

Popis činnosti: Veřejná přednáška Daniely Brádrerové „Milada Paulová: První česká profesorka“ (2. 12. 2023)

Akce: Přednáška pro veřejnost

Pořadatel: Porta Apostolorum, z. s.

Popis činnosti: Přednáška Martina France „Schwarzenbergské hodování aneb Předkrm z bažantích mozečků a ragů s kohoutími hřebínky“ v Postoloprtech (3. 12. 2023)

Akce: Vystoupení v televizním pořadu Historie.cz

Pořadatel: Česká televize

Popis činnosti: Účast Michala Kurze a Elišky Švarné v dílu na téma „A co naše přehradý?“ (10. 12. 2023)

Akce: Přednáška pro veřejnost

Pořadatel: Centrum pro studium populární kultury

Popis činnosti: Přednáška Martina France „Žampiony nadívané a jidášovo ucho. Houby v české kuchyni“ v Praze (13. 12. 2023)

Akce: Přednáška pro veřejnost

Pořadatel: Pabianicki Shtetl, Pabianice; Budżet Obywatelski Województwa Łódzkiego

Popis činnosti: Přednáška Lidie Zessin-Jurek „Zawróceni uchodźcy. Wojenne losy Żydów z Pabianic“ (19. 12. 2023)

Akce: Vystoupení v televizním pořadu Studio 6

Pořadatel: Česká televize

Popis činnosti: Odborný komentář Dagmar Hájkové na téma „90 let od prvního vánočního projevu TGM“ (19. 12. 2023)

j) Popularizační činnost (výběrově)

Akce: Seminář k moderním židovským dějinám

Popis: Cyklus přednášek s diskusí pro odbornou i laickou veřejnost

Organizátoři: Masarykův ústav a Archiv AV ČR; Ústav pro soudobé dějiny AV ČR; Pražské centrum židovských studií UK

Místo a datum konání: Praha

Akce: Výstava *Skrytá krása*

Popis: Účast Soni Černé na přípravě a realizaci výstavy o středověkých rukopisech ve Vlastivědném muzeu v Olomouci

© Vlastivědné muzeum v Olomouci

Organizátoři: Masarykův ústav a Archiv AV ČR; Vlastivědné muzeum v Olomouci

Místo a datum konání: Olomouc, 27. 1. 2023 – 23. 4. 2023

Akce: Prezentace knihy *Nalezen v překladu. Emil Saudek*

Popis: Účast Lucie Merhautové na prezentaci německé a české publikace o Emilu Saudkovi

Organizátoři: Masarykův ústav a Archiv AV ČR; Institut pro studium literatury; Kavárna Božská lahvice

Místo a datum konání: Praha, 15. 3. 2023

Akce: Exkurze na Masarykově ústavu a Archivu AV ČR pro studenty Filozofické fakulty Univerzity Karlovy

Popis: Představení fondů Archivu Ústavu T. G. Masaryka Helenou Kokešovou a její výklad k výstavě s ukázkami z těchto fondů

Organizátor: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Místo a datum konání: Praha, 10. 5. 2023

Akce: Svět knihy Praha 2023

Popis: prodejní stánek humanitně-společenských ústavů AV ČR na knižním veletrhu

Organizátor: Masarykův ústav a Archiv AV ČR; Svaz českých knihkupců a nakladatelů

Místo a datum konání: Praha, 11.–14. 5. 2023

Akce: Exkurze na Masarykově ústavu a Archivu AV ČR pro účastníky Archivního kurzu

Popis: Představení fondů Archivu Ústavu T. G. Masaryka Helenou Kokešovou a její výklad k výstavě s ukázkami z těchto fondů, přednáška Hany Kábové o fondech a sbírkách Masarykova ústavu a Archivu AV ČR a o zpracování osobních archivních fondů

Organizátoři: Masarykův ústav a Archiv AV ČR; Katedra pomocných věd historických a archivního studia Filozofické fakulty Univerzity Karlovy

Místo a datum konání: Praha, 12. 5. 2023

Akce: Výstava *Obrazy vody: Jihočeské přehrady a jejich otisk v krajině a společnosti*

Popis: Putovní exteriérová panelová výstava Michala Kurze a Elišky Švarné o historii přehrad Lipno a Orlické nahlížené pohledem dobové propagandy, techniky, památkové péče, literatury i výtvarného umění

Organizátor: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Místa a data konání: České Budějovice (4. 6. – 2. 7. 2023), Horní Planá (4. 7. – 2. 8. 2023), hrad Zvíkov (4. 8. – 4. 9. 2023), Písek (6. 9. – 4. 10. 2023)

Akce: Výstava významných objektů z fondů Masarykova ústavu a Archivu AV ČR

Popis: Výstava archivních dokumentů, fotografií a knih u příležitosti návštěvy prezidenta Petra Pavla na Masarykově ústavu a Archivu AV ČR

Organizátor: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Místo a datum konání: Praha, 27. 6. 2023

Akce: Prezentace knih *Milada Paulová a Putování k ar-téské studii*

Popis: Představení knižních novinek jejich autory – Danielou Brádrerovou a Martinem Kučerou

Organizátoři: Badatelský nadační fond Anny a Jaroslava Krejčích; Masarykův ústav a Archiv AV ČR; Ústav T. G. Masaryka

Místo a datum konání: Praha, 11. 9. 2023

Akce: Týden Akademie věd České republiky

Popis: Komentované prohlídky po archivu a knihovně Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, výstava archivních materiálů, workshopy pro střední školy

Organizátor: Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Místo a datum konání: Praha, 6.–12. 11. 2023

Akce: Výstava *Vlasta Kálalová Di-Lotti – Czechoslovak Female Physician and Scholar in the 'Orient'*

Popis: Účast Adély Jůnové Mackové na přípravě anglicko-turecké verze výstavy o Vlastě Kálalové Di-Lotti

Organizátoři: Masarykův ústav a Archiv AV ČR; Československý generální konzulát v Istanbulu

Místo a datum konání: Istanbul, od 16. 11. 2023

Akce: Křest knihy *Richard Dotzauer. Podnikatelský příběh z doby počátků kapitalismu v Čechách*

Popis: Představení knižní novinky edice *České moderní dějiny* za účasti autora Petra Valenty

Organizátoři: Masarykův ústav a Archiv AV ČR; nakladatelství Academia

Místo a datum konání: Praha, 23. 11. 2023

Akce: Knihy v Brně – adventní knižní jarmark

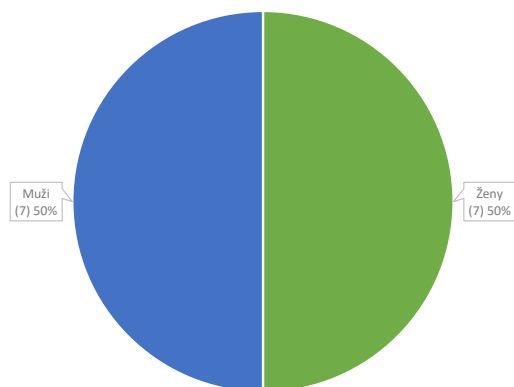
Popis: prodejní stánek na knižním veletrhu

Organizátoři: Masarykův ústav a Archiv AV ČR; Muni-press; Masarykova univerzita

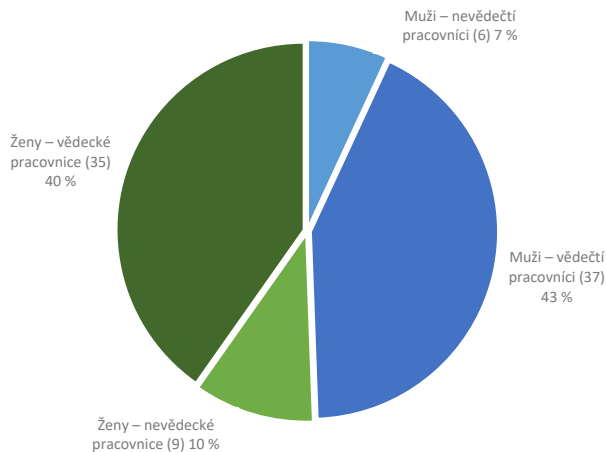
Místo a datum konání: Brno, 1.–2. 12. 2023

k) Grafické znázornění genderových poměrů na pracovišti

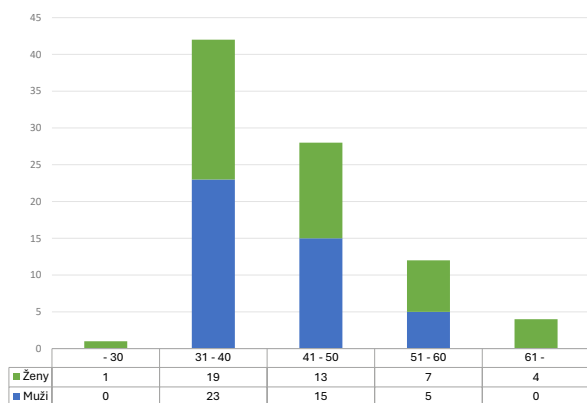
**Podíl mužů a žen ve vedoucích pozicích
Masarykova ústavu a Archivu AV ČR**

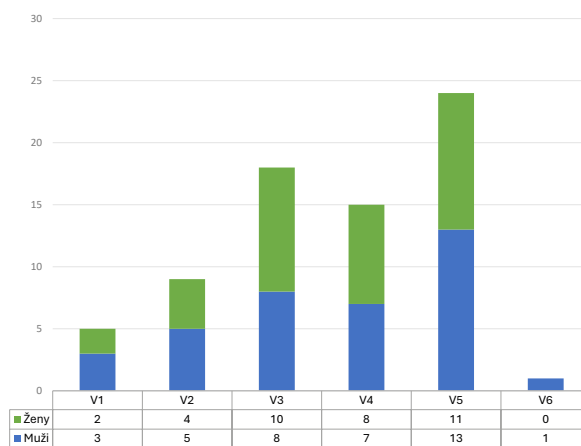
**Podíl mužů a žen ve vědeckých
a nevědeckých pozicích**

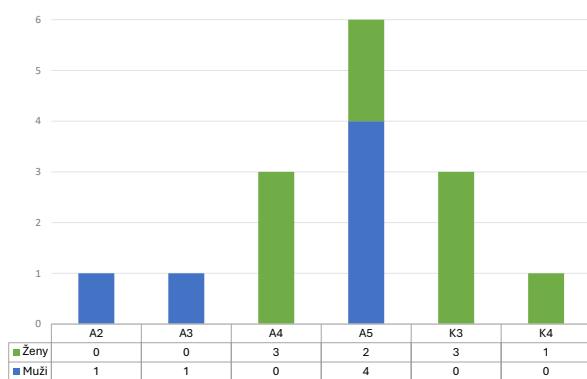
**Věková struktura pracovníků a pracovníc
Masarykova ústavu a Archivu AV ČR**

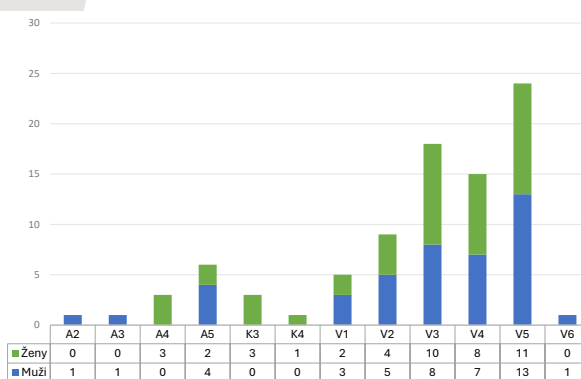
**Kvalifikační stupně –
vědeckí pracovníci a pracovníc**

**Kvalifikační stupně –
nevědeckí pracovníci a pracovníc**

**Kvalifikační stupně – vědeckí a nevědeckí
pracovníci a pracovníc souhrnně**

Pozn.: A = administrativa včetně nakladatelství, K = knihovníci

Hodnocení další a jiné činnosti

V roce 2023 poskytoval Masarykův ústav a Archiv AV ČR v rámci jiné činnosti odborné konzultace, školení a auditní služby v oblasti spisové služby Zdravotní pojišťovně Ministerstva vnitra ČR a Domu zahraniční spolupráce.

Informace o opatřeních k odstranění nedostatků v hospodaření; zpráva, jak byla splněna opatření k odstranění nedostatků uložená v předchozím roce

V roce 2023 nebyla uložena žádná opatření k odstranění nedostatků v hospodaření. Hospodaření v roce 2023 tak probíhalo v běžném rámci definovaném příslušnými normami a vnitřním kontrolním systémem.

Stanoviska dozorců rady

Nebyla vydána. Činnost dozorců rady je rozvedena v kapitole „Informace o složení orgánů pracoviště, o jejich činnosti a změnách“.

Informace požadované zákonem č. 563/1991 Sb., o účetnictví:

a) O skutečnostech, které nastaly až po rozvahovém dni a jsou významné pro naplnění účelu výroční zprávy

Viz Přílohu k účetní závěrce. Z účetní závěrky vyplývá, že hospodaření instituce proběhlo bez zásadních problémů a jsou splněny všechny předpoklady pro pokračování činnosti v příštím roce.

b) O předpokládaném vývoji pracoviště

Pracoviště bude dále naplňovat úkoly dané zřizovací listinou. V archivní oblasti bude vedle běžného dohledu nad spisovou službou a výkonu předarchivní i archivní péče realizovat implementaci projektu *Digitálního archivu AV ČR (DIGAR)*. Ve vědecké činnosti bude pokračovat řešení vědeckých projektů národních i zahraničních poskytovatelů, z nichž páteřními jsou zejména projekt *ERC*, pokračující zapojení do velké evropské výzkumné infrastruktury EHRI a koordinace budování jejího českého uzlu EHRI-CZ, a spoluřešení dvou projektů GA ČR EXPRO (ve spolupráci s Filozofickou fakultou UK a Přírodovědnou fakultou UK). Pracoviště bude i nadále pokračovat v řešení dalších projektů GA ČR včetně mezinárodních bilaterálních projektů s polskými, slovinskými a německými partnery, projektů NAKI a projektu podpořeného v rámci schématu Lumina quaeruntur. Pracoviště bude od roku 2024 rovněž koordinátorem programu Strategie AV21 Identity ve světě válek a krizí.

c) O aktivitách v oblasti výzkumu a vývoje

Relevantní informace jsou obsaženy v oddíle „Hodnocení hlavní činnosti včetně informací o výsledcích výzkumné činnosti“.

d) O nabytí vlastních akcií nebo vlastních podílů

Pracoviště během roku 2023 nenabývalo žádné akcie ani vlastní podíly.

e) O aktivitách v oblasti ochrany životního prostředí a pracovněprávních vztazích

Pracoviště se v co největší míře snaží omezit dopady své činnosti na životní prostředí. Kontinuálně modernizuje provoz plynové kotelny, výtahové techniky, vzduchotechniky, osvětlení a elektrospotřebičů tak, aby

docházelo k energetickým úsporám. Na pracovišti se rovněž třídí komunální odpad. Ve spolupráci s Ústavem struktury a mechaniky hornin AV ČR probíhala projektová příprava instalace fotovoltaických panelů na střechy areálu sdíleného oběma pracovišti. Pracoviště mělo během celého roku 2023 uzavřenou platnou kolektivní smlouvu s odborovou organizací. V oblasti pracovněprávních vztahů nedošlo během roku 2023 k výraznějším změnám. Proběhla pravidelná školení v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (BOZP) a požární ochrany (PO). Ústav podporuje stravování zaměstnanců formou příspěvku na stravenky. Zaměstnanci mohou rovněž čerpat účelově vázané příspěvky ze sociálního fondu.

f) O tom, zda pracoviště má pobočku nebo jinou část v zahraničí

Pracoviště nemá pobočku nebo jinou část v zahraničí.

g) Informace požadované podle zvláštních právních předpisů

Na pracoviště se v tomto ohledu zvláštní předpisy nevztahují.

Poskytování informací podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

a) Počet podaných žádostí o informace a počet vydaných rozhodnutí o odmítnutí žádosti:

0/0

b) Počet podaných odvolání proti rozhodnutí:

0

c) Opis podstatných částí rozsudků soudu ve věci přezkoumání zákonnosti rozhodnutí povinného subjektu o odmítnutí žádosti o poskytnutí informace a přehled všech výdajů vynaložených pracovištěm v souvislosti se soudním řízením o právech a povinnostech podle zákona č. 106/1999 Sb.

V roce 2023 nebyl vydán žádný takový rozsudek.

d) Účel poskytnutých výhradních licencí včetně odůvodnění nezbytnosti poskytnutí výhradní licence.

V roce 2023 nebyla pracovištěm poskytnuta žádná výhradní licence.

e) Počet stížností podaných na postup při vyřizování žádosti o informace, důvody jejich podání a popis způsobu jejich vyřízení.

0

f) Další informace vztahující se k uplatňování zákona č. 106/1999 Sb.

Nejsou.

doc. Dr. phil. Rudolf Kučera, Ph.D.
ředitel

Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.

Účetní závěrka

a

Zpráva nezávislého auditora o účetní závěrce

za rok končící 31. prosince 2023

Auditor

interexpert neziskový sektor s. r. o.

INTEREXPERT neziskový sektor s.r.o., Mikulandská 2, Praha 1, 110 00, Tel:+420 224 933 658, Fax:+420 224 934 101
e-mail: secretary@interexpert.cz www.interexpert.cz

Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.

Účetní období končící 31.12.2023

Obsah:

Zpráva nezávislého auditora

Účetní výkazy:

Rozvaha

Výkaz zisku a ztráty

Příloha k účetní závěrce

Výroční zpráva o činnosti a hospodaření za rok 2023 (část - strana 1-18 z 58)

Zpráva nezávislého auditora

Veřejná výzkumná instituce:	Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.
Právní forma:	Veřejná výzkumná instituce
Sídlo:	Gabčíkova 2362/10, Praha 8, 182 00, Česká republika
Identifikační číslo:	67985921
Rozvahový den:	31.12.2023
Předmět hlavní činnosti:	<p>Předmětem hlavní činnosti Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, v. v. i., (dále jen "MÚA") je dohled nad spisovou službou v rámci Akademie věd České republiky, přejímání a zpracování archiválií z pracovišť Akademie věd České republiky (institucionálních fondů) a archiválií vzniklých z činnosti jednotlivých vědců (osobních fondů), poskytování služeb vědecko-informačního charakteru a vědecký výzkum v oblastech teorie archivnictví, pomocných věd historických, zvláště kodikologie, dějin vědeckých institucí a osobností a obecně dějin vědy a vzdělanosti. MÚA dále uskutečňuje vědecký výzkum života a díla T. G. Masaryka v širším kontextu českých a světových dějin, zejména jeho významu pro demokratickou českou státnost a jeho humanitního a mravního odkazu pro společnost, a pečuje o archivní a knihovní fondy Ústavu T. G. Masaryka, o. p. s. Svou činností přispívá ke zvyšování úrovně poznání a vzdělanosti a k využití výsledků vědeckého výzkumu v praxi. Získává, zpracovává a rozšiřuje vědecké informace a vydává vědecké publikace (monografie, edice, soupisy, studie, sborníky a časopisy). Poskytuje vědecké posudky, stanoviska a doporučení a provádí konzultační a poradenskou činnost. Ve spolupráci s vysokými školami uskutečňuje doktorské studijní programy, pořádá pro studenty přednáškové kurzy a cvičení a vychovává vědecké pracovníky. V rámci předmětu své činnosti rozvíjí mezinárodní spolupráci, včetně organizování společného výzkumu se zahraničními partnery, přijímání a vysílání stážistů, výměny vědeckých poznatků a přípravy společných publikací. MÚA pořádá vědecká setkání, konference a semináře, včetně mezinárodních, a zajišťuje infrastrukturu pro výzkum. Úkoly realizuje samostatně i ve spolupráci s vysokými školami a dalšími vědeckými a odbornými institucemi.</p>

Výrok auditora

Provedli jsme audit přiložené účetní závěrky účetní jednotky, u které hlavním předmětem činnosti není podnikání (dále jen účetní jednotka), sestavené na základě českých účetních předpisů, která se skládá z rozvahy k 31.12.2023, výkazu zisku a ztráty za rok končící 31.12.2023 a přílohy této účetní závěrky, včetně významných (materiálních) informací o použitých účetních metodách.

Podle našeho názoru účetní závěrka podává věrný a poctivý obraz aktiv, pasiv účetní jednotky k 31.12.2023 a nákladů, výnosů a výsledku jejího hospodaření za rok končící k 31.12.2023 v souladu s českými účetními předpisy.

Základ pro výrok

Audit jsme provedli v souladu se zákonem o auditorech a standardy Komory auditorů České republiky (KA ČR) pro audit, kterými jsou mezinárodní standardy pro audit (ISA) případně doplněné a upravené souvisejícími aplikačními doložkami. Naše odpovědnost stanovena těmito předpisy je podrobněji popsána v oddílu Odpovědnost auditora za audit účetní závěrky. V souladu se zákonem o auditorech a Etickým kodexem přijatým Komorou auditorů České republiky jsme na účetní jednotce nezávislí a splnili jsme i další etické povinnosti vyplývající z uvedených předpisů. Domníváme se, že důkazní informace, které jsme shromáždili, poskytují dostatečný a vhodný základ pro vyjádření našeho výroku.

Ostatní informace uvedené ve výroční zprávě

Ostatními informacemi jsou v souladu s § 2 písm. b) zákona o auditorech informace uvedené ve výroční zprávě mimo účetní závěrku a naši zprávu auditora. Za ostatní informace odpovídá statutární orgán účetní jednotky.

Náš výrok k účetní závěrce se k ostatním informacím nevztahuje. Přesto je však součástí našich povinností souvisejících s ověřením účetní závěrky seznámení se s ostatními informacemi a posouzení, zda ostatní informace nejsou ve významném (materiálním) nesouladu s účetní závěrkou či s našimi znalostmi o účetní jednotce získanými během ověřování účetní závěrky nebo zda se jinak tyto informace nejeví jako významně (materiálně) nesprávné. Také posuzujeme, zda ostatní informace byly ve všech významných (materiálních) ohledech vypracovány v souladu s příslušnými právními předpisy. Tímto posouzením se rozumí, zda ostatní informace splňují požadavky právních předpisů na formální náležitosti a postup vypracování ostatních informací v kontextu významnosti (materiality), tj. zda případné nedodržení uvedených požadavků by bylo způsobilé ovlivnit úsudek činěný na základě ostatních informací.

Na základě provedených postupů, do míry, jež dokážeme posoudit, uvádíme, že

- ostatní informace, které posuzují skutečnosti, jež jsou též předmětem zobrazení v účetní závěrce, jsou ve všech významných (materiálních) ohledech v souladu s účetní závěrkou a
- ostatní informace byly vypracovány v souladu s právními předpisy.

Dále jsme povinni uvést, zda na základě poznatků a povědomí o účetní jednotce, k nimž jsme dospěli při provádění auditu, ostatní informace neobsahují významné (materiální) věcné nesprávnosti. V rámci uvedených postupů jsme v obdržených ostatních informacích žádné významné (materiální) věcné nesprávnosti nezjistili.

Odpovědnost statutárního orgánu účetní jednotky za účetní závěrku

Statutární orgán účetní jednotky odpovídá za sestavení účetní závěrky podávající věrný a poctivý obraz v souladu s českými účetními předpisy a za takový vnitřní kontrolní systém, který považuje za nezbytný pro sestavení účetní závěrky tak, aby neobsahovala významné (materiální) nesprávnosti způsobené podvodem nebo chybou.

Při sestavování účetní závěrky je statutární orgán účetní jednotky povinen posoudit, zda je účetní jednotka schopna nepřetržitě trvat, a pokud je to relevantní, popsat v příloze záležitosti týkající se jejího nepřetržitého trvání a použití předpokladu nepřetržitého trvání při sestavení účetní závěrky, s výjimkou případů, kdy statutární orgán účetní jednotky plánuje zrušení účetní jednotky nebo ukončení její činnosti, resp. kdy nemá jinou reálnou možnost než tak učinit.

Odpovědnost auditora za audit účetní závěrky

Naším cílem je získat přiměřenou jistotu, že účetní závěrka jako celek neobsahuje významnou (materiální) nepravost způsobenou podvodem nebo chybou a vydat zprávu auditora obsahující náš výrok. Přiměřená míra jistoty je velká míra jistoty, nicméně není zárukou, že audit provedený v souladu s výše uvedenými předpisy ve všech případech v účetní závěrce odhalí případnou existující významnou (materiální) nesprávnost. Nesprávnosti mohou vznikat v důsledku podvodů nebo chyb a považují se za významné (materiální), pokud lze reálně předpokládat, že by jednotlivě nebo v souhrnu mohly ovlivnit ekonomická rozhodnutí, která uživatelé účetní závěrky na jejím základě přijmou.

Při provádění auditu v souladu s výše uvedenými předpisy je naší povinností uplatňovat během celého auditu odborný úsudek a zachovávat profesní skepticismus. Dále je naší povinností:

- Identifikovat a vyhodnotit rizika významné (materiální) nesprávnosti účetní závěrky způsobené podvodem nebo chybou, navrhnout a provést auditorské postupy reagující na tato rizika a získat dostatečné a vhodné důkazní informace, abychom na jejich základě mohli vyjádřit výrok. Riziko, že neodhalíme významnou (materiální) nesprávnost k níž došlo v důsledku podvodu, je větší než riziko neodhalení významné (materiální) nesprávnosti způsobené chybou, protože součástí podvodu mohou být tajné dohody, falšování, úmyslná opomenutí, nepravdivá prohlášení nebo obcházení vnitřních kontrol statutárním orgánem.
- Seznámit se s vnitřním kontrolním systémem účetní jednotky relevantním pro audit v takovém rozsahu, abychom mohli navrhnout auditorské postupy vhodné s ohledem na dané okolnosti, nikoliv abychom mohli vyjádřit názor na účinnost vnitřního kontrolního systému.
- Posoudit vhodnost použitých účetních pravidel, přiměřenost provedených účetních odhadů a informace, které v této souvislosti statutární orgán účetní jednotky uvedl v příloze.
- Posoudit vhodnost použití předpokladu nepřetržitého trvání při sestavení účetní závěrky statutárním orgánem a to, zda s ohledem na shromážděné důkazní informace existuje významná (materiální) nejistota vyplývající z událostí nebo podmínek, které mohou významně zpochybnit schopnost Účetní jednotky trvat nepřetržitě. Jestliže dojdeme k závěru, že taková významná (materiální) nejistota existuje, je naší povinností upozornit v naší zprávě na informace uvedené v této souvislosti v účetní závěrce – příloze, a pokud tyto informace nejsou dostatečné, vyjádřit modifikovaný výrok. Naše závěry týkající se schopnosti účetní jednotky trvat nepřetržitě vycházejí z důkazních informací, které jsme získali do data naší zprávy. Nicméně budoucí události nebo podmínky mohou vést k tomu, že účetní

jednotka ztratí schopnost trvat nepřetržitě.

- Vyhodnotit celkovou prezentaci, členění a obsah účetní závěrky, včetně přílohy a dále to, zda účetní závěrka zobrazuje podkladové transakce a události způsobem, který vede k věrnému zobrazení.

Naší povinností je informovat statutární orgán účetní jednotky mimo jiné o plánovaném rozsahu a načasování auditu a o významných zjištěních, která jsme v jeho průběhu učinili, včetně zjištěných významných nedostatků ve vnitřním kontrolním systému.

INTEREXPERT neziskový sektor s.r.o.
Mikulandská 2, 110 00 Praha 1
Oprávnění KAČR 511

Ing. Karolina Neuvirtová, jednatelka a auditorka
Oprávnění KAČR 2176

Datum:	30-05-2024
Podpis auditora:	

ROZVAHA pro nevýdělečné organizace

v plném rozsahu
ke dni: 31.12.2023
(v celých tisících Kč)
IČ: 67985921

Dle vyhlášky č. 504/2002 Sb.
Sestaveno dne: 8.4.2024

Právní forma účetní jednotky: veřejná výzkumná instituce
Předmět podnikání účetní jednotky:

Název a sídlo účetní jednotky
Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.
Gabčíkova 2362/10
Praha 8
182 00

Označení	AKTIVA	Číslo řádku	Stav k prvnímu dni účet. období	Stav k poslednímu dni úč. období
a	b	c	1	2
A.	Dlouhodobý majetek celkem (A.I. + A.II. + A.III. + A.IV.)	01	115 934	114 702
A.I.	Dlouhodobý nehmotný majetek celkem (součet A.I.1. až A.I.7.)	02	3 386	3 513
1.	Nehmotné výsledky výzkumu a vývoje	03	0	0
2.	Software	04	2 866	3 494
3.	Ocenitelná práva	05	0	0
4.	Drobný dlouhodobý nehmotný majetek	06	0	0
5.	Ostatní dlouhodobý nehmotný majetek	07	0	0
6.	Nedokončený dlouhodobý nehmotný majetek	08	520	19
7.	Poskytnuté zálohy na dlouhodobý nehmotný majetek	09	0	0
A.II.	Dlouhodobý hmotný majetek celkem (součet A.II.1. až A.II.10.)	10	153 282	153 919
1.	Pozemky	11	3 131	3 131
2.	Umělecká díla, předměty a sbírky	12	655	655
3.	Stavby	13	110 457	110 712
4.	Hmotné movité věci a jejich soubory	14	38 190	38 502
5.	Pěstitelské celky trvalých porostů	15	0	0
6.	Dospělá zvířata a jejich skupiny	16	0	0
7.	Drobný dlouhodobý hmotný majetek	17	843	819
8.	Ostatní dlouhodobý hmotný majetek	18	0	0
9.	Nedokončený dlouhodobý hmotný majetek	19	6	100
10.	Poskytnuté zálohy na dlouhodobý hmotný majetek	20	0	0
A.III.	Dlouhodobý finanční majetek celkem (součet A.III.1. až A.III.6.)	21	0	0
1.	Podíly - ovládaná nebo ovládající osoba	22	0	0
2.	Podíly - podstatný vliv	23	0	0
3.	Dluhové cenné papíry držené do splatnosti	24	0	0
4.	Zápůjčky organizačním složkám	25	0	0
5.	Ostatní dlouhodobé zápůjčky	26	0	0
6.	Ostatní dlouhodobý finanční majetek	27	0	0

Označení a	AKTIVA b	Číslo řádku c	Stav k prvnímu dni účet. období	Stav k poslednímu dni úč. období
			1	2
A.IV.	Oprávky k dlouhodob. majetku celkem (součet A.IV.1 až A.IV.11.)	28	-40 734	-42 730
1.	Oprávky k nehmotným výsledkům výzkumu a vývoje	29	0	0
2.	Oprávky k softwaru	30	-837	-1 098
3.	Oprávky k ocenitelným právům	31	0	0
4.	Oprávky k drobnému dlouhodobému nehmotnému majetku	32	0	0
5.	Oprávky k ostatnímu dlouhodobému nehmotnému majetku	33	0	0
6.	Oprávky ke stavbám	34	-21 742	-22 899
7.	Oprávky k samostatným hmotným movitým věcem a souborům hmotných movitých věcí	35	-17 312	-17 914
8.	Oprávky k pěstitelským celkům trvalých porostů	36	0	0
9.	Oprávky k základnímu stádu a tažným zvířatům	37	0	0
10.	Oprávky k drobnému dlouhodobému hmotnému majetku	38	-843	-819
11.	Oprávky k ostatnímu dlouhodobému hmotnému majetku	39	0	0
B.	Krátkodobý majetek celkem (B.I. + B.II. + B.III. + B.IV.)	40	80 055	78 777
B.I.	Zásoby celkem (součet B.I.1. až B.I.9.)	41	11 200	12 370
1.	Materiál na skladě	42	0	0
2.	Materiál na cestě	43	0	0
3.	Nedokončená výroba	44	6 079	3 930
4.	Polotovary vlastní výroby	45	5 121	8 440
5.	Výrobky	46	0	0
6.	Mladá a ostatní zvířata a jejich skupiny	47	0	0
7.	Zboží na skladě a v prodejnách	48	0	0
8.	Zboží na cestě	49	0	0
9.	Poskytnuté zálohy na zásoby	50	0	0
B.II.	Pohledávky celkem (součet B.II.1. až B.II.19.)	51	31 390	36 699
1.	Odběratelé	52	169	108
2.	Směnky k inkasu	53	0	0
3.	Pohledávky za eskontované cenné papíry	54	0	0
4.	Poskytnuté provozní zálohy	55	219	255
5.	Ostatní pohledávky	56	0	21
6.	Pohledávky za zaměstnanci	57	55	4
7.	Pohledávky za institucemi sociálního zabezpečení a veřejného zdravotního pojištění	58	0	0
8.	Daň z příjmů	59	0	0
9.	Ostatní přímé daně	60	0	0
10.	Daň z přidané hodnoty	61	0	48

Označení a	AKTIVA b	Číslo řádku c	Stav k prvnímu dni účet. období	Stav k poslednímu dni účet. období
			1	2
11.	Ostatní daně a poplatky	62	0	0
12.	Nároky na dotace a ostatní zúčtování se státním rozpočtem	63	0	0
13.	Nároky na dotace a ostatní zúčtování s rozpočtem orgánů územních samosprávných celků	64	0	0
14.	Pohledávky za společníky sdruženými ve společnosti	65	0	0
15.	Pohledávky z pevných termínovaných operací a opci	66	0	0
16.	Pohledávky z vydaných dluhopisů	67	0	0
17.	Jiné pohledávky	68	0	0
18.	Dohadné účty aktivní	69	30 947	36 263
19.	Opravná položka k pohledávkám	70	0	0
B.III.	Krátkodobý finanční majetek celkem (součet B.III.1. až B.III.7.)	71	36 897	29 234
1.	Peněžní prostředky v pokladně	72	34	46
2.	Ceniny	73	0	0
3.	Peněžní prostředky na účtech	74	36 863	29 188
4.	Majetkové cenné papíry k obchodování	75	0	0
5.	Dluhové cenné papíry k obchodování	76	0	0
6.	Ostatní cenné papíry	77	0	0
7.	Peníze na cestě	78	0	0
B.IV.	Jiná aktiva celkem (součet B.IV.1. až B.IV.2.)	79	568	474
1.	Náklady příštích období	80	568	474
2.	Příjmy příštích období	81	0	0
	AKTIVA CELKEM (A. + B.)	82	195 989	193 479

Označení a	PASIVA b	Číslo řádku c	Stav k prvnímu dni účet. období	Stav k poslednímu dni úč. období
			3	4
A.	Vlastní zdroje celkem (A.I. + A.II.)	01	126 032	126 291
A.I.	Jmění celkem (A.I.1. + A.I.2. + A.I.3.)	02	125 639	125 963
1.	Vlastní jmění	03	115 933	114 702
2.	Fondy	04	9 706	11 261
3.	Oceňovací rozdíly z přecenění finančního majetku a závazků	05	0	0
A.II.	Výsledek hospodaření celkem (A.II.1. + A.II.2. + A.II.3.)	06	393	328
1.	Účet výsledku hospodaření	07	393	328
2.	Výsledek hospodaření ve schvalovacím řízení	08	0	0
3.	Nerozdělený zisk, neuhrazená ztráta minulých let	09	0	0
B.	Cizí zdroje celkem (B.I. + B.II. + B.III. + B.IV.)	10	69 957	67 188
B.I.	Rezervy celkem (B.I.1.)	11	0	0
1.	Rezervy	12	0	0
B.II.	Dlouhodobé závazky celkem (součet B.II.1. až B.II.7.)	13	0	0
1.	Dlouhodobé úvěry	14	0	0
2.	Vydané dluhopisy	15	0	0
3.	Závazky z pronájmu	16	0	0
4.	Přijaté dlouhodobé zálohy	17	0	0
5.	Dlouhodobé směnky k úhradě	18	0	0
6.	Dohadné účty pasivní	19	0	0
7.	Ostatní dlouhodobé závazky	20	0	0
B.III.	Krátkodobé závazky celkem (součet B.III.1. až B.III.23.)	21	58 757	54 818
1.	Dodavatelé	22	422	1 305
2.	Směnky k úhradě	23	0	0
3.	Přijaté zálohy	24	0	0
4.	Ostatní závazky	25	0	107
5.	Zaměstnanci	26	3 473	3 144
6.	Ostatní závazky vůči zaměstnancům	27	88	170
7.	Závazky k institucím sociálního zabezpečení a veřejného zdravotního pojištění	28	1 761	1 902
8.	Daň z příjmů	29	0	0
9.	Ostatní přímé daně	30	320	276
10.	Daň z přidané hodnoty	31	154	0
11.	Ostatní daně a poplatky	32	0	0
12.	Závazky ze vztahu k státnímu rozpočtu	33	52 092	47 479
13.	Závazky ze vztahu k rozpočtu orgánů územních samosprávních celků	34	0	0
14.	Závazky z upsaných nesplacených cenných papírů a podílů	35	0	0

Označení a	PASIVA b	Číslo řádku c	Stav k prvnímu dni účet. období	Stav k poslednímu dni úč. období
			3	4
15.	Závazky ke společníkům sdruženým ve společnosti	36	0	0
16.	Závazky z pevných termínovaných operací a opcí	37	0	0
17.	Jiné závazky	38	288	137
18.	Krátkodobé úvěry	39	0	0
19.	Eskontní úvěry	40	0	0
20.	Vydané krátkodobé dluhopisy	41	0	0
21.	Vlastní dluhopisy	42	0	0
22.	Dohadné účty pasivní	43	159	298
23.	Ostatní krátkodobé finanční výpomoci	44	0	0
B.IV.	Jiná pasiva celkem (součet B.IV.1. až B.IV.2.)	45	11 200	12 370
1.	Výdaje příštích období	46	0	0
2.	Výnosy příštích období	47	11 200	12 370
	PASIVA CELKEM (A. + B.)	48	195 989	193 479

Osoba odpovědná za účetnictví (jméno a podpis) Jan Benda Digitálně podepsal Jan Benda Datum: 2024.04.23 11:20:09 +02'00'	Podpisový záznam statutárního orgánu účetní jednotky nebo podpisový záznam fyzické osoby, která je účetní jednotkou Digitally signed by doc. Dr. phil. Rudolf Kučera Ph.D. Date: 2024.04.23 15:18:53 +02'00'
Osoba odpovědná za účetní závěrku (jméno a podpis) doc. Dr. phil. Rudolf Kučera, Ph.D.	 MASARYKŮV ÚSTAV A ARCHIV AV ČR, v.v.i.
Tel.:	Linka:

VÝKAZ ZISKU A ZTRÁTY pro nevýdělečné organizace

v plném rozsahu

ke dni: 31.12.2023

(v celých tisících Kč)

IČ: 67985921

Dle vyhlášky č. 504/2002 Sb.

Sestaveno dne: 8.4.2024

Právní forma účetní jednotky: v.v.i.

Předmět podnikání účetní jednotky:

Název a sídlo účetní jednotky

Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.

Gabčíkova 2362/10

Praha 8

182 00

Označení a	NÁKLADY b	Číslo řádku c	Činnost		
			hlavní 1	hospodářská 2	celkem 3
A.I.	Spotřebované nákupy a nakupované služby (součet A.I.1. až A.I.6.)	01	16 901		16 901
1.	Spotřeba materiálu, energie a ostatních neskladovaných dodávek	02	2 647		2 647
2.	Prodané zboží	03	0		0
3.	Opravy a udržování	04	822		822
4.	Náklady na cestovné	05	2 836		2 836
5.	Náklady na reprezentaci	06	231		231
6.	Ostatní služby	07	10 365		10 365
A.II.	Změny stavu zásob vlastní činnosti a aktivace (součet A.II.7. až A.II.9.)	08	0		0
7.	Změna stavu zásob vlastní činnosti	09	0		0
8.	Aktivace materiálu, zboží a vnitroorganizačních služeb	10	0		0
9.	Aktivace dlouhodobého majetku	11	0		0
A.III.	Osobní náklady (součet A.III.10. až A.III.14.)	12	64 740		64 740
10.	Mzdové náklady	13	47 716		47 716
11.	Zákonné sociální pojištění	14	13 920		13 920
12.	Ostatní sociální pojištění	15	2 234		2 234
13.	Zákonné sociální náklady	16	870		870
14.	Ostatní sociální náklady	17	0		0
A.IV.	Daně a poplatky (A.IV.15.)	18	3		3
15.	Daně a poplatky	19	3		3
A.V.	Ostatní náklady (součet A.V.16. až A.V.22.)	20	2 344		2 344
16.	Smluvní pokuty, úroky z prodlení, ostatní pokuty a penále	21	3		3
17.	Odpis nedobytné pohledávky	22	0		0
18.	Nákladové úroky	23	0		0
19.	Kursově ztráty	24	64		64
20.	Dary	25	0		0
21.	Manka a škody	26	0		0
22.	Jiné ostatní náklady	27	2 277		2 277

Označení a	NÁKLADY b	Číslo řádku c	Činnost		
			hlavní 1	hospodářská 2	celkem 3
A.VI.	Odpisy, prodaný majetek, tvorba a použití rezerv a opravných položek (součet A.VI.23. až A.I.27.)	28	2 737		2 737
23.	Odpisy dlouhodobého majetku	29	2 737		2 737
24.	Prodaný dlouhodobý majetek	30	0		0
25.	Prodané cenné papíry a podíly	31	0		0
26.	Prodaný materiál	32	0		0
27.	Tvorba a použití rezerv a opravných položek	33	0		0
A.VII.	Poskytnuté příspěvky (A.VII.28.)	34	0		0
28.	Poskytnuté členské příspěvky a příspěvky zúčtované mezi organizačními složkami	35	0		0
A.VIII.	Daň z příjmů (A.VIII.29.)	36	0		0
29.	Daň z příjmů	37	0		0
	NÁKLADY CELKEM (A.I. + A.II. + A.III. + A.IV. + A.V. + A.VI. + A.VII. + A.VIII.)	38	86 725		86 725

Označení a	VÝNOSY b	Číslo řádku c	Činnost		
			hlavní 1	hospodářská 2	celkem 3
B.I.	Provozní dotace (B.I.1.)	39	80 125		80 125
1.	Provozní dotace	40	80 125		80 125
B.II.	Přijaté příspěvky (součet B.II.2. až B.II.4.)	41	325		325
2.	Přijaté příspěvky zúčtované mezi organizačními složkami	42	0		0
3.	Přijaté příspěvky (dary)	43	325		325
4.	Přijaté členské příspěvky	44	0		0
B.III.	Tržby za vlastní výkony a za zboží	45	926		926
B.IV.	Ostatní výnosy (součet B.VI.5. až B.VI.10.)	46	5 677		5 677
5.	Smluvní pokuty, úroky z prodlení, ostatní pokuty a penále	47	264		264
6.	Platby za odepsané pohledávky	48	0		0
7.	Výnosové úroky	49	925		925
8.	Kursově zisky	50	294		294
9.	Zúčtování fondů	51	1 404		1 404
10.	Jiné ostatní výnosy	52	2 790		2 790
B.V.	Tržby z prodeje majetku (součet B.V.11. až B.V.15.)	53	0		0
11.	Tržby z prodeje dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku	54	0		0
12.	Tržby z prodeje cenných papírů a podílů	55	0		0
13.	Tržby z prodeje materiálů	56	0		0
14.	Výnosy z krátkodobého finančního majetku	57	0		0
15.	Výnosy z dlouhodobého finančního majetku	58	0		0
	VÝNOSY CELKEM (B.I. + B.II. + B.III. + B.IV. + B.V.)	59	87 053		87 053
C.	Výsledek hospodaření před zdaněním	60	328		328
D.	Výsledek hospodaření po zdanění	61	328		328

Osoba odpovědná za účetnictví (jméno a podpis)

Jan Benda

muaDigitálně podepsal Jan
Benda
Datum: 2024.04.23 11:22:16
+02'00'

Osoba odpovědná za účetní závěrku (jméno a podpis)

doc. Dr. phil. Rudolf Kučera, Ph.D.

Tel.:

Linka:

Podpisový záznam statutárního orgánu účetní jednotky nebo
podpisový záznam fyzické osoby, která je účetní jednotkou**mua** MASARYKŮV ÚSTAV
A ARCHIV AV ČR, v.v.i.Digitally signed by
doc. Dr. phil. Rudolf
Kučera Ph.D.
Date: 2024.04.23
15:19:16 +02'00'

Příloha k účetní závěrce podle § 29 a 30 vyhlášky 504/2002 Sb.

Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.

Gabčíkova 2362/10
182 00 Praha 8
IČO: **67985921**

Právní forma: veřejná výzkumná instituce

Činnost: Předmětem hlavní činnosti Masarykova ústavu a Archivu AV ČR, v. v. i., (dále jen "MÚA") je dohled nad spisovou službou v rámci Akademie věd České republiky, přejímání a zpracování archiválií z pracovišť Akademie věd České republiky (institucionálních fondů) a archiválií vzniklých z činnosti jednotlivých vědců (osobních fondů), poskytování služeb vědecko-informačního charakteru a vědecký výzkum v oblastech teorie archivnictví, pomocných věd historických, zvláště kodikologie, dějin vědeckých institucí a osobností a obecně dějin vědy a vzdělanosti. MÚA dále uskutečňuje vědecký výzkum života a díla T. G. Masaryka v širším kontextu českých a světových dějin, zejména jeho významu pro demokratickou českou státnost a jeho humanitního a mravního odkazu pro společnost, a pečuje o archivní a knihovní fondy Ústavu T. G. Masaryka, o. p. s. Svou činností přispívá ke zvyšování úrovně poznání a vzdělanosti a k využití výsledků vědeckého výzkumu v praxi. Získává, zpracovává a rozšiřuje vědecké informace a vydává vědecké publikace (monografie, edice, soupisy, studie, sborníky a časopisy). Poskytuje vědecké posudky, stanoviska a doporučení a provádí konzultační a poradenskou činnost. Ve spolupráci s vysokými školami uskutečňuje doktorské studijní programy, pořádá pro studenty přednáškové kurzy a cvičení a vychovává vědecké pracovníky. V rámci předmětu své činnosti rozvíjí mezinárodní spolupráci, včetně organizování společného výzkumu se zahraničními partnery, přijímání a vysílání stážistů, výměny vědeckých poznatků a přípravy společných publikací. MÚA pořádá vědecká setkání, konference a semináře, včetně mezinárodních, a zajišťuje infrastrukturu pro výzkum. Úkoly realizuje samostatně i ve spolupráci s vysokými školami a dalšími vědeckými a odbornými institucemi.

Datum vzniku: 1. 1. 1953

Datum změny právní formy na veřejnou výzkumnou instituci: 1. 1. 2007

Evidence: Rejstřík veřejných výzkumných institucí vedený Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, zřizovací listina č. j. K-568/P/06

Zřizovatel: Česká republika - Akademie věd České republiky
IČO: 60165171
Sídlo: Národní 1009/3, 117 20 Praha 1

Orgány pracoviště:

Statutární orgán: ředitel doc. Dr. phil. Rudolf Kučera, Ph.D.

Rada pracoviště v roce 2023

Předsedkyně: PhDr. Marie Bahenská, Ph.D.

Místopředsedkyně: Mgr. Lucie Merhautová, Ph.D.

Interní členové: PhDr. Dagmar Hájková, Ph.D.
PhDr. Jan Hálek, Ph.D.
PhDr. Martin Klečacký, Ph.D.
PhDr. Luboš Velek, Ph.D.

Externí členové: PhDr. Marek Ďurčanský, Ph.D., Ústav dějin Univerzity Karlovy a Archiv Univerzity Karlovy
prof. PhDr. Pavel Kladiwa, Ph.D., Katedra historie Filozofické fakulty Ostravské univerzity
doc. PhDr. Ota Konrád, Ph.D., Katedra německých a rakouských studií Institutu mezinárodních studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy
PhDr. Vladimír Urbánek, Ph.D., Oddělení pro kmenologii a intelektuální dějiny raného novověku Filosofického ústavu AV ČR.
PhDr. Ing. Milan Vojáček, Ph.D., Oddělení kontroly výkonu spisové služby, fondů státní správy po roce 1992 a elektronických dokumentů Národního archivu

Tajemnice rady: PhDr. Věra Dvořáčková, Ph.D.

Dozorčí rada v roce 2023

Předseda: doc. RNDr. Tomáš Kostecký, CSc. Akademická rada AV ČR

Místopředseda: Mgr. Jan Boháček Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Členové: doc. Mgr. Libuše Heczková, Ph.D. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
doc. PhDr. Luboš Jiráň, CSc. Archeologický ústav AV ČR, Praha
prof. PhDr. Jiří Kocian, CSc. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR

Tajemnice: Jana Pavlišťíková, Masarykův ústav a Archiv AV ČR

Rozvahový den: **31. 12. 2023**

Datum sestavení přílohy: **8. 4. 2024**

Účetní období: **kalendářní rok**

1. Použité obecné účetní zásady a použité účetní metody, odchylky od těchto metod

Účetní závěrka je sestavena v souladu se zákonem č. 563/1991 Sb., o účetnictví (dále jen „zákon“) a s vyhláškou č. 504/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, u kterých hlavním předmětem činnosti není podnikání, pokud účtují v soustavě podvojného účetnictví (dále jen „vyhláška“). Při vedení účetnictví jsou používány účetní metody podle § 32 - § 42b vyhlášky. Účetní jednotka se ve vykazovaném období nijak neodchýlila od účetních metod podle § 7 odst. 5) zákona.

V účtovém rozvrhu si účetní jednotka stanoví uspořádání a obsah analytických účtů v rámci účtových skupin směrné účtové osnovy. Některé účty jsou stanoveny zřizovatelem.

Účetní agendy za účetní období 2022 byly zpracovány v ekonomickém informačním systému EIS JASU CS Enterprise od společnosti MÚZO Praha s. r. o. a personální a mzdová agenda byla zpracována v programu OKbase od společnosti OKsystem a.s.

Centrální zálohování dat za účetní období 2019 a starší je zajištěno na základě servisní smlouvy uzavřené se Střediskem společných činností AV ČR, v. v. i. Zálohování dat od roku 2020 je zajištěno na uložištích účetní jednotky. Účetní doklady v tištěné podobě jsou uloženy v archivu dokumentace THS v souladu se zákonem o účetnictví v objektu sídla účetní jednotky.

1.1. Způsob oceňování majetku a závazků

Veškerý majetek a závazky jsou oceňovány v souladu se zákonem a vyhláškou. Za dlouhodobý hmotný majetek považuje účetní jednotka majetek s dobou použitelnosti delší než 1 rok v ocenění 40 000,00 Kč a více. Za dlouhodobý nehmotný majetek považuje účetní jednotka majetek s dobou použitelnosti delší než 1 rok v ocenění 60 000,00 Kč a více. Od roku 2021 zvýšení limitu u DHM na 80 000 Kč.

1.2. Způsob stanovení úprav hodnot majetku (odpisy, opravné položky)

Účetní jednotka stanovuje pro veškerý odepisovaný majetek odpisový plán, který v průběhu doby používání majetku aktualizuje. Odpisy jsou stanoveny jako rovnoměrné.

1.3. Způsob uplatněný při přepočtu údajů v cizích měnách na českou měnu

Účetní jednotka používá pro přepočet cizí měny na českou měnu denní kurz vyhlášený Českou národní bankou. U bankovních účtů a pokladny vedených v EUR provádí účetní jednotka ke dni účetní závěrky přepočet na českou měnu kurzem České národní banky ke dni 31. 12. 2023. Ke dni účetní závěrky jsou vyčísleny kurzové rozdíly i u neuhrazených pohledávek a závazků. Toto platí také pro účet Paypal. Zůstatky v cizí měně jsou ke dni účetní závěrky přepočteny kurzem České národní banky ke dni 31. 12. 2023.

2. Položky dlouhodobého majetku

Položka v tis. Kč	Pořizovací cena		Oprávký		Zůstatková cena		Přírůstek 2023 majetku	Úbytek 2023 úbytek
	1. 1. 2023	31. 12. 2023	1. 1. 2023	31. 12. 2023	1. 1. 2023	31. 12. 2023		
Software	2 866	3 494	837	1 098	2 029	2 396	628	0
Budovy, Stavby	110 457	110 712	21 742	22 899	89 701	88 714	255	0
SMV stroje, přístroje, zařízení	4 105	4 056	1 480	1 583	2 625	2 474	0	49
SMV výpočetní technika	14 399	14 759	9 598	9 681	4 802	5 078	1 029	669
SMV dopravní prostředky	469	469	469	469	0	0	0	0
SMV inventář	19 217	19 217	5 766	6 181	13 451	13 036	0	0
Drobný dlouhodobý hmotný majetek (do 2002)	843	819	843	819	0	0	0	24
Pozemky	3 131	3 131	0	0	3 131	3 131	0	0
Umělecká díla	655	655	0	0	655	655	0	0
Nedokončený dlouhodobý nehmotný majetek	520	19	0	0	520	19	127	628
Nedokončený dlouhodobý hmotný majetek	6	101	0	0	6	101	1 379	1 284
Celkem	156 668	157 432	40 735	42 730	115 933	114 702	3 418	2 654

Účetní jednotka v účetním období 2023 netvořila opravné položky ani neevidovala opravné položky vytvořené v předchozích obdobích.

3. Celková odměna přijatá auditorem za povinný audit roční účetní závěrky za účetní období 2023: **50 000,00 Kč**.
4. Účetní jednotka nemá k 31. 12. 2023 splatné dluhy pojistného na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, ani pojistného na veřejné zdravotní pojištění, ani neeviduje splatné daňové nedoplatky v rámci českého systému daní a pojištění. Závazky vzniklé zaúčtováním mezd za prosinec 2023 byly řádně uhrazeny v lednu 2024.
5. Výsledek hospodaření je celý dosažený v hlavní činnosti a je ve výši **327 951,41 Kč**.
6. Účetní jednotce za rok 2023 nevznikla povinnost k dani z příjmu.

7. Průměrný přepočtený počet zaměstnanců a osobní náklady

Průměrný přepočtený počet zaměstnanců: **71,46**

Mzdové náklady	42 965 891,00
DPČ, DPP	4 288 225,00
Náhrady DPN	180 146,00
Zákonné sociální pojištění	13 919 851,00
Zákonné sociální náklady	869 732,00
Ostatní sociální náklady	2 233 920,10
Celkem	64 457 775,10

8. Odměny členům Rady pracoviště: **135 600,00 Kč**

Odměny členům Dozorčí rady: **146 000,00 Kč**

9. Vedení účetní jednotky není známo, že by některý z členů řídicích, kontrolních nebo jiných orgánů účetní jednotky nebo jejich rodinný příslušník měl účast v osobách, s nimiž účetní jednotka uzavřela za vykazované období obchodní smlouvy nebo jiné smluvní vztahy.
10. Při zjišťování základu daně z příjmů právnických osob vychází účetní jednotka z výsledku hospodaření, který upravuje v souladu se zněním zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů. Účetní jednotka uplatňuje v souladu § 20 odst. 7) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, položku snižující základ daně pro veřejně prospěšné poplatníky. Úspora na dani za rok 2022, tj. částka 139 650 Kč (19 % z částky 735 000 Kč, o kterou byl snížen základ daně podle § 20 odst. 7)), byla použita v souladu s ustanoveními zákona o daních z příjmů.

11. Dotace přijaté v roce 2023

Dotace na provoz

AV dotace od zřizovatele na RVO	30 989 000,00
AV dotace na činnost	13 304 628,00
GAČR	20 613 003,69
Ostatní tuzemské resorty	4 474 673,00

Evropská komise	10 743 373,89
Celkem	80 124 678,58

Dotace na pořízení dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku: prostředky přijaté od zřizovatele AV: **1 459 490,00 Kč**.

12. Výsledek hospodaření za rok 2022, zisk ve **výši 393 082,24 Kč**, byl převeden do rezervního fondu.

13. Významné položky z rozvahy a výkazu zisku a ztráty

Dohadné účty aktivní

DOHAD-tržba za popl.Dilia 20000 CEEOL 6000 SSC 500	26 500,00
DOHAD úrok za 12/2023 z KB-cashpooling	76 696,41
Čerpání ERC 2020 doh.pol. přímé	5 637 491,13
Čerpání ERC 2020 doh.pol. nepřímé	1 014 746,59
Čerpání ERC 2020 doh.pol.	324 000,00
Čerpání dotace ERC ve výši nákladů 2019 přímé	1 394 822,76
Čerpání dotace ERC ve výši nákladů 2019 nepřímé	737 127,07
Čerpání EHRI-3 2020 doh.pol. přímé	24 510,00
Čerpání EHRI-3 2020 doh.pol. nepřímé	6 127,50
Čerpání EHRI-3 2021 DOHAD nároku na dotaci - přímé	363 947,00
Čerpání EHRI-3 2021 DOHAD nároku na dotaci-nepřímé	90 986,75
Čerpání ERC 2021 DOHAD nároku na dotaci - přímé	8 208 805,96
Čerpání ERC 2021 DOHAD nároku na dotaci-nepřímé	1 533 284,82
Čerpání EHRI-3 2022 DOHAD nároku na dotaci - přímé	579 362,82
Čerpání EHRI-3 2022 DOHAD nároku na dotaci-nepřímé	144 840,70
Čerpání ERC 2022 DOHAD nároku na dotaci - přímé	6 818 003,50
Čerpání ERC 2022 DOHAD nároku na dotaci-nepřímé	868 264,78
DOHAD dotace ERC 2023 přímé	6 959 645,48
DOHAD dotace ERC 2023 nepřímé	1 033 138,18
DOHAD dotace EHRI-3 2023 přímé	336 664,43
DOHAD dotace EHRI-3 2023 nepřímé	84 166,10
Celkem	36 263 131,98

Fondy

Sociální fond	59 998,02
Rezervní fond	5 338 083,50
Fond účelově určených prostředků	5 037 144,92
Fond reprodukce majetku	825 716,75
Celkem	11 260 943,19

Ve fondu účelově určených prostředků jsou prostředky dotací, které nebyly v účetním období efektivně spotřebovány, a v souladu s podmínkami poskytovatele a platné legislativy mohou být spotřebovány v následujících obdobích (maximálně 5 % objemu prostředků přijatých v daném účetním období).

Novější projekty některých poskytovatelů odstraňují limit možnosti převodu prostředků do dalších let, není povoleno pouze 5 %, ale v podstatě je možná jakákoliv částka. Takové prostředky jsou účtované jako přijatá záloha na dotaci (viz Závazky ve vztahu k SR).

Náklady příštích období

Podpora IBM Storwize 1-3/2024	60 197,50
online překladáč DeepL 1.1.-24.9.24	13 815,96
Pojištění odpovědnosti zaměstnavatele 1Q/2024 (Kooperativa)	49 724,00
Hroby Roubalík, Zubatý, 2x beze jména	23 080,20
záruka IBM Storage 1-11/2024	18 545,20
podpora serverů Lenovo SR650 3ks 2024	67 157,00
Eset 150 LICENCÍ 2024-2026	171 188,00
Drobné nákupy pod 10 000 Kč časově rozlišené na roky 2024 až 2026	70 376,93
Celkem	474 084,79

Závazky ve vztahu k SR

Položka obsahuje jednak závazky z titulu povinnosti vrátit nespotřebované prostředky dotací nad rámec možnosti jejich převodu do fondu účelově určených prostředků, jednak přijaté zálohy na dotaci.

Přijátá záloha na dotaci EHRI-3 2020 <i>European Holocaust Research Infrastructure</i>	2 218 235,69
Přijátá záloha na dotaci ERC 2019 <i>Unlikely refuge?</i>	18 033 907,24
Zál. dotace ERC proplacení 1. dílčí zprávy r. 2021	9 935 586,45
záloha na dotaci EHRI-3 2022	572 192,06
záloha na dotaci ERC - 2. vykazované období	13 753 300,10
Nespotřebované prostředky dotací použitelné v dalších letech	2 965 762,18
Vratky dotací	427,00
Celkem	47 479 410,72

Prostředky dotací z Evropské komise budou v souladu s platnou legislativou a s podmínkami poskytovatele účtovány po celou dobu trvání projektu jako přijatá záloha na dotaci. Přijátá záloha na dotaci se bude postupně zvyšovat o další prostředky, které budou od poskytovatele postupně přicházet. Ke každému datu účetní závěrky po dobu trvání projektu bude účtována dohadná položka aktivní proti výnosům z dotace ve výši nákladů vyčerpaných v daném účetním období.

Dohadné účty pasivní

DOHAD audit ERC 1.9.2019-28.2.2021	47 605,64
DOHAD audit ERC 1.3.21-31.8.22	45 663,59
DOHAD plyn 2023	162 000,00
DOHAD - výkon kolektivní správy 2023 (Dilia)	3 000,00
DOHAD - daňové poradenství 2023 Rumunsko	40 000,00
Celkem	298 269,23

Účetní jednotka eviduje dlouhodobý nehmotný a hmotný majetek, který v souladu s platnou legislativou nevykazuje v rozvaze, v celkové výši **12 450 112,71 Kč**.

Účetní jednotka eviduje na účtu 379.90 33.982,-- Kč jako závazek vůči odborové organizaci, protože tato nemá bankovní účet, kam by bylo možné odborové příspěvky zaměstnanců zasílat.

14. Události, které nastaly po datu účetní závěrky

Po datu účetní závěrky nenastaly významné události.

Datum sestavení 8. 4. 2023

Sestavil: Jan Benda

Digitálně podepsal Jan Benda
Datum: 2024.04.22 08:28:41
+02'00'

Statutární orgán: doc. Dr. phil. Rudolf Kučera, Ph.D.

MASARYKŮV ÚSTAV
A ARCHIV AV ČR, s.r.l.

Digitally signed by doc.
Dr. phil. Rudolf Kučera
Ph.D.
Date: 2024.04.22
09:01:35 +02'00'

